

KODEKS KARNY WYKONAWCZY

Komentarz

redakcja naukowa Anna Gerecka-Żołyńska

Anna Gerecka-Żołyńska, Piotr Górecki, Piotr Karlik
Michał Laskowski, Marek Smolak, Mariusz Sygreła
Maciej Świergosz, Paweł Wiliński, Magdalena Zamroczyńska

KOMENTARZE

KODEKS KARNY WYKONAWCZY

Komentarz

redakcja naukowa Anna Gerecka-Żołyńska

Anna Gerecka-Żołyńska, Piotr Górecki, Piotr Karlik
Michał Laskowski, Marek Smolak, Mariusz Sygrela
Maciej Świergosz, Paweł Wiliński, Magdalena Zamroczyńska

KOMENTARZE

Stan prawny na 1 maja 2023 r.

Recenzent
Prof. dr hab. Jerzy Skorupka

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Livia Śpiewak

Opracowanie redakcyjne
Violet Design

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

Poszczególne części komentarza opracowali:

Anna Gerecka-Żołyńska – art. 1–43zae, art. 177–178a, art. 206, art. 224–226 k.k.w.

Piotr Górecki – art. 169–176, art. 199a–205a k.k.w.

Piotr Karlik – art. 179–199, art. 231–239 k.k.w.

Michał Laskowski – art. 53–66, art. 227–230 k.k.w.

Marek Smolak – Wprowadzenie

Mariusz Sygrela – art. 578–611uj k.p.k.

Maciej Świergosz – art. 207–223n, art. 240 k.k.w.

Paweł Wiliński – art. 44–52a k.k.w.

Magdalena Zamroczyńska – art. 67–168a, art. 242–259 k.k.w.

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8328-401-9

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	27
Przedmowa	31
Komentarz prawniczy i stosowanie prawa	33

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy

Część ogólna

Rozdział I

Zakres obowiązywania	63
Art. 1. [Zakres obowiązywania Kodeksu. Odesłanie do Kodeksu postępowania karnego]	64

Rozdział II

Organy postępowania wykonawczego	99
Art. 2. [Katalog organów postępowania wykonawczego]	99
Art. 3. [Właściwość sądu]	114

Rozdział III

Skazany	121
Art. 4. [Poszanowanie godności człowieka]	121
Art. 5. [Podmiotowość skazanego w postępowaniu wykonawczym]	130
Art. 6. [Wnioski, skargi i prośby skazanego]	134
Art. 7. [Zaskarżalność decyzji organów wykonawczych]	139
Art. 8. [Obrona fakultatywna i obligatoryjna]	144
Art. 8a. [Cenzura i nadzór korespondencji]	150
Art. 8b. [Uprawnienia Rzecznika Praw Obywatelskich]	151

Rozdział IV

Postępowanie wykonawcze 154

Oddział 1

Wykonywanie orzeczeń 154

Art. 9.	[Wykonalność orzeczeń]	154
Art. 10.	[Policja i inne organy ścigania]	160
Art. 11.	[Kierowanie orzeczeń do wykonania]	162
Art. 12.	[Zawiadamianie organów wojskowych]	166
Art. 12a.	[Przekazanie informacji o zaległości do biur informacji gospodarczej]	167
Art. 12b.	[Wyrok łączny]	169
Art. 12c.	[Zasady obliczania czasu trwania kar]	170
Art. 12d.	[Dzień trwania kary]	170
Art. 13.	[Wątpliwości co do wykonania orzeczenia]	170
Art. 14.	[Zebranie informacji o skazanym]	173
Art. 14a.	[Poszukiwanie skazanego listem gończym]	176
Art. 14b.	[Postanowienie w przedmiocie stwierdzenia bezprawnego utrudniania przez skazanego wykonania kary pozbawienia wolności]	180
Art. 15.	[Umorzenie i zawieszenie postępowania]	182
Art. 16.	(uchylony)	185
Art. 17.	[Zawiadomienie sądu opiekuńczego lub właściwego organu]	186
Art. 17a.	[Kolejność skierowania kar do wykonania]	187

Oddział 2

Postępowanie przed sądem 187

Art. 18.	[Postanowienia i zarządzenia]	187
Art. 18a.	[Uprawnienia referendarzy sądowych]	189
Art. 19.	[Orzekanie sądu na wniosek lub z urzędu]	190
Art. 20.	[Skład sądu. Zażalenia na postanowienia sądu]	194
Art. 20a.	[Zażalenie na postanowienie referendarza sądowego]	197
Art. 21.	[Prokurator jako strona przed sądem]	198
Art. 22.	[Zawiadomienie o terminie i celu posiedzenia]	201
Art. 23.	[Sprowadzenie skazanego na posiedzenie]	203
Art. 23a.	[Zdalne posiedzenie sądu z udziałem skazanego pozbawionego wolności]	205
Art. 24.	[Zmiana lub uchylenie postanowienia z powodu nowych okoliczności]	207

Oddział 3

Postępowanie egzekucyjne	209
Art. 25. [Egzekucja roszczeń cywilnych, grzywny i innych należności pieniężnych]	209
Art. 26. [Odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego]	212
Art. 27. [Egzekucja przypadku oraz nawiazki]	213
Art. 27a. [Stosowanie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego i ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji]	214
Art. 27b. [Rachunki depozytowe do przechowywania środków pieniężnych podlegających zabezpieczeniu majątkowemu lub pochodzących z podlegającego zabezpieczeniu mienia]	216
Art. 28. [Egzekucja wobec małżonka pozostającego we wspólności majątkowej]	216
Art. 29. [Skutki orzeczenia przypadku wobec małżonka]	218
Art. 29a. [Egzekucja przypadku przestępnej korzyści majątkowej]	218
Art. 29b. [Powództwo na podstawie art. 293 § 7 k.p.k. lub art. 33 § 4 k.k.s.]	220
Art. 30. [Podmioty reprezentujące Skarb Państwa]	220
Art. 31. [Powództwo w imieniu Skarbu Państwa]	221

Rozdział V

Nadzór penitencjarny	222
Art. 32. [Nadzór penitencjarny]	222
Art. 33. [Obowiązki sędziego penitencjarnego]	223
Art. 34. [Uchylanie decyzji innych organów]	224
Art. 35. [Wnioski sędziego penitencjarnego]	225
Art. 36. [Przepisy wykonawcze]	226

Rozdział VI

Zatarcie skazania	227
Art. 37. [Orzekanie o zatarciu skazania]	227

Rozdział VII

Uczestnictwo społeczeństwa w wykonywaniu orzeczeń, pomoc w społecznej readaptacji skazanych oraz Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej	230
Art. 38. [Podmioty uczestniczące w wykonywaniu orzeczenia]	231
Art. 39. [Podmioty świadczące pomoc skazanym]	232
Art. 39a. [Współpraca z instytucjami badawczymi]	233
Art. 40. [Rada Główna do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym]	234
Art. 41. [Cele i zakres pomocy postpenitencjarnej]	235

Art. 42.	[Ustanowienie przedstawiciela skazanego]	236
Art. 43.	[Zadania i cele Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej]	238
Rozdział VIIa		
System dozoru elektronicznego		243
Oddział 1		
Przepisy ogólne		244
Art. 43a.	[Definicje]	244
Art. 43b.	[System dozoru elektronicznego]	246
Art. 43c.	[Dozór stacjonarny, zbliżeniowy, mobilny]	247
Art. 43d.	[Nadzór nad wykonywaniem kar z zastosowaniem dozoru elektronicznego]	248
Art. 43e.	[Właściwość sądu]	249
Art. 43f.	[Środki techniczne do wykonywania dozoru elektronicznego]	252
Art. 43g.	[Podmioty wykonujące dozór elektroniczny]	252
Art. 43ga.	[Udostępnianie informacji o miejscu pobytu skazanego uchylającego się od wykonania obowiązku alimentacyjnego]	253
Oddział 2		
Rozpoczęcie dozoru elektronicznego		254
Art. 43h.	[Przesłanki wykonania kary w systemie dozoru elektronicznego]	254
Art. 43i.	[Odroczenie wykonania kary z zastosowaniem dozoru elektronicznego]	256
Art. 43j.	[Zmiana lub uchylenie środka zabezpieczającego]	258
Art. 43k.	[Rozpoczęcie wykonywania dozoru elektronicznego]	259
Art. 43ka.	[Przerwa w wykonaniu kary pozbawienia wolności z zastosowaniem elektronicznej kontroli miejsca pobytu skazanego]	262
Art. 43l.	[Zakaz zbliżania się do określonej osoby kontrolowany w systemie dozoru elektronicznego]	262
Oddział 2a		
Warunki i tryb orzekania o udzieleniu skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego		264
Art. 43la.	[Warunki udzielenia zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego]	264
Art. 43lb.	[Stosowanie przepisów w przypadku zastępczej kary pozbawienia wolności]	268
Art. 43lc.	[Orzekanie na wniosek]	268
Art. 43ld.	[Złożenie wniosku; uzasadnienie; dołączenie pisemnej zgody]	269

Art. 43le.	[Posiedzenie sądu penitencjarnego]	270
Art. 43lf.	[Ustalenie warunków technicznych]	271
Art. 43lg.	[Wysłuchanie skazanego]	271
Art. 43lh.	[Treść i doręczenie postanowienia o udzieleniu skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego]	272
Art. 43li.	[Kara wykonywana w systemie dozoru elektronicznego a wyrok łączny]	273
Art. 43lj.	[Zażalenie]	273
Art. 43lk.	[Zażalenie na postanowienie odmowne]	274
Art. 43ll.	[Ponowny wniosek o udzielenie zezwolenia]	275
Art. 43lla.	[Zezwolenie komisji penitencjarnej na odbycie przez skazanego kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego]	275
Art. 43llb.	[Skarga na decyzję komisji penitencjarnej w przedmiocie udzielenia skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego]	278
Art. 43lm.	[Uchylenie zezwolenia]	279
Art. 43ln.	[Warunkowe przedterminowe zwolnienie]	279
 Oddział 3		
Obowiązki i prawa skazanego		280
Art. 43m.	[Zgłoszenie przez skazanego gotowości do instalacji środków technicznych]	280
Art. 43n.	[Obowiązki skazanego]	281
Art. 43na.	[Obowiązek pozostawania skazanego we wskazanym miejscu]	282
Art. 43nb.	[Nałożenie lub zwolnienie z obowiązków okresu próby]	283
Art. 43o.	[Zmiana miejsca wykonywania dozoru stacjonarnego]	284
Art. 43p.	[Zezwolenie na opuszczenie miejsca wykonywania dozoru stacjonarnego]	285
Art. 43q.	[Przerwa w wykonaniu kary w systemie dozoru elektronicznego]	286
Art. 43r.	[Odinstalowanie, usunięcie i ponowne zainstalowanie rejestratora stacjonarnego lub nadajnika]	287
Art. 43ra.	[Odinstalowanie rejestratora lub usunięcie nadajnika na czas pobytu w areszcie śledczym, zakładzie karnym, zakładzie psychiatrycznym albo zakładzie leczniczym]	288
Art. 43s.	[Opłata za uszkodzenie urządzenia]	290
 Oddział 4		
Czynności podmiotów wykonujących dozór elektroniczny		291
Art. 43t.	[Obowiązki podmiotu dozoru i podmiotu prowadzącego centralę monitorowania]	291
Art. 43u.	[Zainstalowanie rejestratora stacjonarnego]	292

Art. 43v.	[Kontrola techniczna urządzeń]	293
Art. 43w.	[Uprawnienia podmiotu dozoruującego do usunięcia i wymiany urządzeń]	294
Art. 43x.	[Przechowywanie danych osobowych skazanego]	295
Art. 43y.	[Nadzór nad wykonywaniem dozoru elektronicznego]	295
Art. 43z.	[Przerwa w wykonywaniu kary w systemie dozoru elektronicznego]	296
 Oddział 5		
Zakończenie dozoru elektronicznego		296
Art. 43za.	[Uznanie za wykonaną kary w systemie dozoru elektronicznego]	296
Art. 43zaa.	[Uchylenie zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego]	297
Art. 43zab.	[Uchylenie zezwolenia w przypadku niestawienia się skazanego w określonym miejscu i czasie]	298
Art. 43zac.	[Częściowe uznanie kary za wykonaną po uchyleniu zezwolenia]	298
Art. 43zad.	[Zatrzymanie skazanego i doprowadzenie go do aresztu śledczego w przypadku uchylenia zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego]	299
Art. 43zae.	[Ponowne udzielenie zezwolenia po jego uchyleniu]	300
Art. 43zb–43zf. (uchylone)		300
 Część szczególna		
 Rozdział VIII		
Grzywna		303
Art. 44.	[Egzekucja grzywny]	303
Art. 45.	[Zamiana grzywny na pracę społecznie użyteczną]	309
Art. 46.	[Zastępcza kara pozbawienia wolności. Zasady wymiaru]	313
Art. 47.	[Uiszczenie części grzywny]	317
Art. 48.	[Posiedzenie w przedmiocie wykonania kary zastępczej]	318
Art. 48a.	[Wstrzymanie wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności]	319
Art. 49.	[Rozłożenie grzywny na raty]	321
Art. 50.	[Odwołanie rozłożenia grzywny na raty]	322
Art. 51.	[Całkowite lub częściowe umorzenie grzywny]	323
Art. 52.	[Wstrzymanie wykonania kary zastępczej]	324
Art. 52a.	[Odpowiednie stosowanie przepisów rozdziału w przypadku wystąpienia państwa członkowskiego UE o wykonanie orzeczenia o karach o charakterze pieniężnym]	324

Rozdział IX

Kara ograniczenia wolności	326
Art. 53. [Cele kary ograniczenia wolności]	326
Art. 54. [Miejsce wykonania kary ograniczenia wolności]	328
Art. 55. [Rola sądu rejonowego i kuratora zawodowego]	330
Art. 56. [Skierowanie orzeczenia do wykonania]	333
Art. 56a. [Ubezpieczenie następstw nieszczęśliwych wypadków skazanych]	335
Art. 57. [Wezwanie skazanego do stawienia się w zakładzie]	336
Art. 57a. [Rozpoczęcie odbywania kary]	338
Art. 58. [Obowiązki podmiotów, w których kara jest wykonywana]	339
Art. 59. [Wykonanie potrącenia części wynagrodzenia]	341
Art. 60. [Wyjaśnienia skazanego dotyczące wykonywania kary]	343
Art. 61. [Modyfikowanie orzeczenia]	344
Art. 62. [Przesłanki odroczenia wykonania kary]	346
Art. 63. [Udzielenie przerwy w odbywaniu kary]	348
Art. 63a. [Zmiana formy kary]	349
Art. 63b. [Rozliczenie godzin pracy w okresach innych niż miesięczne]	350
Art. 63c. [Ustalenie przez kuratora zawodowego rozliczenia godzin pracy w okresach innych niż miesięczne]	351
Art. 64. [Orzeczenie o uznaniu kary za wykonaną]	352
Art. 64a. [Zażalenie]	354
Art. 65. [Zastępcza kara pozbawienia wolności]	355
Art. 65a. [Wstrzymanie wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności]	357
Art. 66. [Wnioski co do zmiany sposobu wykonywania kary]	359
Art. 66a. (uchylony)	360

Rozdział X

Kara pozbawienia wolności	361
----------------------------------	-----

Oddział 1

Cele wykonywania kary	362
Art. 67. [Cele wykonywania kary pozbawienia wolności]	362

Oddział 2

Zakłady karne	364
Art. 68. [Podległość]	364
Art. 69. [Rodzaje zakładów karnych]	364
Art. 70. [Typy zakładów]	364
Art. 71. [Inne zakłady]	365
Art. 72. [Organizacja zakładów]	365
Art. 73. [Dyscyplina i porządek w zakładzie karnym]	367

Art. 73a.	[Monitoring]	367
Art. 74.	[Zmiana zakładu karnego]	369
Art. 75.	[Komisje penitencjarne]	370
Art. 76.	[Zakres działania]	371
Art. 77.	[Inne organy kolegialne]	373
Art. 78.	[Wykonawcy kary pozbawienia wolności]	374
 Oddział 3		
Wykonywanie kary i jej indywidualizacja		374
Art. 79.	[Wezwanie i doprowadzenie skazanego na karę pozbawienia wolności]	374
Art. 79a.	[Czynności przy przyjęciu do zakładu]	375
Art. 79b.	[Umieszczenie skazanego w celi przejściowej]	376
Art. 80.	[Kolejność wykonywania kar]	377
Art. 80a.	[Obliczenie początku wykonywania kary]	379
Art. 80b.	[Obliczenie okresu wykonywania kary]	379
Art. 81.	[Systemy wykonywania kar]	379
Art. 82.	[Klasyfikacja skazanych na karę pozbawienia wolności]	380
Art. 83.	[Badania psychologiczne i psychiatryczne skazanego]	381
Art. 84.	[Zakład karny dla młodocianych]	382
Art. 85.	[Zakład karny dla odbywających karę po raz pierwszy]	383
Art. 86.	[Zakład karny dla recydywistów]	384
Art. 87.	[Odbywanie kary przez kobiety]	385
Art. 87a.	[Dzieci osadzonych]	386
Art. 88.	[Typy zakładów karnych]	387
Art. 88a.	[Uznanie skazanego za stwarzającego poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego]	390
Art. 88b.	[Warunki odbywania kary skazanych stwarzających poważne zagrożenie]	392
Art. 88c.	[Monitorowanie zachowania skazanego]	394
Art. 88d.	[Szczególna ochrona skazanych]	395
Art. 89.	[Przeniesienie skazanego]	399
Art. 90.	[Zakład karny typu zamkniętego]	400
Art. 91.	[Zakład półotwarty]	401
Art. 91a.	[Dodatkowe widzenie w miesiącu dla młodocianych]	402
Art. 92.	[Zakład otwarty]	403
Art. 93.	[Przepustki]	405
Art. 94.	[Kara aresztu wojskowego]	405
Art. 95.	[System programowanego oddziaływania]	406
Art. 96.	[System terapeutyczny]	407
Art. 97.	[Wykonywanie kary w systemie terapeutycznym]	408
Art. 98.	[System zwykły]	409

Art. 99.	[Zastępcza kara pozbawienia wolności. Kary porządkowe]	409
Art. 100.	[Miejsce odbywania kary]	410

Oddział 4

Prawa i obowiązki skazanego	413
Art. 101. [Informacja o prawach i obowiązkach]	413
Art. 102. [Prawa skazanego]	413
Art. 103. [Skargi do instytucji międzynarodowych]	419
Art. 104. [Zasady korzystania z praw]	420
Art. 104a. [Udział skazanego w usuwaniu skutków klęsk żywiołowych]	420
Art. 105. [Kontakty skazanego]	421
Art. 105a. [Widzenia]	423
Art. 105b. [Dostęp skazanego do telefonu]	424
Art. 105c. [Zakaz realizowania rozmów telefonicznych przez przekierowanie na inny niż wybrany numer telefonu lub jako telekonferencja]	425
Art. 106. [Praktyki religijne]	426
Art. 107. [Więźniowie sumienia]	427
Art. 108. [Bezpieczeństwo skazanego]	427
Art. 109. [Normy żywieniowe]	428
Art. 110. [Cela]	428
Art. 110a. [Dozwolone wyposażenie celi]	432
Art. 110b. [Opłaty za użytkowanie sprzętu w celi mieszkalnej]	434
Art. 111. [Odzież i higiena]	435
Art. 112. [Wypoczynek]	436
Art. 113. [Przedmioty wartościowe i pieniądze w depozycie]	436
Art. 113a. [Zakupy; paczki]	438
Art. 114. [Zapomoga]	439
Art. 115. [Opieka medyczna]	439
Art. 115a. [Zaświadczenie usprawiedliwiające niestawiennictwo osoby pozbawionej wolności]	443
Art. 116. [Obowiązki skazanego]	444
Art. 116a. [Zakazy]	446
Art. 116b. [Badanie skazanego w celu ustalenia obecności substancji psychoaktywnej]	447
Art. 117. [Skazany uzależniony od substancji psychoaktywnej]	448
Art. 118. [Zabiegi lekarskie w sytuacji zagrożenia życia skazanego]	450
Art. 119. [Samouszkodzenie]	450
Art. 120. [Szkoda w mieniu zakładu]	451

Oddział 5

Zatrudnienie	452
Art. 121. [Podstawa zatrudnienia]	452

Art. 122.	[Kryteria kierowania do pracy]	454
Art. 122a.	[Poinstruowanie skazanego w sposobie wykonywania pracy]	454
Art. 123.	[Wynagrodzenie]	455
Art. 123a.	[Nieodpłatne zatrudnienie skazanego]	456
Art. 124.	[Zwolnienie od pracy i urlop skazanego]	458
Art. 125.	[Potrącenia]	459
Art. 126.	[Środki pieniężne gromadzone przez skazanego]	460
Art. 127.	[Uprawnienia emerytalne skazanego]	461
Art. 128.	[Wliczanie do okresu pracy odpłatnego zatrudnienia skazanego]	461
Art. 129.	[Rozporządzenia wykonawcze]	462
 Oddział 6		
Nauczanie		462
Art. 130.	[Nauczanie w zakładzie karnym]	462
Art. 131.	[Nauka poza zakładem karnym]	464
Art. 131a.	[Pozbawienie skazanego możliwości nauczania]	464
Art. 132.	[Nauka zawodu przez skazanego]	465
Art. 133.	[Urlop]	465
Art. 134.	[Upoważnienie]	466
 Oddział 7		
Działalność kulturalno-oświatowa, społeczna, kultura fizyczna i zajęcia sportowe		466
Art. 135.	[Czas wolny w zakładzie karnym]	466
Art. 136.	[Inicjatywy skazanych w ramach działalności kulturalnej]	467
Art. 136a.	[Gromadzenie środków finansowych przez skazanych]	468
 Oddział 8		
Nagrody i ulgi		468
Art. 137.	[Przyznawanie nagrody skazanemu]	468
Art. 138.	[Katalog]	469
Art. 139.	[Nagrody wolnościowe]	471
Art. 140.	[Obowiązki poza zakładem karnym]	473
Art. 141.	[Ulgi]	474
Art. 141a.	[Zezwolenie na opuszczenie zakładu]	475
 Oddział 9		
Kary dyscyplinarne		476
Art. 142.	[Odpowiedzialność za przekroczenia]	476
Art. 143.	[Katalog kar dyscyplinarnych]	477
Art. 144.	[Ukaranie karą dyscyplinarną]	479
Art. 145.	[Dyrektywy wymiaru kary]	479
Art. 146.	[Wymiar kary dyscyplinarnej]	481

Art. 147.	[Przedawnienie karania i wykonania]	482
Art. 148.	[Wykonanie kary dyscyplinarnej]	483
Art. 149.	[Nowe fakty i dowody]	484
Oddział 10		
Odroczenie i przerwa wykonania kary pozbawienia wolności		484
Art. 150.	[Odroczenie wykonania kary z powodu choroby]	484
Art. 151.	[Inne powody, termin]	486
Art. 152.	(uchylony)	487
Art. 153.	[Przerwa]	488
Art. 153a.	[Posiedzenie w przedmiocie odroczenia lub przerwy]	489
Art. 154.	[Zażalenie]	490
Art. 155.	[Warunkowe zwolnienie]	490
Art. 156.	[Odwołanie odroczenia lub przerwy]	490
Art. 157.	[Odroczenie wykonania kary pozbawienia wolności wobec żołnierza]	491
Art. 158.	[Zwolnienie żołnierza]	492
Art. 158a.	[Zażalenie]	492
Oddział 11		
Warunkowe przedterminowe zwolnienie		492
Art. 159.	[Dozór i obowiązki]	492
Art. 160.	[Odwołanie warunkowego zwolnienia]	495
Art. 161.	[Orzeczenie o zwolnieniu]	497
Art. 162.	[Wysłuchanie; zażalenie]	500
Art. 163.	[Właściwość i kompetencje sądu]	501
Oddział 12		
Zwalnianie skazanych z zakładów karnych i warunki udzielania im pomocy		501
Art. 164.	[Okres przygotowań do zwolnienia]	501
Art. 165.	[Położenie zakładu. Możliwość opuszczania zakładu w celu poszukiwania pracy]	502
Art. 166.	[Doraźna pomoc]	503
Art. 167.	(uchylony)	504
Art. 167a.	[Procedura zwolnienia z zakładu]	504
Art. 168.	(uchylony)	506
Oddział 13		
Informowanie o opuszczeniu przez skazanego zakładu karnego		506
Art. 168a.	[Informowanie na wniosek]	506

Rozdział XI

Prawa i obowiązki kuratora sądowego, wykonywanie dozoru, warunkowego umorzenia postępowania i warunkowego zawieszenia wykonania kary	509
---	------------

Oddział 1

Prawa i obowiązki kuratora sądowego oraz dozór	510
Art. 169. [Obowiązki skazanego w czasie dozoru]	510
Art. 169a. [Nadzór nad wykonywaniem dozoru]	512
Art. 169b. [Grupy ryzyka powrotu do przestępstwa]	514
Art. 170. [Podmioty sprawujące dozór]	521
Art. 171. [Kuratorzy zawodowi i społeczni]	522
Art. 172. [Obowiązki kuratora sądowego]	523
Art. 173. [Działania kuratora zawodowego]	524
Art. 173a. [Badania na obecność alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych]	528
Art. 173b. [Zadania sądowego kuratora zawodowego]	530
Art. 173c. [Zadania sądowego kuratora zawodowego w przypadku wykonywania kary w systemie dozoru elektronicznego]	531
Art. 174. [Zakres działań kuratora społecznego]	532
Art. 175. [Obowiązki innych podmiotów sprawujących dozór]	534
Art. 175a. [Ryczałt za sprawowanie dozoru]	535
Art. 176. [Przepisy wykonawcze]	536

Oddział 2

Warunkowe umorzenie postępowania karnego	536
Art. 177. [Właściwość sądu w sprawie wykonania orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania]	536

Oddział 3

Warunkowe zawieszenie wykonania kary	538
Art. 178. [Właściwość sądu w sprawie wykonania orzeczeń w przedmiocie warunkowego zawieszenia wykonania kary]	538
Art. 178a. [Zażalenie]	540

Rozdział XII

Środki karne, środki kompensacyjne i przepadek	542
---	------------

Oddział 1

Pozbawienie praw publicznych	542
Art. 179. [Podmioty zawiadamiane o pozbawieniu praw publicznych]	542
Art. 179a. [Zażalenie]	544

Oddział 2

Zakazy, nakaz i obowiązek	545
Art. 180. [Zakaz zajmowania stanowiska lub wykonywania zawodu]	545
Art. 181. [Zakaz prowadzenia działalności gospodarczej]	546
Art. 181a. [Obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach]	547
Art. 181b. [Zakaz wstępu na imprezę masową]	549
Art. 181c. [Zakaz wstępu do ośrodków gier i uczestnictwa w grach hazardowych]	549
Art. 181d. [Zakaz zajmowania stanowiska lub wykonywania zawodu lub pracy w organach i instytucjach państwowych i samorządu terytorialnego]	550
Art. 182. [Zakaz prowadzenia pojazdów]	550
Art. 182a. [Zakaz prowadzenia pojazdów niewyposażonych w blokadę alkoholową]	552
Art. 183. [Informowanie organizacji gospodarczej o zakazie orzeczonym wobec jej członka]	553
Art. 183a. [Ustalenie warunków wykonywania kary w systemie dozoru elektronicznego]	554
Art. 184. [Obliczanie czasu trwania zakazu]	555
Art. 185. [Obowiązek informowania sądu przez podmioty wykonujące treść zakazu]	555
Art. 186. [Wykonywanie zakazów lub obowiązków nałożonych w czasie próby]	556
Art. 186a. [Zażalenie]	556

Oddział 3

Przepadek	556
Art. 187. [Przesłanie odpisu wyroku naczelnikowi urzędu skarbowego]	556
Art. 187a. [Wykonanie przepadku przedsiębiorstwa]	558
Art. 188. [Wykonanie przepadku]	559
Art. 188a. [Przepadek równowartości składnika mienia]	561
Art. 189. [Przepadek rzeczy głównej wraz z przynależnościami]	562
Art. 189a. [Elementy przedsiębiorstwa nieobjęte przepadkiem]	562
Art. 190. [Wpływ przepadku na ograniczone prawa rzeczowe]	562
Art. 191. [Ujawnianie własności Skarbu Państwa w księdze wieczystej]	563
Art. 192. [Zwrot przedmiotów objętych przepadkiem uprawnionemu]	564
Art. 193. [Wydanie przedmiotów naczelnikowi urzędu skarbowego]	565
Art. 194. [Przepisy wykonawcze]	566
Art. 195. [Zniszczenie lub pozostawienie w aktach przedmiotów objętych przepadkiem]	566
Art. 195a. [Prowadzenie egzekucji grzywny i innych świadczeń majątkowych przez naczelnika urzędu skarbowego]	567

Art. 195aa. [Przekazanie przedmiotu przepadku do muzeum]	568
Art. 195b. [Odpowiednie stosowanie przepisów oddziału do wykonania orzeczenia o przepadku wydanego w innym państwie członkowskim UE]	568
Art. 195c. [Przepisy stosowane do zarządu przymusowego]	569
 Oddział 4	
Naprawienie szkody, zadośćuczynienie, nawiązka i świadczenie pieniężne	569
Art. 196. [Przesłanie tytułu egzekucyjnego pokrzywdzonemu]	569
Art. 196a. (uchylony)	570
 Oddział 5	
Podanie wyroku do publicznej wiadomości	570
Art. 197. [Sposób podania wyroku do publicznej wiadomości]	570
Art. 198. [Podanie wyroku do publicznej wiadomości przez ogłoszenie w czasopiśmie]	571
Art. 199. [Podanie wyroku do publicznej wiadomości w inny sposób]	572
 Rozdział XIII	
Środki zabezpieczające	573
Art. 199a. [Właściwość sądu]	573
Art. 199b. [Orzeczenie, zmiana lub uchylenie środka zabezpieczającego]	576
Art. 200. [Zakłady wykonujące środki zabezpieczające]	577
Art. 200a. [Zakłady o maksymalnym zabezpieczeniu]	580
Art. 200b. [Zakłady o wzmożonym zabezpieczeniu]	582
Art. 200c. [Zakłady o podstawowym zabezpieczeniu]	583
Art. 201. [Wykonanie orzeczenia o umieszczeniu w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym]	583
Art. 202. [Cele wykonywania środka zabezpieczającego]	590
Art. 202a. [Pobyt skazanego w zakładzie psychiatrycznym]	591
Art. 202b. [Okres próby podczas terapii lub terapii uzależnień]	592
Art. 203. [Okresowe opinie o stanie zdrowia sprawcy]	593
Art. 204. [Orzekanie o dalszym stosowaniu środka]	595
Art. 204a. [Środki przymusu bezpośredniego]	598
Art. 204b. [Kontrola przedmiotów i pomieszczeń]	600
Art. 204c. [Osobiste kontakty sprawcy z odwiedzającymi]	601
Art. 204d. [Zezwolenie na czasowy pobyt poza zakładem psychiatrycznym]	602
Art. 205. [Odpowiednie stosowanie art. 180–186]	603
Art. 205a. [Zawiadomienie pokrzywdzonego o zwolnieniu lub ucieczce sprawcy z zakładu psychiatrycznego]	604

Rozdział XIV

Należności sądowe	606
Art. 206. [Egzekucja należności sądowych]	606

Rozdział XV

Tymczasowe aresztowanie	609
Art. 207. [Cele wykonywania tymczasowego aresztowania]	609
Art. 207a. [Tymczasowe aresztowanie a uprawnienia procesowe]	610
Art. 208. [Organizacja aresztów śledczych]	610
Art. 209. [Odpowiednie stosowanie rozwiązań dotyczących kary pozbawienia wolności]	612
Art. 210. [Informowanie aresztanta o jego prawach i obowiązkach]	613
Art. 211. [Informowanie różnych podmiotów o miejscu pobytu tymczasowo aresztowanego. Informowanie o przyjęciu. Zwalnianie z aresztu śledczego]	614
Art. 212. [Zasady rozmieszczania aresztowanych]	617
Art. 212a. [Postępowanie ze sprawcami szczególnie niebezpiecznymi]	620
Art. 212b. [Warunki pobytu w areszcie sprawców szczególnie niebezpiecznych]	621
Art. 212ba. [Szczególna ochrona tymczasowo aresztowanego]	624
Art. 212c. [Badania osobopoznawcze aresztowanego]	629
Art. 213. [Tymczasowe aresztowanie w zakładzie leczniczym]	630
Art. 214. [Uprawnienia aresztowanego]	632
Art. 214a. [Świadczenia zdrowotne dla tymczasowo aresztowanych]	633
Art. 215. [Kontakty z obrońcą]	634
Art. 216. [Korzystanie z własnej odzieży, leków i innych przedmiotów. Zakaz posiadania środków łączności]	637
Art. 216a. [Korzystanie z własnej odzieży w czasie czynności procesowych]	639
Art. 217. [Zasady udzielania widzeń]	640
Art. 217a. [Cenzura korespondencji]	646
Art. 217b. [Korespondencja urzędowa]	648
Art. 217c. [Zasady korzystania ze środków łączności przez tymczasowo aresztowanego]	650
Art. 217d. [Zezwolenie na opuszczenie zakładu]	655
Art. 218. [Prace porządkowe, zatrudnianie aresztantów]	656
Art. 219. [Rozporządzanie pieniędzmi przez aresztowanego]	657
Art. 220. [Kwota wolna od egzekucji]	657
Art. 221. [Nagrody za dobre sprawowanie]	658
Art. 221a. [Zasady przemieszczania się po terenie aresztu]	659
Art. 222. [Kary dyscyplinarne]	659
Art. 222a. [Decyzja o ukaraniu]	661
Art. 223. [Przeniesienie aresztowanego do zakładu karnego]	662

Art. 223a.	[Status tymczasowo aresztowanego, wobec którego wykonywana jest kara pozbawienia wolności]	664
Art. 223aa.	[Przesłanie dyrektorowi aresztu śledczego informacji dotyczących tymczasowo aresztowanego]	666

Rozdział XVa

Umieszczanie tymczasowo aresztowanych i skazanych odbywających karę pozbawienia wolności w wydzielonych pomieszczeniach

lub pomieszczeniach dla osób zatrzymanych	667
Art. 223b. [Przesłanki umieszczenia w wydzielonych pomieszczeniach Policji, Straży Granicznej lub Sił Zbrojnych]	667
Art. 223c. [Zażalenie]	668
Art. 223d. [Umieszczenie konwojowanego w pomieszczeniu dla osób zatrzymanych]	669
Art. 223e. [Przepisy organizacyjno-porządkowe]	671

Rozdział XVb

Kontrola skazanych, tymczasowo aresztowanych, miejsc i przedmiotów 672 |

Art. 223f.	[Rodzaje kontroli; przebieg kontroli; protokół kontroli]	672
Art. 223g.	[Kontrola pobieżna]	676
Art. 223h.	[Kontrola osobista]	678
Art. 223i.	[Kontrola cel i innych pomieszczeń]	680
Art. 223j.	[Kontrola paczek, przedmiotów i bagaży]	680
Art. 223k.	[Kontrola pojazdów]	681
Art. 223l.	[Kontrola miejsca pracy skazanych lub tymczasowo aresztowanych]	681
Art. 223m.	[Kontrola generalna]	682
Art. 223n.	[Delegacja ustawowa – szczegółowy sposób przeprowadzenia kontroli]	683

Część wojskowa

Rozdział XVI

Przepisy ogólne 687 |

Art. 224.	[Odpowiednie stosowanie przepisów części ogólnej Kodeksu karnego wykonawczego]	687
Art. 224a.	[Ograniczenie stosowania przepisów w przypadku żołnierzy pełniących terytorialną służbę wojskową]	688
Art. 225.	[Wojskowe organy postępowania wykonawczego]	688
Art. 226.	[Obowiązki wojskowego sędziego penitencjarnego]	689

Rozdział XVII

Kara ograniczenia wolności	690
Art. 227. [Organ wykonujący karę]	690
Art. 228. [Obowiązki Ministra Obrony Narodowej]	691
Art. 229. [Potrącenia z miesięcznego uposażenia]	692
Art. 230. [Zwolnienie od reszty kary]	693

Rozdział XVIII

Kara pozbawienia wolności i kara aresztu wojskowego	694
Art. 231. [Cele szkolenia skazanych]	694
Art. 232. [Kierujący szkoleniem wojskowym]	695
Art. 233. [Zasady rozmieszczenia skazanych]	696
Art. 234. [Nagrody dla odbywającego karę aresztu wojskowego]	696
Art. 235. [Wniosek dowódcy na podstawie art. 330 k.k.]	698
Art. 236. [Współdziałanie z innymi podmiotami]	699

Rozdział XIX

Środki karne	700
Art. 237. [Wydalenie ze służby lub degradacja]	700
Art. 238. [Wykonanie innych środków karnych]	700
Art. 239. [Oddanie pod dozór]	701

Rozdział XX

Tymczasowe aresztowanie	702
Art. 240. [Wydzielone cele]	702
Art. 241. (uchylony)	702

Część końcowa**Rozdział XXI**

Objaśnienie wyrażeń ustawowych	705
Art. 242. [Ustawowe definicje najważniejszych pojęć]	705

Rozdział XXII

Przepisy przejściowe i końcowe	709
Art. 243. [Stosowanie Kodeksu do wykonywania wcześniejszych orzeczeń]	709
Art. 244. [Przejęcie obywatela polskiego skazanego za granicą]	709
Art. 245. [Przekazanie cudzoziemca państwu obcemu]	710
Art. 246. (uchylony)	710
Art. 247. [Tymczasowe ograniczenia lub zakazy wobec osadzonych]	710
Art. 248. (uchylony)	711

Art. 249.	[Przepisy wykonawcze]	711
Art. 249a.	[Zarządzenia Dyrektora Generalnego Służby Więziennej]	714
Art. 250.	(uchylony)	714
Art. 251–254.	(utraciły moc)	715
Art. 255.	[Zaliczanie okresu pracy skazanego do stażu pracy]	715
Art. 256.	[Delegacja ustawowa]	715
Art. 257.	[Uchylenie mocy obowiązującej dotychczasowych przepisów]	716
Art. 258.	[Utrzymanie w mocy przepisów wykonawczych]	717
Art. 259.	[Data wejścia Kodeksu w życie]	717

**Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. –
Kodeks postępowania karnego**

Dział XIII

Postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych	721
--	-----

Rozdział 62

Pomoc prawna i doręczenia w sprawach karnych	724
Art. 589. [Quasi-list żelazny]	724

Rozdział 64

Wystąpienie o wydanie lub przewóz osób ściganych lub skazanych przebywających za granicą oraz o wydanie przedmiotów		726
Art. 593.	[Zgłaszanie wniosków]	727
Art. 594.	[Załączniki]	728
Art. 595.	[Wypadek niecierpiący zwłoki]	729
Art. 596.	[Zastrzeżenia]	730
Art. 597.	[Zastrzeżenia]	733
Art. 598.	[Bieg terminu tymczasowego aresztowania]	735
Art. 599.	[Wyłączenie ograniczeń]	735
Art. 600.	[Odpis wyroku]	737
Art. 601.	[Zwrot przedmiotów i dowodów rzeczowych]	738

Rozdział 65a

Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o przekazanie osoby ściganej na podstawie europejskiego nakazu aresztowania	740
Art. 607a. [Wydanie europejskiego nakazu aresztowania – podstawy, organ]	742
Art. 607b. [Niedopuszczalność wydania nakazu]	745
Art. 607c. [Treść nakazu]	747
Art. 607d. [Bezpośrednie przekazywanie nakazu]	749

Art. 607e.	[Zakaz ścigania za czyny nieobjęte nakazem; zakaz wykonania kar nieobjętych nakazem]	752
Art. 607f.	[Zaliczenie okresu pozbawienia wolności w związku z nakazem]	760
Art. 607g.	[Informowanie państwa wykonania nakazu o treści wyroku]	762
Art. 607h.	[Żądanie zajęcia i przekazania przedmiotów]	763
Art. 607i.	[Dalsze przekazanie osoby ściganej]	764
Art. 607j.	[Przekazanie z zastrzeżeniem wykonania kar pozbawienia wolności w państwie wykonania nakazu]	766

Rozdział 65b

Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o przekazanie

osoby ściganej na podstawie europejskiego nakazu aresztowania 769

Art. 607k.	[Wykonanie europejskiego nakazu aresztowania – wszczęcie postępowania, przesłuchanie]	769
Art. 607l.	[Posiedzenie sądu, zażalenie]	778
Art. 607m.	[Terminy orzekania w przedmiocie przekazania]	782
Art. 607n.	[Terminy wykonania orzeczenia o przekazaniu]	784
Art. 607o.	[Odroczenie przekazania]	787
Art. 607p.	[Obligatoryjne przesłanki odmowy wykonania nakazu]	789
Art. 607r.	[Fakultatywne przesłanki odmowy wykonania nakazu]	795
Art. 607s.	[Przesłanki niewykonania nakazu]	800
Art. 607t.	[Warunki wydania obywatela polskiego]	807
Art. 607u.	[Wydanie osób skazanych zaocznie]	808
Art. 607w.	[Wyłączenie zasady podwójnej karalności]	808
Art. 607wa.	[Zajęcie i przekazanie przedmiotów]	811
Art. 607x.	[Zbieg nakazów]	812
Art. 607y.	[Zbieg nakazu i wniosku o ekstradycję]	815
Art. 607z.	[Żądanie uzupełnienia informacji]	817
Art. 607za.	[Orzekanie uzupełniające po przekazaniu]	818
Art. 607zb.	[Tranzyt osoby objętej nakazem]	821
Art. 607zc.	[Postępowanie w przypadku niewłaściwości sądu]	823

Rozdział 66

Przejęcie i przekazanie orzeczeń do wykonania 825

Art. 608.	[Przejęcie orzeczenia do wykonania z inicjatywy organów RP]	827
Art. 609.	[Przejęcie orzeczenia do wykonania z inicjatywy organów państw obcych]	829
Art. 610.	[Przekazanie orzeczenia do wykonania]	831
Art. 610a.	[Porozumienie w sprawie podziału kwot lub przedmiotów w przypadku skazania na grzywnę lub wydania orzeczenia przepadku]	834
Art. 611.	[Właściwość sądu]	834

Art. 611a.	[Posiedzenie sądu, udział stron, zażalenie]	837
Art. 611b.	[Przesłanki negatywne przejęcia lub przekazania]	841
Art. 611c.	[Przejęcie do wykonania – określenie kwalifikacji prawnej i kary]	845
Art. 611d.	[Zabezpieczenie mienia]	850
Art. 611e.	[Migracja skazanego – odpowiednie stosowanie przepisów]	851
Art. 611f.	[Przejęcie i przekazanie do wykonania orzeczeń o karach pieniężnych]	853

Rozdział 66a

Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia dotyczącego grzywny, nawiązki, świadczenia pieniężnego

lub orzeczenia zasądzającego od sprawcy koszty procesu	855
Art. 611fa. [Wystąpienie o wykonanie do państwa wykonania orzeczenia]	856
Art. 611fb. [Kwoty uzyskane z egzekucji]	860
Art. 611fc. [Zawieszenie postępowania wykonawczego]	861
Art. 611fd. [Uchylenie orzeczenia]	862
Art. 611fe. [Udział w posiedzeniu]	863

Rozdział 66b

Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie

orzeczenia o karach o charakterze pieniężnym	865
Art. 611ff. [Wykonanie prawomocnego orzeczenia o karach pieniężnych]	866
Art. 611fg. [Odmowa wykonania orzeczenia]	870
Art. 611fh. [Udział w posiedzeniu]	877
Art. 611fi. [Kwota uzyskana z tytułu wykonania orzeczenia]	880
Art. 611fj. [Potwierdzenie dokonanej wpłaty]	880
Art. 611fk. [Postanowienie o umorzeniu postępowania wykonawczego]	882
Art. 611fl. [Powiadomienie sądu lub organu państwa wydania orzeczenia]	883
Art. 611fm. [Koszty]	884

Rozdział 66c

Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie

orzeczenia przypadku	885
Art. 611fn. [Wystąpienie o wykonanie orzeczenia przypadku]	885
Art. 611fo. [Podział kwoty uzyskanej z tytułu wykonania orzeczenia]	889
Art. 611fp. [Postępowanie wykonawcze]	890
Art. 611fr. [Uchylenie orzeczenia]	891
Art. 611fs. [Udział w posiedzeniu]	892
Art. 611ft. [Szkoda wyrządzona w związku z wykonaniem orzeczenia]	893

Rozdział 66d**Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie**

orzeczenia przepadku	894
Art. 611fu. [Wystąpienie o wykonanie orzeczenia przepadku]	895
Art. 611fw. [Odmowa wykonania orzeczenia]	898
Art. 611fx. [Udział w posiedzeniu]	906
Art. 611fy. [Zawieszenie postępowania]	907
Art. 611fz. [Łączne orzeczenie w przedmiocie wykonania orzeczenia]	909
Art. 611fza. [Wezwanie do potwierdzenia dokonanej wpłaty]	910
Art. 611fzb. [Podział kwoty uzyskanej z tytułu wykonania orzeczenia]	910
Art. 611fzc. [Postanowienie o umorzeniu postępowania wykonawczego]	913
Art. 611fzd. [Powiadomienie o wykonaniu orzeczenia przepadku]	913
Art. 611fze. [Koszty związane z wykonaniem orzeczenia]	914

Rozdział 66f**Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie**

kary pozbawienia wolności	916
Art. 611t. [Wystąpienie o wykonanie kary pozbawienia wolności w kraju UE]	917
Art. 611ta. [Zgoda na przekazanie orzeczenia do wykonania]	923
Art. 611tb. [Posiedzenie sądu. Zgoda skazanego]	925
Art. 611tc. [Informacja o treści prawa obcego]	927
Art. 611td. [Postępowanie wykonawcze. Zawieszenie postępowania]	930
Art. 611te. [Uchylenie orzeczenia]	932
Art. 611tf. [Termin przekazania skazanego]	933

Rozdział 66g**Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie**

kary pozbawienia wolności	935
Art. 611tg. [Wystąpienie o wykonanie orzeczenia w Polsce]	936
Art. 611th. [Właściwość sądu]	939
Art. 611ti. [Posiedzenie sądu. Zgoda skazanego]	940
Art. 611tj. [Termin]	942
Art. 611tk. [Odmowa wykonania orzeczenia]	944
Art. 611tl. [Kwalifikacja prawna czynu. Kara nieznana ustawie]	951
Art. 611tm. [Odpowiednie stosowanie]	953
Art. 611tn. [Umorzenie postępowania]	955
Art. 611to. [Tymczasowe aresztowanie]	956
Art. 611tp. [Zezwolenie na przewóz sprawcy]	958
Art. 611tr. [Zawiadomienie sądu państwa wydania orzeczenia]	960
Art. 611ts. [Koszty]	961

Rozdział 66h

Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia skazującego na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, karę ograniczenia wolności, samoistnie orzeczony środek karny, a także orzeczenia o warunkowym zwolnieniu oraz warunkowym umorzeniu postępowania karnego	963
Art. 611u. [Wystąpienie o wykonanie kary w państwie UE]	964
Art. 611ua. [Zawieszenie postępowania wykonawczego]	970
Art. 611ub. [Uchylenie orzeczenia]	974
Art. 611uc. [Posiedzenie sądu]	976

Rozdział 66i

Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia karnego związanego z poddaniem sprawcy próbie	977
Art. 611ud. [Wystąpienie o wykonanie orzeczenia w Polsce]	978
Art. 611ue. [Posiedzenie sądu. Kwalifikacja prawna czynu]	983
Art. 611uf. [Termin]	987
Art. 611ug. [Odmowa wykonania orzeczenia]	988
Art. 611uh. [Umorzenie postępowania wykonawczego]	993
Art. 611ui. [Zawiadomienie sądu państwa wydania orzeczenia]	995
Art. 611uj. [Koszty]	996

Bibliografia	999
---------------------------	------------

Wykaz orzecznictwa	1009
---------------------------------	-------------

O Autorach	1017
-------------------------	-------------

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

decyzja ramowa
2002/584	– decyzja ramowa Rady z 13.06.2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi (Dz.Urz. UE L 190, s. 1, ze zm.)
decyzja ramowa
2005/214	– decyzja ramowa Rady 2005/214/WSiSW z 24.02.2005 r. w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania do kar o charakterze pieniężnym (Dz.Urz. UE L 76, s. 16, ze zm.)
decyzja ramowa
2006/783	– decyzja ramowa Rady 2006/783/WSiSW z 6.10.2006 r. w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania do nakazów konfiskaty (Dz.Urz. UE L 328, s. 59, ze zm.)
decyzja ramowa
2008/909	– decyzja ramowa Rady 2008/909/WSiSW z 27.11.2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności albo inny środek polegający na pozbawieniu wolności – w celu wykonania tych wyroków w Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE L 327, s. 27, ze zm.)
decyzja ramowa
Rady 2008/947	– decyzja ramowa Rady 2008/947/WSiSW z 27.11.2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków i decyzji w sprawie zawieszenia lub warunkowego zwolnienia w celu nadzorowania przestrzegania warunków zawieszenia i obowiązków wynikających z kar alternatywnych (Dz.Urz. UE L 337, s. 102, ze zm.)
EKPCz	– Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
instr. sąd.	– zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z 19.06.2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz.Urz. MS poz. 138 ze zm.)
k.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.)

k.k.s.	– ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2023 r. poz. 654 ze zm.)
k.k.w.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 127 ze zm.)
Konstytucja RP	– Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
konwencja strasburska	– Konwencja o przekazywaniu osób skazanych, sporządzonej w Strasburgu 21.03.1983 r. (Dz.U. z 1995 r. Nr 51, poz. 279 ze zm.)
k.p.	– ustawa z 26.07.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2022 r. poz. 1510 ze zm.)
k.p.a.	– ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 775 ze zm.)
k.p.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.)
KPP	– Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 303 z 14.12.2007, s. 1, ze zm.)
k.p.w.	– ustawa z 24.08.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2022 r. poz. 1124 ze zm.)
k.r.o.	– ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359 ze zm.)
k.w.	– ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2022 r. poz. 2151 ze zm.)
MPPOiP	– Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, otwarty do podpisu w Nowym Jorku 19.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167 ze zm.)
pr.adw.	– ustawa z 26.05.1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 2022 r. poz. 1184 ze zm.)
pr.upad.	– ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 1520 ze zm.)
p.u.s.p.	– ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 217 ze zm.)
r.s.c.s.	– rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 28.01.2002 r. w sprawie szczegółowych czynności sądów w sprawach z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego oraz karnego w stosunkach międzynarodowych (Dz.U. z 2014 r. poz. 1657 ze zm.)
r.u.s.p.	– rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18.06.2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2514 ze zm.)
r.w.u.pr.	– rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 7.04.2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. z 2017 r. poz. 1206 ze zm.)

TFUE	– Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 326 z 2012 r., s. 47)
u.cudz.	– ustawa z 12.12.2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. z 2023 r. poz. 519 ze zm.)
u.k.sąd.	– ustawa z 27.07.2001 r. o kuratorach sądowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 167 ze zm.)
u.p.e.a.	– ustawa z 17.06.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. z 2022 r. poz. 479 ze zm.)
u.rad.pr.	– ustawa z 6.07.1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1166)
u.s.p.	– ustawa z 27.07.2001 r. o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 217 ze zm.)
ustawa o KRK	– ustawa z 24.05.2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz.U. z 2023 r. poz. 159 ze zm.)
ustawa o Policji	– ustawa z 6.04.1990 r. o Policji (Dz.U. z 2023 r. poz. 171 ze zm.)
ustawa o RPO	– ustawa z 15.07.1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2020 r. poz. 627 ze zm.)
ustawa o SN	– ustawa z 8.12.2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2021 r. poz. 1904 ze zm.)
u.w.r.niel.	– ustawa z 9.06.2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz.U. poz. 1700 ze zm.)
u.o.z.ps.	– ustawa z 19.08.1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2022 r. poz. 2123)

Orzecznictwo i czasopisma

CzPKiNP	– Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
EPS	– Europejski Przegląd Sądowy
GSP	– Gdańskie Studia Prawnicze
HUDOC	– baza orzeczeń ETPC (https://hudoc.echr.coe.int)
KZS	– Krakowskie Zeszyty Sądowe
NP	– Nowe Prawo
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSNC	– Orzecznictwo Sądów Polskich. Izba Cywilna
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNwSK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
PiP	– Państwo i Prawo
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
PS	– Przegląd Sądowy
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SP	– Studia Prawnicze

Organy, instytucje i inne

ABW	– Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
CBA	– Centralne Biuro Antykorupcyjne
ENA	– europejski nakaz aresztowania
ETPC	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
KRK	– Krajowy Rejestr Karny
MS	– Minister Sprawiedliwości
MTK	– Międzynarodowy Trybunał Karny
ONZ	– Organizacja Narodów Zjednoczonych
RPO	– Rzecznik Praw Obywatelskich
SA	– sąd apelacyjny
SDE	– system dozoru elektronicznego
SIS	– System Informacyjny Schengen
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– sąd okręgowy
TS	– Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny

PRZEDMOWA

Przekazujemy w ręce Czytelnika komentarz omawiający przepisy Kodeksu karnego wykonawczego z nadzieją, że będzie on stanowił użyteczne i wartościowe narzędzie w codziennej pracy osób wykonujących różne zawody prawnicze, a także tych, które do wykonywania zawodów prawniczych dopiero aspirują, bądź wykonując zawody nieprawnicze, potrzebują wiedzy na temat zawartych w tym Kodeksie regulacji.

Prezentowany komentarz nie jest pierwszym opracowaniem przepisów Kodeksu karnego wykonawczego, jakie pojawia się na rynku wydawniczym, ale pierwszym przygotowanym przez niniejszy Zespół Autorów – przedstawicieli różnych zawodów prawniczych, ze zdecydowaną przewagą doświadczonych sędziów orzekających na co dzień w sprawach karnych na różnych poziomach: Sądu Najwyższego, sądu apelacyjnego i sądu okręgowego. Autorzy Ci wyróżniają się stabilną pozycją naukową i posiadają eksperckie doświadczenie w procesie legislacyjnym.

Komentarz powstał w czasie, w którym prowadzono prace legislacyjne obejmujące Kodeks karny wykonawczy, zakończone uchwaleniem m.in. dwóch znaczących nowelizacji, tj. ustawy z 7.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2600) i ustawy z 5.08.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1855 ze zm.). Stan ten inspirował Autorów – przy zachowaniu racjonalnej wykładni – do dokonywania nowych interpretacji dotychczas obowiązujących i wprowadzonych nowelą przepisów, z uwzględnieniem celów ustawodawcy. Formułowane tezy dotyczą aktualnych problemów, co przesądza o praktycznym charakterze komentarza, niemniej treść regulacji kodeksowej omówiona została rzetelnie z wykorzystaniem bogatej literatury i orzecznictwa.

Mając na uwadze coraz bardziej obecne w polskim prawie karnym zjawisko internacjonalizacji, które obejmuje zarówno proces stanowienia prawa, jak i jego stosowania, w komentarzu omówione zostały również przepisy rozdziału XIII k.p.k. dotyczące wykonywania kar i środków w ramach klasycznej współpracy międzynarodowej

w sprawach karnych oraz współpracy między Państwami Członkowskimi Państw Unii Europejskiej, co poniekąd stanowi też wyraz nowego spojrzenia na cele realizowane w prawie karnym wykonawczym.

Anna Gerecka-Żołyńska

Poznań 1 maja 2023 r.

KOMENTARZ PRAWNICZY I STOSOWANIE PRAWA

1. Czy prawnicy potrzebują komentarzy?

Nie jest i nie może być celem moich rozważań dokonanie z perspektywy teoretycznoprawnej całościowego przeglądu zagadnień dotyczących stosowania prawa i roli komentarzy prawniczych w podejmowaniu działań sądu wykonawczego. Takie ambitne zadanie wydaje mi się niewykonalne z licznych powodów. Ograniczam się tutaj do przedstawienia wielu ważnych, jak się zdaje, poglądów i stanowisk związanych merytorycznie z tytułem rozdziału.

W niniejszym szkicu wprowadzającym do komentarza do Kodeksu karnego wykonawczego chciałbym zająć się sześcioma zagadnieniami: po pierwsze, odpowiedzieć na pytanie o przyczyny tworzenia komentarzy prawniczych; po drugie, zastanowić się nad tym, czym jest komentarz prawniczy; po trzecie, pokazać, w jaki sposób komentarz może być pomocny w metodyce pracy sędziego; po czwarte, zastanowić się nad rolą komentarzy w stosowaniu prawa; po piąte, pokazać, jak można uzasadniać decyzje sądu wykonawczego wtedy, gdy u podstaw jego decyzji leżą wartości wyrażane przez Kodeks karny wykonawczy lub konsekwencje, jakie mogą za sobą pociągać decyzje sądowe; po szóste, pokazać, z perspektywy poznawczej, w jakim stopniu komentarze mogą stanowić źródło informacji o treści obowiązującego prawa karnego wykonawczego i jego stosowaniu.

Swoje uwagi czynił będę z perspektywy teoretyka prawa, nie karnisty ani tym bardziej sędziego, stąd nie roszczę sobie prawa do zabierania apodyktycznego głosu w powyższych sprawach. Zarówno moje zainteresowania naukowe, jak i dotychczasowe doświadczenie zawodowe nie uprawniają mnie do zajęcia się np. metodyką pracy sędziego w postępowaniu karnym wykonawczym. Mimo tych zastrzeżeń myślę jednak, że mógłbym służyć kilkoma uwagami wprowadzającymi, których zadaniem jest najogólniejsze nakreślenie idei tworzenia komentarzy i ich roli w stosowaniu prawa karnego wykonawczego.

Na wstępie zauważmy, że zachodzi istotne podobieństwo między komentarzem prawniczym a komentarzem biblijnym. Zarówno pierwszy, jak i drugi staje się wręcz niezbędny jako narzędzie wyjaśniania tekstu i ukazania jego ukrytego znaczenia (zob. szerzej:

T. Buksiński, *Zasady i metody interpretacji tekstów źródłowych*, Poznań 1991; T. Buksiński, *Interpretacja źródeł historycznych pisanych*, Warszawa–Poznań 1992). Wspomniałem w tym miejscu o komentarzu biblijnym m.in. dlatego, że konieczność pisania nowego komentarza prawniczego wynika również ze swoistej potrzeby zachowania ciągłości pomiędzy dawnymi ustaleniami doktryny prawniczej a koniecznością przekształcania starej tradycji komentatorskiej w nową przez komentarz i aktualizację. Ponadto odniesienie części do całości i całości do części, tak charakterystyczne dla komentatorstwa biblijnego, może być strategią znakomicie wspierającą komentatorstwo prawnicze. Dobrym przykładem tego rodzaju zabiegów jest instytucja sędziego penitencjarnego. Nowe podejście komentatorskie zmienia rozumienie art. 1 dotyczące zakresu obowiązywania Kodeksu karnego wykonawczego, to zaś zmienia zakres obowiązków sędziego penitencjarnego. To z kolei sprawia, że niezbędny staje się komentarz do art. 1. k.k.w. dla ukazania tej zmiany znaczeniowej. W konsekwencji, podobnie jak komentarze biblijne, współczesne komentarze prawnicze nie ograniczają się li tylko do opisu czy analizy konkretnych przepisów prawnych, ale stawiają sobie za cel ukazanie przekazu całego aktu normatywnego dokonywane na różnych poziomach (np. dogmatycznoprawnym czy praktycznym) oraz przeprowadzane z różnych perspektyw.

Oczywiście wielu kwestionuje zasadność powstawania kolejnych komentarzy, stąd mówi się o kryzysie komentarza prawniczego. Kryzys ten w dużym stopniu determinowany jest pytaniami o to, do kogo komentarz ma być adresowany? Jaką powinien mieć formę i jaką przyjąć metodę prezentacji? Niewątpliwie ma to być przede wszystkim pomoc dla praktyków, zarazem jednak musi uwzględniać dotychczasowe ustalenia zarówno nauki, jak i praktyki prawniczej. Połączenie owych dwóch sił o przeciwnych wektorach (jak największa zwięzłość i praktyczność oraz uwzględnianie najnowszych ustaleń doktryny i orzecznictwa) to największe wyzwanie dla piszących komentarze prawnicze (por. K. Dąbkiewicz, *Kodeks Karny Wykonawczy. Komentarz. Wprowadzenie*, Warszawa 2018; także *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz. Przedmowa*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021).

Jeśliby zatem zadośćuczynić powyższym wyzwaniom, to należałoby podkreślić pięć elementów, które wyznaczają nową sytuację dla piszących komentarze prawnicze, a w naszym przypadku komentarz Kodeksu karnego wykonawczego.

Po pierwsze, dysponujemy dziś znacznie bogatszym materiałem źródłowym aniżeli nasi poprzednicy. Po drugie, trwałą tendencją jest uwzględnianie współczesnych rezultatów badań nad prawem karnym wykonawczym. Po trzecie, komentarz może przybrać szczególną formułę. Mam na myśli dwa rodzaje komentarzy: komentarze proste to krótkie teksty (zwykle długości 1–2 akapitów), których celem jest zwięzłe i maksymalnie precyzyjne odniesienie się do znaczenia wybranego fragmentu Kodeksu karnego wykonawczego. W tego rodzaju komentarzach dokonuje się interpretacji danego przepisu bez podejmowania argumentacji i podawania kontekstów. Z kolei komentarz rozszerzony to samodzielny

tekst, którego podstawą jest określony fragment Kodeksu. Są one dłuższe, mają własną argumentację podpartą odwołaniami do innych fragmentów Kodeksu karnego wykonawczego. W naszym komentarzu będziemy stosowali formułę rozszerzoną, a zatem odwoływali się do innych fragmentów Kodeksu wraz z podaniem argumentacji. Po czwarte, warto zwrócić uwagę na strukturę komentarza. Komentarz do poszczególnych przepisów może zawierać następujące elementy: komentarz tekstu przepisu, opatrzoney zwięzłymi uwagami krytycznymi; wyczerpujący „komentarz wyrazowy”; „prawnicze przesłanie” tekstu w świetle całego Kodeksu karnego wykonawczego. Po piąte, dobór autorów komentarza. Autorów wybiera się spośród wykładowców uniwersyteckich oraz praktyków sędziów reprezentujących różne specjalizacje. W ten sposób następuje łączenie „naukowego podejścia” do rozumienia tekstu Kodeksu z jego praktycznym ujęciem dokonywanym z perspektywy doświadczenia zawodowego sędziego.

Komentarze prawnicze niestety mają to do siebie, że są przeładowane treścią, a nadmiar zawartych w nich informacji raczej odstręcza od ich czytania aniżeli zachęca. A przecież podstawowym zadaniem komentarza jest analiza treści prawa obowiązującego oraz pomoc w rozwiązywaniu problemów w jego stosowaniu. Gdyby przyjąć podejście hermeneutyczne, to zdecydowanie odrzucić należałoby podejście, w ramach którego owa analiza polegałaby na komentowaniu krok po kroku kolejnych przepisów prawnych. Należałoby podejść do problemu inaczej, tj. poddać analizie komentowany tekst przepisu, jednocześnie odnosząc go do całości tekstu Kodeksu. Czynić to należy tylko wtedy, gdy chcemy rozwiązać dany problem, a może to ułatwić korzystanie z komentarza. W naszym komentarzu przyjmujemy formułę hybrydową. Co do zasady komentarzom poddane są następujące po sobie przepisy Kodeksu karnego wykonawczego. Tam natomiast, gdzie jest to niezbędne, stosować będziemy podejście hermeneutyczne, tj. odnosząc komentowany tekst przepisu do całości tekstu Kodeksu.

Nie sposób nie zauważyć, że komentarzy przybywa i nie należy uznawać tego zjawiska za w pełni pozytywne. Prawo niestety staje się bardzo skomplikowane, niekiedy stanowione niechlujnie, osadzone w wielu kontekstach, co sprawia, że potrzeba tworzenia komentarzy jest powszechna. W świecie idealnym komentarz nie byłby potrzebny. Ale historia komentatorstwa biblijnego pokazuje, że przekaz językowy, tekstowy i historyczny zawsze wymagają zrozumienia i wyjaśnienia.

Jak wspomniałem wcześniej, dobry komentarz prawniczy musi w jakim sensie łączyć kilka przeciwkierunkowych tendencji. Po pierwsze, ma być skierowany oraz użyteczny dla wielu podmiotów: prawników uprawiający szeroką praktykę prawniczą w różnych dziedzinach, dogmatyków prawa, studentów oraz osób, które nie będąc prawnikami, korzystają z komentarza wtedy, gdy oczekują od niego wyjaśnienia kwestii, na które nie znajdują odpowiedzi w tekście samego Kodeksu. Wszystko to sprawia, że dobry komentarz powinien jednocześnie być swoistym przewodnikiem, dostarczać objaśnień poszczególnych przepisów prawnych, a nawet całych instytucji prawnych, wskazywać źródła wiedzy o znaczeniu

danego przepisu, jednocześnie pokazując znaczenie rozumienia danego przepisu w jego szerszym kontekście (ustalenia doktryny prawniczej, orzecznictwa i praktyki sądowej). Oczywiście należy mieć na uwadze fakt, że komentarz nie ma charakteru wiążącego, ale to nie oznacza, iż nie stanowi źródła informacji o treści prawa obowiązującego i jego stosowaniu, a tym bardziej że nie może służyć jako racja wykorzystana w uzasadnieniach decyzji sądowej (ma niekiedy dużą moc argumentacyjną).

Po drugie, komentarz ma być źródłem odpowiedzi na nurtujące nas pytania dotyczące konkretnego sporu czy sytuacji prawnej, a w konsekwencji dać odpowiedź na zadane pytanie czy też być podstawą do rozwiązania danego problemu. Drugi ze wspomnianych celów dobrego komentarza sprawia, że z punktu widzenia jego przydatności zamieszczanie szczegółowych analiz doktrynalnych czy prawnoporównawczych mija się z celem. Zatem komentarz niniejszy spełniający drugie ze wspomnianych zadań jest swoistą instrukcją daną sędziom, prokuratorom, kuratorom sądowym, dyrektorom zakładów karnych i aresztów śledczych, adwokatom i radcom prawnym, jak stosować komentowane przepisy prawne.

Odpowiadając na pytanie postawione w tytule tego podrozdziału, należy stanowczo podkreślić, iż prawnicy potrzebują komentarzy. Musi on jednak spełniać co najmniej dwa warunki dobrego komentarza przedstawione powyżej. W naszym przekonaniu warunki te spełnia niniejszy komentarz do Kodeksu karnego wykonawczego.

2. Istota komentarza prawniczego

Zacznijmy niniejszy podrozdział od charakterystyki słownikowej terminu „komentarz”. Za słownikiem PWN komentarz to:

1. «uwaga na temat kogoś lub czegoś, najczęściej krytyczna lub złośliwa»;
2. «artykuł publicystyczny lub wypowiedź omawiające aktualne wydarzenia polityczne, gospodarcze, kulturalne»;
3. «objaśnienia lub interpretacja tekstu, obrazu, badania naukowego itp., dodawane przez autora, wystawcę, reżysera lub wydawcę»;
4. «dziennikarska relacja z przebiegu wydarzeń, prowadzona na bieżąco w radiu lub telewizji» (*Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl>).

Oczywiście z tych czterech znaczeń terminu „komentarz” najbliższe naszym celom jest trzecie. Zatem komentarz prawniczy to forma objaśniania lub interpretacji tekstu prawnego zawierająca nierzadko wskazanie, jak stosować komentowany przepis prawny w sytuacji wystąpienia wątpliwości prawnych lub faktycznych. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że potrzeba tworzenia komentarzy do aktów normatywnych pozostaje w obszarze tradycji systemu prawa stanowionego. Nadto sam system prawny prawa stanowionego można ująć z dwóch stron: pasywnej i aktywnej. Pierwsza z nich to, ogólnie rzecz ujmując, tyle, co źródła prawa pozytywnego spisane bądź zwyczajowe. Natomiast stroną aktywną

systemu prawa stanowią rozumowania prawnicze, służące ustaleniu treści prawa i jego urzeczywistnieniu. Do nich należą rozumowania prawnicze o różnym charakterze. Są to rozumowania interpretacyjne, walidacyjne, wnioskowania prawnicze, a dokonywane zarówno przez prawników praktyków, jak i przedstawicieli szczegółowych nauk prawnych (zob. A. Grabowski, *Wprowadzenie [w:] Argumenty i rozumowania prawnicze w konstytucyjnym państwie prawa. Komentarz*, red. M. Florczak-Wątor, A. Grabowski, Kraków 2021, s. 25 i n.). Komentarze prawnicze tworzy się co do zasady dla przepisów prawnych należących do systemu prawnego ujmowanego aktywnie.

W komentarzu przyjąć można dwie strategie prowadzenia analiz: od ogółu do szczegółu (*top-down*), w ramach której ogólna perspektywa systemu prawnego (a nie wewnętrzny punkt widzenia prawnika praktyka: sędziego, adwokata, prokuratora, na którym spoczywa ciężar argumentacji na rzecz przedstawianych stanowisk procesowych albo decyzji stosowania prawa) stanowi zwykle punkt wyjścia rozważań. Druga strategia określana jest mianem *bottom-up* – w jej ramach przyjmuje się perspektywę problemową. Innymi słowy, spogląda się na prawo karne wykonawcze nie z perspektywy systemowej, lecz z perspektywy rozstrzyganej sprawy. To podejście oparte jest na znanym rozróżnieniu prawniczego myślenia na myślenie systemowe i problemowe, dokonany przez T. Viehwega (A. Grabowski, *Wprowadzenie [w:] Argumenty i rozumowania...*, red. M. Florczak-Wątor, A. Grabowski, s. 26). Jak wspomniałem wcześniej, w niniejszym komentarzu przyjmujemy strategię *top-down*, co nie oznacza, że strategia problemowa (hermeneutyczna) jest z góry wykluczona. Jej zastosowanie wyznaczone jest konkretną potrzebą komentatorską, tj. uznaniem, że analiza konkretnego przepisu prawnego wymaga odniesienia do innych fragmentów Kodeksu karnego wykonawczego – do jego celu, wartości wyrażanych w danych przepisie prawnym, akcie prawnym czy w Konstytucji RP.

Ponadto, obok myślenia systemowego i problemowego, wyróżnić można wiele innych perspektyw badań rozumowań prawniczych: heurystę i uzasadnienia rozumowań prawniczych; perspektywę deskryptywną i normatywną, wewnętrzną i zewnętrzną, filozoficzną i afilozoficzną. Pierwsza z nich, problematyka heurysty rozumowań prawniczych, wiąże się ze źródłami wyprowadzanych wniosków, natomiast zagadnienia uzasadnienia rozumowań dotyczą podawania odpowiednich racji dla przyjęcia danych decyzji. Z kolei wniosek rozumowania jest uzasadniony wewnętrznie, jeżeli schemat rozumowania jest prawidłowy. Natomiast rozumowanie należy uznać za uzasadnione zewnętrznie, jeżeli jego przesłanki mają odpowiedni status, właściwy dla danego kontekstu, np. celowościowego. Wreszcie kryterium filozoficzne i afilozoficzne rozumowań prawniczych dotyczy tego, czy dokonujący uzasadnienia podejmuje próbę rekonstrukcji założeń filozoficznych stanowiących tło dla prowadzonych przez sąd rozumowań. Wskazuję w tym miejscu na różnorodność podejść do uzasadnień i rozumowań prawniczych m.in. dlatego, aby pokazać, że problematyka rozumowań prawniczych daleka jest od jakiegoś konkluzyjnego i ostatecznego rozstrzygnięcia. Z tych wielu podejść wskazanych powyżej, ze względu na cele tego opracowania, wybrano ujęcie wewnętrzne uzasadniania sądowego, po to by pokazać, w jaki sposób

uzasadnianie sądowe wewnętrzne może przebiegać prawidłowo na podstawie przesłanek aksjologicznych lub konsekwencyjnych (M. Smolak, W. Sadurski, T. Chirkowska-Smolak, *Rozum publiczny – uzasadnianie sądowe – umysł sędziego*, Poznań 2020, s. 159–160).

3. Komentarz a metodyka pracy sędziego

Niejako w cieniu rozważań nad komentarzem pozostaje kwestia jego zastosowania w pracy sędziego. Otóż niewątpliwie komentarze stanowią, a raczej stanowić mogą znakomite narzędzie w pracy sędziego, a dokładniej rzecz ujmując – w jego metodyce. Oczywiście nie przeceniając roli komentarzy w metodyce pracy sędziego, wszak najważniejsze jest samodzielne myślenie, przyjrzyjmy się zatem, w jaki sposób wykorzystać można komentarz prawniczy w metodyce pracy sędziego.

Zacznijmy od podręcznikowego, standardowego odróżnienia metodologii, metody i metodyki. Metodologia to nauka o badaniach naukowych stosowanych w danej dziedzinie wiedzy. Klasycznie wyróżnia się metodologie: nauk ścisłych, nauk przyrodniczych, nauk społecznych, nauk humanistycznych. Przykładem jest wykorzystanie metod statystycznych bądź matematycznych do opisu zjawisk będących przedmiotem obserwacji badacza. Metodologie mówią o sposobach prowadzenia badań i przeprowadzania eksperymentów tak, aby były powtarzalne i porównywalne z innymi eksperymentami. Tradycyjnie metodologia nauk uznawana była za część składową logiki, którą dzielono na logikę formalną, semiotykę (czyli naukę o znakach) i właśnie metodologię nauk. Przy takim ujęciu metodologia nauk byłaby dyscypliną formalną, a jej zadanie polegałoby na rekonstruowaniu i badaniu języka nauki. Natomiast przez metodę rozumie się świadomie stosowany sposób postępowania mający prowadzić do osiągnięcia zamierzonego celu.

Z kolei metodyka to zbiór zasad dotyczących sposobów wykonywania jakiejś pracy, która zmierza do osiągnięcia określonego celu. Słownikowo metodyka to po prostu „zbiór zasad dotyczących sposobów wykonywania jakiejś pracy” (*Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl>). W najogólniejszym zatem ujęciu metodyka to sposób wykonywania określonej pracy zgodnie z określonymi zasadami, prowadzący do osiągnięcia określonego celu, wykonania zadania lub rozwiązania problemu (por. P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 2011; H. Kempisty, *Metodyka pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 1974; E. Samborski, *Zarys metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 2013).

Natomiast przez określenie „metodyka pracy sędziego” należy rozumieć racjonalne i celowe działanie zmierzające do osiągnięcia celu, którym jest ostateczne rozstrzygnięcie w sprawie (wykonanie kary). Już teraz należy podkreślić, że zasady postępowania sędziego przy rozpoznaniu spraw znaleźć można w ustawach procesowych, ale przede wszystkim w Kodeksie karnym wykonawczym, w prawie o ustroju sądów powszechnych, regulaminie urzędowania sądów powszechnych oraz *last but not least* w Konstytucji RP, a w szczególności w jej

założeniach aksjologicznych (zob. szerzej: Z. Ziemiński, *Wartości konstytucyjne*, Warszawa 1993, s. 17–21). Mówiąc o racjonalnym i celowym działaniu, nie można zapominać, że bardzo ważnym celem jest dokonanie prawdziwych ustaleń w sprawie i zakończenie postępowania sprawiedliwym orzeczeniem, nawet kosztem czasu jego trwania.

Powyższa uwaga skłania mnie do przypomnienia podstawowych założeń dotyczących postępowania wykonawczego. Postępowanie wykonawcze rozpoczyna się wraz z wszczęciem postępowania wykonawczego, które następuje niezwłocznie, decyzją sądu, z chwilą, gdy orzeczenie stało się wykonalne. Postępowanie wykonawcze kończy się natomiast nie tyle z momentem wykonania kary czy orzeczonego środka, co z chwilą podjęcia czynności dotyczących zatarcia skazania. Oczywiście zakończenie postępowania wykonawczego nie następuje li tylko z chwilą wykonania kary, ale również przez jego umorzenie, w przypadku śmierci skazanego lub innej przyczyny wyłączającej postępowanie (art. 15 § 1 k.k.w.). Wreszcie w zakres postępowania wykonawczego wchodzi również postępowanie egzekucyjne (art. 25 § 1 k.k.w.).

Powyższa uwaga przypomina o zasadniczej kwestii, a mianowicie że postępowanie wykonawcze nie należy do łatwych, łączy bowiem wiele elementów procedury karnej, postępowania egzekucyjnego w sprawach cywilnych, a jednocześnie służy realizacji celów prawa materialnego karnego. Zasadniczo zatem metodyka pracy sędziego w postępowaniu wykonawczym nie różni się od metodyki pracy sędziego w sprawach karnych, ale jednocześnie musi uwzględniać specyfikę tego postępowania.

Warto nadmienić, że zgodnie z treścią art. 18 § 1 k.k.w. w postępowaniu wykonawczym sąd orzeka postanowieniem. Wszystkie kwestie, które nie wymagają postanowienia, wydawane są w formie zarządzenia (art. 18 § 2 i 3 k.k.w.). Zgodnie z ogólną regułą postępowania postanowienia sądu w postępowaniu wykonawczym wymagają uzasadnienia. Z treści art. 3 § 1 k.k.w. wynika, że sąd, który wydał orzeczenie w pierwszej instancji, jest właściwy również w postępowaniu dotyczącym jego wykonania.

Zgodnie z art. 2 k.k.w. do sądowych organów postępowania wykonawczego należy zaliczyć: sąd pierwszej instancji lub sąd równorzędny, sąd penitencjarny, prezesa sądu lub upoważnionego sędziego, sędziego penitencjarnego oraz referendarza sądowego.

Po tym przypomnieniu podstawowych faktów dotyczących postępowania karnego wykonawczego powróćmy do metodyki działania. Otóż w najprostszym ujęciu schemat metodyki działania można ująć następująco:

1. P jest celem i cel ten należy realizować;
2. Podjęcie działania D, zgodnie z określonymi zasadami Z, prowadzi do osiągnięcia celu P;
a zatem,
3. Należy podjąć działanie D.

Przekładając ów prosty schemat na metodykę pracy sędziego wykonawczego, można go przedstawić następująco:

1. Rzetelne i sprawne wykonanie wydanego już prawomocnego rozstrzygnięcia jest celem i cel ten należy realizować;
2. Podjęcie działania D, zgodnie z określonymi zasadami Z, jest środkiem do realizacji rzetelnego i sprawnego wykonania wydanego już prawomocnego rozstrzygnięcia;
a zatem,
3. Należy podjąć działanie D.

Dodajmy, że do zasad Z, o których mowa powyżej, zalicza się: zasadę bezzwłocznego wszczęcia postępowania wykonawczego, zasadę sądowej kontroli pozasądowych organów postępowania wykonawczego, zasadę podporządkowania sądowi procesu wykonywania orzeczeń, zasadę elastycznej modyfikacji kar i innych środków penalnych w postępowaniu wykonawczym (zob. Z. Hołda, J. Hołda, J. Migdał, B. Żórawska, *Prawo karne wykonawcze*, Warszawa 2017, s. 148).

Czynnościowo ujęta metodyka pracy sędziego w postępowaniu wykonawczym składa się zatem z wielu czynności. Cztery z nich są tutaj najważniejsze:

- 1) ustalenie pożądanego celu postępowania wykonawczego;
- 2) ustalenie zasad postępowania wykonawczego;
- 3) ustalenie związku między poszczególnymi działaniami sądu wykonawczego a celem polegające na wskazaniu, że to, a nie inne działanie jest środkiem do realizacji pożądanego celu postępowania wykonawczego;
- 4) wybór tego działania jako właściwego (ze względu na to, że jest środkiem do realizacji celu postępowania wykonawczego).

Co się tyczy ustalenia pożądanego celu postępowania wykonawczego, to warto już w tym miejscu zaznaczyć, że ustalenie pożądanego celu postępowania wykonawczego oraz wskazanie, iż należy ten cel realizować, są dwiema odrębnymi czynnościami, a każda z nich wymaga odmiennego uzasadnienia.

Oczywiście zdaję sobie sprawę, że ów schemat metodyki pracy sędziego w postępowaniu wykonawczym jest sformułowany na dużym poziomie ogólności. Zazwyczaj na postępowanie wykonawcze składa się wiele czynności/działań, ale jestem przekonany, że co do istoty rzeczy oddaje on racjonalność działań sędziego w postępowaniu karnym wykonawczym. Nie wchodzę również w skądinąd zawile kwestie dotyczące tego, skąd czerpać wiedzę o celach postępowania karnego wykonawczego. Niewątpliwie źródłami wiedzy w tym zakresie powinna być Konstytucja RP, treść Kodeksu karnego wykonawczego, Kodeksu karnego oraz Kodeksu postępowania karnego.

Drugim etapem jest ustalenie zasad postępowania wykonawczego. Jak wiadomo, w tej kwestii ustalenia doktryny i orzecznictwa są bezsporne, zaś jedyne wątpliwości dotyczą

tego, czy dane normy prawa wykonawczego mają już status zasad prawa karnego wykonawczego, czy jeszcze nie.

Trzecim etapem jest stwierdzenie, że to, a nie inne działanie miałoby być środkiem do realizacji danego celu. Chciałbym najpierw zauważyć, że owo przypisanie działania do realizacji celu wyraża się w relacji teleologicznej, tzn. dane działanie jest środkiem służącym realizacji celu postępowania wykonawczego. Relacja teleologiczna zachodzi wtedy, gdy postulowany stan rzeczy, ujmowany tutaj jako cel, jest stanem pożądanym przez kogoś. Nie chcę się tu wdawać w nader skomplikowaną analizę relacji środków do celów. Poprzesztanę tylko na stwierdzeniu, że we wnioskowaniu teleologicznym również odwołujemy się do naszej wiedzy o związkach przyczynowych między działaniem a celem. Już w tym miejscu zaznaczmy, że ustalenie relacji celowościowych czy też przyczynowych w świecie społecznym napotyka znaczne trudności, nie wspominając o trudnościach we wskazaniu relacji przyczynowej czy nawet celowościowej między tak różnymi bytami ontologicznymi, jak działanie i cel. Powstaje dość naturalne pytanie o to, czy działania faktyczne i stany rzeczy łączą jakieś związki przyczynowe. Odpowiedź na to pytanie wymaga ustalenia faktu oddziaływania czynności na realizację postulowanych stanów rzeczy bądź na wartości ujmowane jako cele postępowania wykonawczego.

Samo potraktowanie tej relacji jako odmiennej od relacji fizykalno-przyczynowej nie uchroni nas jednak przed pytaniem, na jakiej podstawie przeprowadzić uzasadnienie relacji między działaniem a osiągnięciem celu, skoro nie ma do tego wystarczającej wiedzy. Zazwyczaj ma się na myśli wiedzę zdroworozsądkową nabywaną m.in. w trakcie kształcenia prawniczego czy adaptacji reguł kultury prawniczej. Niekiedy dochodzi do głosu wiedza intuicyjna, a niekiedy wiedza nabyta właśnie dzięki komentarzom. Sądzić zatem należy, że legitymacji dla owego związku szukać należy raczej w praktycznej efektywności wiedzy potocznej/zdroworozsądkowej sędziego aniżeli w adekwatności wiedzy naukowej o zależnościach przyczynowych w świecie społecznym. Wreszcie dodajmy, że sytuacja komplikuje się w przypadku stosowania prawa wykonawczego, nierzadko bowiem cel postępowania wykonawczego określany bywa za pomocą wyrażen wartościujących, którym daleko do jednoznaczności.

4. Funkcje komentarza prawniczego w metodyce pracy sędziego

Jeśli przyjąć, że metodyka zawiera się w racjonalnym i celowym działaniu na podstawie określonych zasad i reguł, zmierzającym do osiągnięcia celu, którym jest ostateczne rozstrzygnięcie w sprawie (wykonanie kary), to warto zastanowić się, jakie miejsce można przypisać komentarzom w takim ciągu działań. Otóż można zaproponować następujące rodzaje funkcji, jakie pełniłby komentarz wobec tak rozumianego procesu podejmowania działania. Po pierwsze, byłaby to funkcja potwierdzająca. Odwołanie się do komentarza pełniłoby funkcję potwierdzającą wobec podjętej decyzji. Innymi słowy, treść decyzji znajdowałaby swoje potwierdzenie w ustaleniach zawartych w komentarzu.

Po drugie, byłyby to funkcja wyboru. W przypadku wystąpienia wątpliwości, czy decyzja, jaką miałby podjąć sąd, związana byłaby z wyborem takiej, a nie innej decyzji, odwołanie się do treści komentarza stanowiłoby podstawę do wyboru takiej, a nie innej decyzji sądu. Po trzecie, komentarz pełniłby funkcję modyfikującą treść danej decyzji stosowania prawa. Stanowiłby zatem rację na rzecz zmiany treści podjętej decyzji. Oczywiście należałoby przyjąć bardzo ostrożnie, że sytuacje te zdarzać się powinny rzadko z uwagi na niewiążący charakter komentarza prawniczego. Po czwarte, komentarz pełniłby funkcję kreującą. Mielibyśmy tutaj do czynienia z ekstraordynaryjną sytuacją, w której to komentarz kreuje treść decyzji nawet wtedy, gdy literalne brzmienie przepisu pozostaje w niezgodzie z treścią komentarza. Mam świadomość, że komentarz prawniczy pełniłby funkcję modyfikującą i kreującą niezmiernie rzadko, mając na uwadze system źródeł prawa oraz charakterystykę systemu prawa stanowionego. Tym samym zdaję sobie sprawę, że podstawową rolą komentarza byłaby rola potwierdzająca oraz wyboru, ale nie sposób wykluczyć, iż zdarzą się sytuacje, w których komentarz będzie pełnił rolę modyfikującą oraz kreującą (źródło inspiracji dla przyjęcia czterech rodzajów funkcji komentarza szukałem w charakterystyce relacji dyrektyw funkcjonalnych do dyrektyw językowych przedstawionych przez M. Zielińskiego w: *Wykładnia prawa. Zasady, Reguły. Wskazówki*, Warszawa 2017, s. 301–302).

Niech uzupełnieniem i swoistym zwieńczeniem powyższych refleksji nad metodyką pracy sędziego będzie charakterystyka obowiązków sędziów w procesie wykonania kary. Gdyby przyjąć, myślę, że bezspornie, iż podstawowym celem postępowania karnego wykonawczego jest bezzwłoczne, rzetelne i sprawne wykonanie kary z poszanowaniem godności skazanego, to sądzę, iż analiza obowiązków sędziego zaproponowana przez D. Lubana dałaby w tej kwestii obiecujące rezultaty. Otóż ze względu na to, że działalność sędziów dotyczy szczególnego rodzaju dóbr, jakimi są bezzwłoczne, rzetelne i sprawne wykonanie kary oraz godność skazanego, przyjmuje się, że na sędziów nakładane są szczególnego rodzaju obowiązki. Te szczególne zobowiązania wykraczają poza zwykłe, rzetelne, uczciwe wykonywanie pracy. Szczegółność obowiązków sędziów uzasadnia się na czterech poziomach: na pierwszym uzasadniana jest instytucja przez wskazywanie jej moralnych zalet. W naszym przypadku tą instytucją jest sąd, szerzej: wymiar sprawiedliwości. Na drugim poziomie uzasadniana jest rola sędziego przez odwołanie się do struktury instytucji, z którą jest on powiązany. Na trzecim poziomie uzasadniane są zobowiązania, jakie wynikają z tej roli sędziego. Na czwartym, ostatnim poziomie uzasadniane jest zachowanie przez wykazanie, że stanowi ono wypełnianie zobowiązań wynikających z realizowanej roli sędziego (zob. D. Luban, *Etyka zawodowa [w:] Moralność i profesjonalizm*, red. W. Galewicz, Kraków 2010, s. 234–235). Ostatnim etapem w tak ujmowanej strukturze powiązań między instytucją, rolą, zobowiązaniami i zachowaniami sędziego jest metodyka pracy sędziego.

5. Komentarz prawniczy a założenia aksjologiczne Kodeksu karnego wykonawczego

W kontekście uwag zawartych w powyższym podrozdziale nie sposób nie poświęcić więcej uwagi założeniom aksjologicznym Kodeksu karnego wykonawczego, ponieważ określenie podstawowych wartości w prawie karnym wykonawczym powinno ułatwić jego komentowanie, jego stosowanie oraz określanie roli organów sądowych, w tym w szczególności sądów w rzetelnym i sprawnym wykonaniu kary.

Na wstępie przypomnijmy, że prawo karne wykonawcze to ogół norm prawnych, które regulują wykonywanie kar i innych środków penalnych (środków prawnych, środków probacyjnych, środków zabezpieczających, środków przymusu) przewidzianych w prawie karnym, karnym skarbowym i wykroczeń. Natomiast postępowanie wykonawcze obejmuje wykonywanie orzeczeń, przede wszystkim dotyczących przedmiotu procesu karnego, a więc kar i innych środków penalnych. Jest ono unormowane przepisami Kodeksu karnego wykonawczego, choć także w odniesieniu do niektórych postępowań, np. w sprawie ułaskawienia czy wydania wyroku łącznego, przepisami Kodeksu postępowania karnego. Oczywiście przepisy Kodeksu karnego wykonawczego regulują także postępowanie wykonawcze, które ma za przedmiot wykonywanie środków orzeczonych incydentalnie w trakcie wcześniejszych stadiów procesu (np. tymczasowe aresztowanie). Wreszcie Kodeks karny wykonawczy reguluje wykonywanie orzeczeń zapadłych w postępowaniach incydentalnych już w stadium wykonawczym (np. odroczenie wykonania kary). Dodajmy, że prawo karne wykonawcze nie obejmuje norm prawnych regulujących wykonywanie środków poprawczych, wychowawczych i innych przewidzianych w prawie nieletnich.

Już po tym ogólnym wprowadzeniu w zakres regulacji prawa karnego wykonawczego nietrudno zauważyć, że źródła owej regulacji należy doszukiwać się w głębszej warstwie aksjologicznej, jaką tworzą wartości ogólnoludzkie powszechnie przyjmowane w cywilizowanym świecie, które odnajdujemy w koncepcji praw człowieka, a także w filozofii prawa natury, systemach religijnych i innych systemach wartości stanowiących podstawę demokratycznego społeczeństwa. Zatem podstawową wartością wyrażaną w przepisie art. 4 § 1 k.k.w., stanowiącym, że: „kary, środki karne, zabezpieczające i zapobiegawcze wykonuje się w sposób humanitarny z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego”, jest godność ludzka skazanego. W szczególności należy wskazać na takie prawa ludzkie skazanych, jak humanitarne, godne, sprawiedliwe, zindywidualizowane ich traktowanie, ochrona społeczeństwa przed przestępczością, współdziałanie społeczeństwa w realizacji zadań polityki karnej, minimalizacja społecznych kosztów wykonywania kary. Zatem prawo karne wykonawcze nie jest jakimkolwiek instrumentem jakiegokolwiek ideologii. Podstawowym celem i wartością prawa karnego wykonawczego jest umożliwienie skazanym powrotu do społeczeństwa oraz ich prawidłowe funkcjonowanie, a także ochrona społeczeństwa przed przestępczością. Truizmem jest stwierdzenie, że najpełniej podstawy

aksjologiczne wyrażane są (deklarowane) w zasadach prawa karnego wykonawczego. Innymi słowy, zasady prawa karnego wykonawczego są „nośnikami” wartości prawnie wiążących. Co oczywiste, katalog owych zasad różni się w wielu opracowaniach, ale można na potrzeby niniejszego wprowadzenia przyjąć ich podstawowy zestaw: zasada poszanowania godności ludzkiej skazanego – art. 4 § 1 k.k.w., zasada ustawowego ograniczania korzystania z praw i wolności jednostki – art. 4 § 2 k.k.w., zasada podmiotowego traktowania skazanego – art. 5 § 1 k.k.w., zasada prawa do obrony materialnej i formalnej – art. 6 i 8 k.k.w., zasada sądowej kontroli pozasądowych organów postępowania wykonawczego – art. 7, 32 i n. k.k.w., zasada udziału społeczeństwa w wykonywaniu orzeczeń oraz pomocy w społecznej readaptacji skazanych – art. 38 i n. k.k.w., zasada ochrony społeczeństwa przed przestępczością – art. 73 § 1 k.k.w., zasada podporządkowania sądowi procesu wykonywania orzeczeń – art. 11, 15 k.k.w., zasada elastycznej modyfikacji kar i innych środków penalnych w postępowaniu wykonawczym – np. art. 24 k.k.w., zasada indywidualizacji – art. 67 § 2 k.k.w., zasada resocjalizacji – art. 53, 57a, także art. 173 k.k.w. i wiele innych przepisów (por. Z. Hołda, J. Hołda, J. Migdał, B. Żórawska, *Prawo karne...*, s. 86 i n.; także A. Gerecka-Żołyńska, P. Karlik, M. Kusak, P. Wiliński, M. Zamroczyńska, *Prawo karne wykonawcze*, red. A. Gerecka-Żołyńska, Warszawa 2021, rozdz. 3). Wtrąćmy nawiasem, że jak każde wartości prawne, również wartości prawa karnego wykonawczego wyrażane w zasadach prawa karnego wykonawczego, podlegałyby stopniowaniu, uporządkowaniu hierarchicznemu czy też ich ważeniu. Oczywiście te zagadnienia, skądinąd fascynujące, nie będą przedmiotem mojego zainteresowania.

6. Komentarz a założenie o racjonalności prawodawcy

Tak jak prawidłowe odtworzenie założeń aksjologicznych Kodeksu karnego wykonawczego pozwala na łatwiejsze korzystanie zarówno z komentarza, jak i samego Kodeksu, tak drugie założenie, wskazane w tytule niniejszego podrozdziału, pozwala na adekwatną interpretację przepisów Kodeksu. Na wstępie należy zauważyć, że prawnicy postrzegają prawodawcę jako podmiot racjonalny. Innymi słowy, przypisują prawodawcy określoną wiedzę, a ma to być wiedza najlepsza, czyli najogólniejsza i najlepiej uzasadniona wiedza naukowa dostępna w danym momencie. Prawnicy przypisują także prawodawcy określone preferencje, a mają to być najlepsze, czyli najsprawiedliwsze i najsłuszniejsze oceny w danym momencie. Zakładają też, że prawodawca działa pod wpływem tej wiedzy i preferencji, czyli racjonalizują jego postępowanie jako prawodawcy. Zabieg ten nie ma jednak służyć wyjaśnianiu faktu ustanowienia określonego aktu normatywnego, ale pomóc w odtworzeniu z przepisów tego aktu normatywnego najlepszego, czyli wewnętrznego spójnego i społecznie efektywnego, zestawu obowiązujących norm. Zatem prawnicy dokonują wykładni prawa, proponując interpretację adaptacyjną poczynań prawodawcy. Dodatkowo wskazuje się, że nie tylko prawnicy racjonalizują prawodawcę, ale również prawodawca postrzega podmioty, dla których tworzy prawo, jako podmioty racjonalne. Jest to szczególnie widoczne w prawie karnym, gdzie szereg konstrukcji, a zwłaszcza kodeksowa konstrukcja winy, jawią się jako odnoszące się do podmiotów racjonalnych. Stąd

też wysunięto tezę, że sąd ustala winę sprawcy czynu zakazanego, wyjaśniając jego czyn w drodze interpretacji humanistycznej. Przebieg tej interpretacji, a szczególnie to, na jakiej konkretyzacji zasady racjonalności interpretacja ta się opiera, przesądza o rodzaju winy przypisanej sprawcy, to znaczy, czy trzeba mu przypisać winę umyślną czy nieumyślną, a jeśli winę umyślną, to zamiar bezpośredni czy ewentualny, jeśli zaś winę nieumyślną, to lekkomyślność czy niedbalstwo. Również przepisy innych działów prawa wskazują, że prawodawca zakłada racjonalność podmiotów, których poczynaniami chce przez ustanawianie przez siebie akty normatywne kierować (zob. szerzej L. Nowak, *Próba metodologicznej charakterystyki prawoznawstwa*, Poznań 1968).

Na koniec warto podkreślić, że nawet najlepszy komentarz nie zastąpi myślenia samodzielnego i autonomicznego podejmowania decyzji. Istotne jest zatem dokładne poznanie regulowanej przez prawo rzeczywistości, znakomita znajomość treści przepisów prawnych, wreszcie znajomość założeń aksjologicznych Kodeksu karnego wykonawczego. Bez tych umiejętności żaden komentarz nie będzie wystarczająco dobry i użyteczny.

7. Komentarz jako racja w uzasadnianiu sądowym

Bezspornym jest fakt, że komentarz Kodeksu karnego wykonawczego ma nie tylko walor informacyjny, tj. przedstawia stanowiska co do tego, jak rozumieć dany przepis prawny i jak go stosować, ale ma również moc argumentacyjną, tj. może stanowić silną przesłankę/rację na rzecz przyjęcia takiego, a nie innego rozstrzygnięcia. Dlatego parę zdań należałoby poświęcić uzasadnianiu decyzji i roli, jaką komentarz może pełnić w uzasadnianiu sądowym.

Zacznijmy ten krótki szkic o uzasadnianiu sądowym od prostej konstatacji, że tam, gdzie podejmuje się decyzje, gdzie należy rozstrzygnąć spór, tam zawsze dochodzi, a przynajmniej powinno dochodzić do sporządzenia uzasadnienia decyzji. Skoro tak, to powstaje pytanie: za pomocą jakich argumentów sędzia dochodzi do uznania danej decyzji za słuszną, rozsądną lub możliwą do akceptacji?

Oczywiście powstaje problem tego, co nazywa się argumentacją słuszną, rozsądną czy trafną. Nie wchodząc w zawile spory o trafność czy słuszość argumentacji, podkreślmy, że argumentacja ma w jej praktycznym wymiarze przekonać audytorium. Podstawowym celem przekonania jest akceptacja przez takie czy inne audytorium naszych tez lub decyzji na podstawie racji przedstawionych owemu audytorium. Co więcej, argumentacja trafna to nie tylko argumentacja, która ma skłonić kogoś do zaakceptowania naszej decyzji, lecz także taka, która powinna prowadzić do uznania, iż nasza decyzja jest właściwa. Dodajmy przy tym, że obowiązek uzasadnienia decyzji ujmuje się tutaj jako obowiązek nie tylko prawny, ale przede wszystkim metodologiczny. Obowiązek ten może być zrealizowany w wersji słabej oraz w wersji mocnej. W pierwszej wersji, słabej, chodzi o przedstawienie argumentów, które uzasadniają podjętą decyzję. W wersji mocnej chodzi

o ujawnienie czynności, których rezultatem jest właśnie to rozstrzygnięcie interpretacyjne (zob. M. Smolak, *Uzasadnianie decyzji interpretacyjnej jako praktyczne rozumowanie prawnicze* [w:] *W poszukiwaniu wspólnego dobra. Księga Jubileuszowa Profesora Macieja Zielińskiego*, red. A. Choduń, S. Czepita, Szczecin 2010, s. 151–165). Nas interesować będzie tylko uzasadnienie w wersji słabej.

Budowanie uzasadnienia, o którym mowa w wersji słabej, może być oparte na jednym z dwu modeli: modelu uzasadnienia poznawczego albo modelu argumentacyjnym. Uzasadnienie poznawcze jest związane z postawą poznawczą sędziego, który za trafne uznaje tylko twierdzenia dostatecznie uzasadnione. Z kolei uzasadnienie argumentacyjne formułuje pod adresem sędziego minimalny wymóg powołania argumentów na rzecz przyjętej decyzji, a nie przytoczenia wszystkich zastosowanych argumentów odnoszących się do alternatywnych rozwiązań wobec przyjętej decyzji. W tym przypadku chodzi o przytoczenie argumentów, które przekonają inne podmioty do decyzji podjętej przez sędziego. Nas interesować będzie tylko uzasadnienie argumentacyjne. Ten typ uzasadnienia argumentacyjnego może występować w postaci uzasadnienia argumentacyjnego heurystycznego oraz uzasadnienia argumentacyjnego następczego. Uzasadnienie argumentacyjne następcze nie powstaje w toku procesu poznawczego, a dopiero po jego zakończeniu. Stanowi swoiste usprawiedliwienie dla sformułowanej takiej czy innej decyzji, a nie pokazanie całego procesu myślowego, który doprowadził sędziego do określonego rozstrzygnięcia finalnego. W odniesieniu do uzasadnienia argumentacyjnego heurystycznego mamy do czynienia z odwrotnym wymogiem. Uzasadnienie argumentacyjne heurystyczne jest swoistym zapisem procesu myślowego sędziego – „rejestruje owe procesy i je jednocześnie uzasadnia”. Nie ma zatem w tym przypadku oddzielenia „wykrycia” treści prawa od uzasadnienia rezultatu tego „wykrycia”.

Należy przypomnieć, że o skuteczności danej argumentacji możemy mówić w odniesieniu do danego audytorium. Audytorium to, mówiąc w dużym uproszczeniu, zbiór osób, których mówca ma przekonać do głoszonych przez siebie tez/decyzji. Aby właściwie uzasadnić nasze decyzje, należy założyć, że nasza argumentacja trafia właśnie do osób rozumnych. Każda inna argumentacja, która nie przyjmuje założenia o rozumnym audytorium, miałaby charakter subiektywny, partykularny oraz nierozumny, a w konsekwencji byłaby nieskuteczna. Rozumność to gotowość jednostki do zaakceptowania innych, odmiennych argumentacji (Ch. Perelman, *Logika prawnicza. Nowa retoryka*, Warszawa 1984). Wspomniałem wcześniej, iż komentarz może być budowany problemowo oraz systemowo (to rozróżnienie nawiązuje do dyskusji wokół rozumowań prawniczych zapoczątkowanych przez T. Viehwega, *Topik und Jurisprudenz. Ein Beitrag zur rechtswissenschaftlichen Grundlagenforschung*, München 1974). Zacznijmy od charakterystyki pojęcia problemu, znakomicie bowiem oddaje istotę komentarza. Otóż kiedy powstaje potrzeba sięgnięcia do komentarza? Ano wtedy, gdy rodzi się problem, wątpliwość co do rozumienia danego przepisu, jego stosowania. Komentarz ma nam pomóc rozwiązać problem, a nie tylko dostarczyć wiedzy o systemie prawnym.

Zatem pierwszoplanową kwestią jest pojęcie problemu. Problem to wątpliwość, pytanie, jakie sobie stawiamy wtedy, gdy dochodzi do sytuacji zwątpienia co do rozumienia przepisu lub też jego stosowania, a nie sposób odpowiedzieć na nie jednoznacznie. Teza o problemowym myśleniu zawiera postulat, by rozumowania prawnicze zawsze odnosić do problemu, a rozumienie przepisów i ich stosowanie powinny być odnoszone do problemu, jaki pojawia się w rozumieniu czy stosowaniu danego przepisu prawnego. Prawo karne wykonawcze należy rozumieć jako zbiór norm, które regulują dane kwestie, ale przede wszystkim są podstawą rozwiązywania sporów i prowadzą do podjęcia decyzji. Zatem istotną kwestią jest sytuacja wątpliwości, sporu, które powstają wtedy, gdy pojawia się wątpliwość co do rozumienia przepisu prawnego lub jego stosowania.

Drugą właściwość ujęcia problemowego to nadanie zasadom prawnym, w tym zasadom prawnym prawa karnego wykonawczego, zasadniczej roli w interpretacji i argumentacji prawniczej w sytuacjach powstania problemu. Zasady prawa karnego wykonawczego pozwalają na wszechstronne rozstrzygnięcie wątpliwości interpretacyjnych, co więcej, umożliwiają odrzucenie rozwiązania niesłusznego. Zdaniem wielu autorów gwarantują również spójność systemu, zwłaszcza spójność aksjologiczną, poprzez wskazanie podstawowych wartości, które prawo karne wykonawcze chroni. Istotną kwestią jest to, że nie sposób ustalić pierwszeństwa jednych zasad względem innych i zazwyczaj ustala się pierwszeństwo sytuacyjnie, w okolicznościach konkretnej sprawy.

Trzecią właściwością jest ujęcie antysystemowe i antyformalistyczne odrzucające sylogistyczny model stosowania prawa oraz uznanie, że system prawny to system zamknięty. Argumenty systemowe, tj. takie, które odwoływałyby się do innych przepisów czy też ich treści, są równoprawne z pozostałymi argumentami.

Czwartym założeniem jest zwrócenie uwagi na znaczenie argumentu prawnego. Otóż podstawową mocą wiążącą argumentu jest domniemana bądź rzeczywista zgoda większości audytorium co do słuszności i racjonalności rozstrzygnięcia przyjętego przez większość. Innymi słowy, słuszność rozstrzygnięcia odniesiona jest do audytorium, w ramach którego osiągnięta została zgoda.

Po piąte, argumentacja i uzasadnianie zawsze *nolens volens* uwikłane są w wartości. Spory prawne, wątpliwości interpretacyjne oraz wątpliwości w stosowaniu prawa w sposób nieunikniony wiążą się ze sporami o wartości.

Należy zatem podkreślić, że racje tak rozumiane nigdy nie są pewne, ponieważ racje formułuje się ze względu na rozwiązanie konkretnego problemu czy sporu. To kontekstualne ujęcie racjonalności i rozumności uzasadniania decyzji sprawia, że o jakichś absolutnych kryteriach poprawnej argumentacji mowy być nie może. Wszystkie te uwagi, które poczyniliśmy wcześniej, prowadzą do dość oczywistej konstatacji, iż nie ma jednej, pewnej i powszechnie akceptowanej argumentacji nawet co do konkretnego sporu czy wątpliwości.

Nie oznacza to jednak, że nie można wprowadzić do tej kwestii elementu racjonalności (zob. szerzej: J. Stelmach, B. Brożek, *Metody prawnicze*, Kraków 2004, s. 199–222). Takim elementem racjonalności jest poniższa propozycja ujmowania uzasadniania decyzji modelowo poprzez odwołanie się do dwóch przesłanek: konsekwencji stosowania danego przepisu prawa karnego wykonawczego lub wartości, jakie legły u podstaw ustanowienia Kodeksu karnego wykonawczego.

Tak zarysowana argumentacja prawnicza pozwala na wskazanie, że uzasadnianie decyzji w postępowaniu wykonawczym może być oparte na dwóch modelowo określonych podejściach: konsekwencyjnym oraz aksjologicznym. Innymi słowy, decyzje sądu dotyczące wykonania kary można uzasadniać, odwołując się do konsekwencji stosowania danego przepisu prawa karnego wykonawczego bądź też do wartości, jakie legły u podstaw ustanowienia Kodeksu karnego wykonawczego.

Zanim przejdę do szczegółowego omówienia modeli argumentacji prawniczej, muszę poczynić dwie uwagi natury ogólniejszej. Pierwsza dotyczy tego, że mamy do czynienia z modelami argumentacji prawniczej, a nie rzeczywistymi procesami uzasadniania decyzji sądu. To powoduje, że nie zawsze argumentacja przebiega właśnie w sposób modelowy. Konstruowanie modeli dotyczących rzeczywistości społecznej ma w adekwatniejszy sposób wyjaśniać zjawiska społeczne, ewentualnie wskazywać, jak dane czynności powinny przebiegać. I przez ten pryzmat należy postrzegać propozycję ujmowania argumentacji prawniczej w jego modelowych postaciach. Druga uwaga dotyczy zasad prawa karnego wykonawczego oraz jego założeń aksjologicznych. W modelach argumentacji prawniczej ogromną wagę przypisuję zasadom oraz wartościom prawa karnego wykonawczego. Do najważniejszych zasad należą: zasada poszanowania godności ludzkiej skazanego (art. 4 § 1 k.k.w.), zasada indywidualizacji kary, zasada realizacji w postępowaniu wykonawczym celów i funkcji kary, zwana inaczej zasadą ciągłości orzecznictwa, lub zasada kontynuacji podstawowych rozwiązań prawa karnego w procesie wykonywania kary. Zgodnie z zawartą w niej dyrektywą wykonywanie kary powinno wypełniać cele, jakie zostały z daną karą związane najpierw przez ustawodawcę, a następnie przez sąd decydujący o wymierzeniu określonej kary lub środka karnego, zabezpieczającego lub wychowawczego. Jako przykład stosowanych rozwiązań przyjmuje się przepisy dotyczące warunkowego przedterminowego zwolnienia (art. 77 i 78 k.k.), zwolnienia od wykonania części kary ograniczenia wolności (art. 83 k.k.). Do podstawowych wartości prawa karnego wykonawczego należą takie wartości jak: poszanowanie praw ludzkich skazanych, humanitarne, godne, sprawiedliwe i zindywidualizowane ich traktowanie (art. 4 § 1 k.k.w.), ochrona społeczeństwa przed przestępczością, współdziałanie społeczeństwa w realizacji zadań polityki karnej, minimalizacja społecznych kosztów wykonywania kary. Celem wykonywania kary powinno być umożliwienie skazanym powrotu do społeczeństwa oraz prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie (por. Z. Hołda, J. Hołda, J. Migdał, B. Żórawska, *Prawo karne...*, s. 86–87).

Jedną z najciekawszych zasad prawa karnego wykonawczego jest zasada modyfikowania kar i środków w postępowaniu wykonawczym. Jest ona na tyle inspirującą i przydatną dla moich rozważań zasadą prawną, że obrałem ją właśnie jako przykład zastosowania w argumentacji prawniczej i wartości wyrażanych w tejże zasadzie. Szczególnie interesująca jest argumentacja, w ramach której nakazuje się przyjąć modyfikację kar i środków w postępowaniu wykonawczym. Argumentacja taka oparta jest zasadniczo na dwóch racjach. Pierwszą z nich nazwałem „racją z celów/wartości przepisu prawa karnego wykonawczego”, drugą zaś „racją z konsekwencji realizacji/ochrony celów prawa karnego wykonawczego”. Argumentację opartą na pierwszej z nich nazwałem argumentacją aksjologiczną i przebiega ona wedle następującego rozumowania.

Ponieważ wykonywanie kary jest sprzeczne z celami przepisów prawa karnego wykonawczego (określmy go jako cel resocjalizacyjny oraz poszanowanie godności ludzkiej), należy zmodyfikować kary i środki w postępowaniu wykonawczym i na przykład zastąpić określonym innym środkiem oddziaływania na skazanego zgodnie z podstawowym celem/wartością prawa karnego wykonawczego, jakim jest resocjalizacja i poszanowanie godności ludzkiej.

Argumentację opartą na racji z konsekwencji nazwałem argumentacją konsekwencjalistyczną i przebiega ona wedle następującego rozumowania.

Ponieważ wykonywanie kary jest sprzeczne z konsekwencjami, jakie niesie z sobą wykonywanie kary, to należy od niego odstąpić i zmodyfikować wykonanie kary uwzględniające cele prawa karnego wykonawczego, jakimi są resocjalizacja skazanego oraz poszanowanie godności ludzkiej.

Jak widać, trzy elementy są tu szczególnie istotne, a mianowicie: określenie celów/wartości prawa karnego wykonawczego, ewentualnie poszczególnego konkretnego przepisu tekstu prawnego; ustalenie konsekwencji, jakie mogą mieć miejsce w sytuacji braku modyfikacji wykonywania kary, oraz ustalenie relacji między celami/wartościami a wykonywaniem kary oraz relacji między tym, iż wykonywanie kary prowadzi do określonych konsekwencji.

Wszystkie wyżej wskazane pytania dotyczą źródła wiedzy, że takie, a nie inne wykonanie kary będzie sprzyjać realizacji danego celu. Powszechnie przyjmuje się, że wiedza ta ma charakter wiedzy potocznej, intuicyjnej, niekiedy odwołującej się do badań naukowych z zakresu socjologii czy pedagogiki.

Nie wchodząc w zawile zagadnienia dotyczące uzasadniania relacji między wartościami a wykonywaniem kary, między wykonywaniem kary a konsekwencjami, jakie wiążą się z jej wykonywaniem, powyższe dwa rodzaje argumentacji odwołującej się do racji z celów prawa karnego wykonawczego oraz odwołującej się do racji z konsekwencji realizacji/ochrony celów prawa karnego wykonawczego można wyrazić w postaci prostych schematów rozumowania.

W argumentacji aksjologicznej odstępianie od wykonywania kary jest uzasadnione ze względu na cele/wartości, jakie ono chroni, bez odwoływania się do jakichś zewnętrznych konsekwencji owego celu. Innymi słowy, „powinność” odstąpienia od wykonywania kary wyznaczona jest tym, że odstępianie podjęte zostało na mocy celu/wartości (w szczególności wartości konstytucyjnej), która sama w sobie podlegać ma ochronie. Oczywiście, podstawą takiego rozumowania jest istnienie i odtworzenie celu/wartości, na gruncie której można wskazać, że odstępianie od wykonywania kary jest uzasadnione.

Schemat takiej argumentacji przedstawia się następująco:

1. Ponieważ: cele/wartości są pożądane;
 2. i: Decyzja X chroni pożądany cel/ wartość W;
- więc:
3. Decyzja: Podmiot A powinien podjąć decyzję X.

W naszym przypadku:

1. Ponieważ ochrona/realizacja celu/wartości resocjalizacja (powrót do społeczeństwa, godność ludzka) W jest pożądana;
 2. i decyzja o zmianie wykonywania kary uwzględniająca cele prawa chroni/realizuje wartość/cel W;
- więc:
3. Sąd powinien zmienić formę, rodzaj wykonywania kary w przypadku, gdy wykonywanie kary jest ewidentnie sprzeczne z celami prawa karnego wykonawczego, i ustanowić taki sposób wykonywania kary, który uwzględni cele prawa karnego wykonawczego.

Argumentacja aksjologiczna stosowana jest w szczególności wtedy, gdy szuka się sposobu uzasadnienia modyfikacji wykonywania kary z punktu widzenia koherentności aksjologicznej prawa karnego wykonawczego (por. M. Kordela, *Zarys typologii uzasadnień aksjologicznych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, Bydgoszcz–Poznań 2001).

Z kolei argumentacja konsekwencjalistyczna opiera się na założeniu, że decyzja jest „uzasadniona”, uwzględnienie celu prawa karnego wykonawczego przynosi bowiem pożądane z jakichś względów konsekwencje (inaczej, nieuwzględnienie celu prawa karnego wykonawczego prowadzi do niepożądanych konsekwencji).

Schemat takiej argumentacji wygląda następująco:

1. Ponieważ: Konsekwencja Y jest pożądana w świetle celu Z;
 2. i decyzja X prowadzi do konsekwencji Y;
- więc: A powinien podjąć decyzję X.

W naszym przypadku:

1. Ponieważ Konsekwencja Y jest pożądana w świetle celu prawa karnego wykonawczego (powrót do społeczeństwa, godność ludzka skazanego);

2. i decyzja o zmianie wykonywania kary uwzględniająca cele prawa karnego wykonawczego prowadzi do uzyskania pożądanej konsekwencji Y;
więc:
3. Sąd powinien zmodyfikować karę w przypadku, gdy to wykonywanie kary jest sprzeczne z celami prawa karnego wykonawczego, i tak zmodyfikować wykonywanie kary, by uwzględniało cele prawa karnego wykonawczego.

Argumentacja konsekwencjalistyczna wykorzystywana jest w szczególności w sytuacji, gdy uzasadnia się odstąpienie od wykonywania prawa karnego wykonawczego z punktu widzenia pożądanych konsekwencji społecznych, politycznych czy gospodarczych, jakie niosłoby uwzględnienie celów prawa karnego wykonawczego.

Jak się wydaje, najlepszym rozwiązaniem w sytuacji uzasadniania zmiany wykonywania kary i uwzględniającym cele prawa karnego wykonawczego jest przyjęcie i stosowanie jednocześnie dwóch rodzajów argumentacji: aksjologicznej oraz konsekwencjalistycznej. Argumentację taką nazwać można argumentacją mieszaną, łączy bowiem elementy obu wcześniej wymienionych argumentacji. To, w jakich proporcjach należy odwoływać się do argumentacji aksjologicznej czy konsekwencjalistycznej w procesie uzasadniania decyzji, zależy od kontekstu, w jakim przebiega dana argumentacja. Generalnie rzecz ujmując, argumentacje powyższe mogą w stosunku do siebie spełniać rolę podstawową oraz pomocniczą.

Przykładem, w którym argumentacja aksjologiczna pełni rolę argumentacji podstawowej, jest sytuacja, w której zachodzi wątpliwość co do tego, czy i jakie konsekwencje pociąga za sobą realizacja celu/wartości prawa karnego wykonawczego. W takiej sytuacji należy, opierając się na celach/wartościach, wskazać, które z konsekwencji realizacji owych celów byłyby najbardziej pożądane. W ten sposób argumentacja oparta na koherencji aksjologicznej prawa karnego wykonawczego uzasadnia taką, a nie inną zmianę wykonywania kary i w konsekwencji realizacji danego celu prawa karnego wykonawczego.

Przykładem sytuacji odmiennej, w której argumentacja konsekwencjalistyczna byłaby argumentacją podstawową w procesie uzasadniania decyzji sądowej dotyczącej zmian w wykonywaniu kary, jest sytuacja występowania konkurencyjnych celów/wartości prawa karnego wykonawczego (ciągłość orzecznictwa i modyfikacja wykonywania kary). W tej sytuacji można odwołać się do argumentacji z konsekwencji i wykazać, że wybór danego celu/wartości prawa karnego wykonawczego przynosi bardziej pożądane konsekwencje z punktu widzenia ochrony resocjalizacji skazanych. W tym przykładzie to argumenty o charakterze konsekwencjalistycznym stanowią kryterium wyboru określonego celu prawa karnego wykonawczego. Jak widać zatem, oba argumenty się nie wykluczają, ale są wzajemnie od siebie zależne i mogą występować łącznie.

Warto jeszcze dodać, że pełny sposób uzasadniania konsekwencjalistycznego powinien również zawierać uzasadnianie konsekwencji przyjęcia celów prawa karnego wykonawczego godnych realizacji i składać się z następujących kroków:

1. Należy wskazać, jakie ewentualne konsekwencje pociąga za sobą uwzględnienie danego celu prawa karnego wykonawczego w zmianie wykonywania kary.
2. Należy określić kryterium wyboru danej konsekwencji, które występują w związku z uwzględnieniem danego celu prawa karnego wykonawczego w zmianie wykonywania kary, oraz ów wybór kryterium uzasadnić.
3. Należy wykazać, że w świetle określonego celu prawa karnego wykonawczego te, a nie inne konsekwencje najlepiej uzasadniają zmianę wykonywania kary.

Podobnie ma się rzecz, jeśli chodzi o model uzasadniania aksjologicznego, który również powinien zawierać uzasadnienie wyboru celów/wartości prawa karnego wykonawczego i składać się z następujących kroków:

1. Należy zidentyfikować cele/wartości prawa karnego wykonawczego, jakie mogą być brane pod uwagę przy uzasadnianiu decyzji o zmianie wykonywania kary.
2. Należy określić kryterium wyboru celów/wartości prawa karnego wykonawczego uzasadniającego zmianę wykonywania kary oraz ów wybór uzasadnić.
3. Należy wykazać, że te, a nie inne wybrane cele/wartości prawa karnego wykonawczego najlepiej uzasadniają zmianę wykonywania kary (por. M. Smolak, *Uzasadnianie przez Trybunał Konstytucyjny odroczenia utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego*, RPEiS 2010/3, s. 5–13).

Na zakończenie tego podrozdziału powtórzmy jeszcze raz, że zaproponowane modele argumentacji prawniczej nie są odzwierciedleniem rzeczywistych procesów uzasadniania decyzji sądu. Nie zawsze argumentacja przebiega w sposób modelowy. Należy również zdawać sobie sprawę, że uzasadnianie decyzji nie musi odwoływać się do racji w postaci celów/wartości prawa karnego wykonawczego czy do skutków powzięcia danej decyzji. Ale z pewnością należy mieć świadomość, że nawet wtedy, gdy odwołujemy się do faktów (np. do przebiegu resocjalizacji skazanego), do treści przepisów Kodeksu karnego wykonawczego, *nolens volens* sięgamy do argumentów aksjologicznych i konsekwencyjnych, często nie zdając sobie z tego sprawy.

8. Komentarz w sądowym stosowaniu prawa

Zacznijmy naszą krótką charakterystykę roli komentarza w stosowaniu prawa od przypomnienia definicji stosowania prawa zaproponowanej przez J. Wróblewskiego. W jego ujęciu stosowanie prawa to: „proces ustalania przez organy państwa, na podstawie obowiązującego prawa, w sposób wiążący, konsekwencji prawnych faktów. Rezultatem stosowania prawa jest decyzja stosowania prawa polegająca na wskazaniu normy indywidualnej i konkretnej”. Natomiast w odniesieniu do innych podmiotów używa się określenia: „wykonywanie swego prawa”, „czynienie użytku ze swego prawa” (J. Wróblewski, *Stosowanie*

prawa (model teoretyczny), PiP 1967/3, s. 377). Z perspektywy celów niniejszego opracowania interesuje nas tylko sądowe stosowanie prawa. Sądowe stosowanie prawa można analizować w postaci modelowej na trzech płaszczyznach: decyzyjnej, tj. ujmowane jako proces podejmowania decyzji, funkcjonalnej – jako proces, który funkcjonuje w szerszym kontekście politycznym, społecznym czy gospodarczym, wreszcie informatycznej, na której sądowe stosowanie prawa ujmuje się jako swoisty układ informatyczno-cybernetyczny, a jego wytworem jest finalna decyzja sądowa. Z naszej perspektywy ujęcie decyzyjne sądowego stosowania prawa ma największą doniosłość. Otóż ujęcie to opiera się na wskazaniu jego czterech etapów: ustalenie podstawy prawnej; ustalenie podstawy faktycznej; akt subsumpcji prawniczej; wydanie decyzji finalnej. Akt subsumpcji prawniczej to proces myślowy polegający na kwalifikacji normatywnej czynu uznanego za udowodniony. Akt subsumpcji prawniczej oparty jest na schemacie sylogizmu prawniczego, który składa się z przesłanki większej/normatywnej, z przesłanki mniejszej/faktycznej oraz wniosku/decyzji. W najprostszym ujęciu ów sylogizm przedstawia się następująco:

Przesłanka większa:

Kto zabija człowieka, podlega karze.

Przesłanka mniejsza:

Jan Kowalski zabił.

Wniosek/decyzja

Jan Kowalski podlega karze.

Nawiasem mówiąc, tak ujęty sylogizm spotkał się z krytyką na gruncie teorii prawa w postaci tzw. dylematu Jorgensena, który w najprostszym ujęciu brzmi następująco: skoro normy nie są zdaniami w sensie logicznym, to czy mogą być przesłankami i konkluzją rozumowań o charakterze logicznym? Co prawda przesłanki i konkluzje inferencji logicznych są tylko i wyłącznie zdaniami w sensie logicznym; normy nie są zdaniami w sensie logicznym, zatem nie mogą być przesłankami i konkluzjami inferencji logicznych, ale są takie rozumowania, w których normy mogą występować w roli przesłanek czy konkluzji, a którym nie można odmówić intuicyjnej ważności.

Niektórzy jednak, widząc słabości sylogistycznego modelu sądowego stosowania prawa, postulują, by przyjąć inny model, jakim jest argumentacyjny model sądowego stosowania prawa. Procedura podejmowania decyzji polega na ważeniu argumentów, które stanowią mocniejsze bądź słabsze racje na rzecz przyjęcia określonego stanowiska czy decyzji. Argumenty te mają niekonkluzywny charakter i z faktu ich powoływania nic nie wynika poza mocą argumentacyjną. W tego rodzaju sytuacjach waży się argumenty *pro* i *contra*, by na tej podstawie powziąć określoną decyzję. Oczywiście trudno w tej sytuacji mówić o obiektywizacji procesu podejmowania decyzji, to jednak nie do końca jest procesem woluntarystycznym, odwołuje się bowiem do powszechnie akceptowanych w doktrynie,

orzecznictwie czy komentarzach zasad czy reguł, np. reguł wykładni prawa. Nietrudno zauważyć, że model argumentacyjny w znacznie większym stopniu odpowiada roli komentarzy w stosowaniu prawa, zarówno ich roli informacyjnej, jak i argumentacyjnej. Zresztą również w modelu sylogistycznym znaleźć można obszar zastosowania komentarzy w postaci idei luzów decyzyjnych zaproponowanej swego czasu przez J. Wróblewskiego. Luz decyzyjny to właśnie sytuacja, w której nie sposób sformułować jednoznacznej decyzji sądowego stosowania prawa na podstawie obowiązujących przepisów prawnych i musi być ona poprzedzona dokonaniem wyboru między różnymi alternatywnymi decyzjami, którego to wyboru sąd musi dokonać, uzasadniając poprzez wskazanie argumentów przemawiających za powzięciem tej, a nie innej decyzji. Tutaj swoją funkcję wyboru pełnią komentarze. J. Wróblewski wymienia następujące luzy decyzyjne: luz wyboru przepisu prawnego wtedy, gdy nie jesteśmy w stanie podjąć decyzji, ponieważ dany stan faktyczny podpada pod kilka norm prawnych; luz interpretacyjny (tzw. luz ukryty) – wtedy, gdy dany przepis może być różnie interpretowany; luz dowodowy – wtedy, gdy istnieją konkurencyjne hipotezy co do ustaleń faktycznych, oraz luzy konsekwencyjne, tj. związane z ustaleniem konsekwencji prawnych – wtedy, gdy sąd ma do wyboru kilka następstw prawnych danej decyzji.

Niezależnie od tych ustaleń w tekście prawnym zawarte są również tzw. jawne luzy decyzyjne w postaci pojęć niedookreślonych oraz klauzul generalnych I i II typu. Te pierwsze to przepisy upoważniające organ stosujący prawo do podejmowania decyzji w sprawach pewnego typu na podstawie ocen indywidualnych sytuacji występującej w danym przypadku (klauzule dobro dziecka, dobro rodziny). Natomiast klauzule generalne II typu to przepisy upoważniające organ stosujący prawo do podejmowania decyzji na podstawie pozaprawnych zasadach postępowania, mające uzasadnienie aksjologiczne w ocenach ogólnych (zasady współżycia społecznego, dobre obyczaje kupieckie, dobre obyczaje uniwersyteckie, zasady uczciwego obrotu gospodarczego) (zob. J. Wróblewski, *Sądowe stosowanie prawa*, Warszawa 1988, s. 240; także: Z. Ziemiński, *Stan dyskusji nad problematyką klauzul generalnych*, PiP 1989/3, s. 14–24).

Z powyższej koncepcji luzów decyzyjnych jasno wynika, że argumentowanie nie jest domeną sądów najwyższej instancji, ale również sądów powszechnych wtedy, gdy dochodzi do wyboru podstawy prawnej, ustalenia stanu faktycznego, ustalenia wysokości odszkodowania, sankcji kary. Jest przecież dość oczywiste, że sędzia, który decyduje o modyfikacji wykonania kary, nie ma możliwości oparcia swej decyzji na regułach, z których wynikałaby logicznie taka, a nie inna decyzja. W takich sytuacjach sędzia powołuje się na określone racje na rzecz przyjęcia takiego, a nie innego rozstrzygnięcia. I tutaj można postrzegać ogromną rolę komentarzy np. co do oceny dowodów, sędziowskiej modyfikacji wykonania kary czy wreszcie rozumienia danego przepisu prawnego (L. Morawski, *Filozofia prawa*, Toruń 2014, s. 212–213). Nie ma również wątpliwości, że w modelu sylogistycznym sądowego stosowania prawa komentarz pełni niebagatelną rolę. Wystarczy tylko zauważyć, że w ustaleniu stanu prawnego komentarz prawniczy niekiedy jest

niezbędny. Podobnie ma się rzecz z ustaleniem stanu faktycznego. Rola komentarzy jest tutaj niepomiarowa, zwłaszcza w sytuacji wątpliwości co do mocy niektórych środków dowodowych.

9. Sądowe stosowanie prawa jako proces poznawczy

Jak wspomniałem wcześniej, sądowe stosowanie prawa w modelu decyzyjnym to proces podejmowania decyzji, którego niezbędnymi elementami są poznanie przepisów prawnych oraz poznanie rzeczywistości, faktów istotnych dla podjęcia decyzji. Powyższa uwaga przypomina o tym, że procesy poznawcze to umiejętności, które zależą od naszych zdolności poznawczych. Zdolności poznawcze z kolei wiążą się ze zdolnością do poznawania rzeczywistości – do odbierania informacji z otoczenia, do ich przetwarzania i wykorzystywania do tego, by móc kierować zachowaniem. W sądowym stosowaniu prawa takie zdolności poznawcze mogą mieć znaczenie, np. wgląd w sposób myślenia innych, przewidywanie na podstawie rozpoznania określonego wzorca (którym mogą być np. przepisy określonego kodeksu), definiowanie problemu we właściwy sposób i następnie na tej podstawie tworzenie różnych możliwych rozwiązań, a potem wybór tego właściwego, zdolność do powstrzymania się od reagowania w sposób niewłaściwy czy ignorowanie nieistotnych informacji. Z tych to powodów przyjrzymy się komentarzom oraz sądowemu stosowaniu prawa z nieco innej perspektywy, a mianowicie z perspektywy kognitywnej. Pozwoli nam to odpowiedzieć na pytanie, które zadałem na początku tego opracowania: dlaczego prawnicy potrzebują komentarzy prawniczych.

Zacznijmy od prostej konstatacji, że podejmowanie decyzji to proces dokonywania wyboru, który polega na zidentyfikowaniu problemu, zgromadzeniu odpowiednich informacji, ich ocenie i wybraniu spośród nich tych, które służyłyby najlepiej w rozwiązaniu problemu. W trakcie tego procesu spotykamy się z niejednoznacznymi informacjami. Proces ten zależy od różnych czynników: (a) od gotowości i możliwości systemu poznawczego człowieka do tego, by przetworzyć informacje związane z konkretną sprawą, (b) od posiadanych przez nas aktywnych struktur poznawczych, w których zachodzi proces wnioskowania, oraz (c) od motywacji człowieka do podjęcia i kontynuowania takiej aktywności. Gdy zaś mowa o przetwarzaniu informacji, to skłonność do płytkiego przetwarzania informacji kosztem głębokiego przetwarzania informacji jest powszechna w sytuacji konieczności szybkiego podejmowania decyzji, co się niestety często zdarza w przypadku sędziów, mówiąc kolokwialnie, zawałonych pracą. Oczywiście w sytuacji konieczności szybkiego podejmowania decyzji przez sędziego przy jednoczesnym założeniu wysokiej jakości formułowanych ocen i decyzji wiąże się to ze sprzecznością, gdyż wysokie wymagania ilościowe nie sprzyjają głębokiemu przetwarzaniu informacji, tj. szukaniu dodatkowych informacji i najlepszych rozwiązań, elastycznemu dopasowywaniu informacji do kontekstu ani lepszemu zrozumieniu problemu i umieszczeniu go w istniejącej strukturze wiedzy. Wiedza jest w takim przypadku mało podatna na zmiany, sędzia zatrzymuje się na pierwszym możliwym rozwiązaniu, opiera się wprawdzie przy tym na istniejących przepisach,

ale robi to w sposób machinalny, często nie uwzględniając specyficznego kontekstu. Duża sztywność może oznaczać, niestety, niższą jakość podejmowanych decyzji. Dlatego już w tym miejscu zauważmy, że głębszemu przetwarzaniu informacji służyć może posługiwanie się komentarzem. Co prawda głębokie przetwarzanie informacji pociąga za sobą koszty dla jednostki, które nie zawsze jest w stanie udźwignąć, biorąc pod uwagę dostępne zasoby oraz wysokie wymagania, które je wyczerpują. Z kolei płytkie przetwarzanie poznawcze może prowadzić do osiągnięcia celów wykonaniowych przy niskim zaangażowaniu w czynności intelektualne. Stąd myślę, że koszt korzystania z komentarza jest niższy i warto go ponieść w porównaniu z zyskami płytkiego przetwarzania informacji, który obchodzi się bez korzystania z komentarzy.

Wreszcie należy zwrócić uwagę na fakt, że komentarze mogą ograniczyć negatywny wpływ tzw. potrzeby domknięcia poznawczego. Potrzeba domknięcia poznawczego została zdefiniowana przez A.W. Kruglanskiego i D.M. Webstera jako rodzaj motywacji poznawczej w celu wyjaśnienia różnic indywidualnych w dążeniu do poszukiwania i posiadania jasnej i pewnej wiedzy redukującej poczucie poznawczej niepewności. Niejednoznaczna sytuacja wymusza u ludzi chęć zdobywania wiedzy, na podstawie której będzie można wyjaśnić sytuację i rozwiązać problem, i w ten sposób prowadzi do redukcji niejednoznaczności poznawczej. Potrzeba poznawczego domknięcia wiąże się z pragnieniem sformułowania stanowczej odpowiedzi po to, by zakończyć proces dalszego przetwarzania informacji i dokonywania ocen, nawet jeśli to nie jest najlepsza czy nawet właściwa odpowiedź. Ale jest to definitywna odpowiedź zamiast niepewności i wątpliwości, których osoba o wysokiej potrzebie domknięcia próbuje uniknąć za wszelką cenę, dlatego taka odpowiedź jest akceptowana, ponieważ jest dostępna. Osoby o dużej potrzebie domknięcia poznawczego ograniczają zakres poszukiwania informacji oraz głębokość ich przetwarzania, są „zamknięte” poznawczo i odczuwają dyskomfort w obliczu wieloznaczności – przyjmują białe-czarne rozwiązania i mają skłonność do negowania rzeczywistości, wypierania wieloznacznych aspektów doświadczenia. A.W. Kruglanski i D.M. Webster wskazywali na dwa procesy, które leżą u podstaw potrzeby domknięcia: 1) chwytnie (*seize*) informacji oraz 2) zamrażanie (*freeze*) tak uchwyconej informacji w istniejących strukturach poznawczych. Osoby zamknięte poznawczo, jak sugerowali D.M. Webster i A.W. Kruglanski, przejawiają tendencję do selektywnego „chwytania” informacji, które są spójne z istniejącymi przekonaniami i szybkiego ich „zamrażania” – informacje te są włączone do systemu wiedzy (gotowych struktur poznawczych).

Wyższy poziom potrzeby domknięcia poznawczego sprawia, że ludzie przetwarzają mniej informacji, zanim wydadzą osąd, tworzą mniej konkurencyjnych hipotez, które można by sformułować na podstawie dostępnych danych. Powstały obraz sytuacji może być uproszczony i odporny na zmiany, jednak daje poczucie jednoznaczności i przekonania, że świat jest logicznie uporządkowany, a zatem daje poczucie przewidywalności. Paradoksalnie ludzie ci mogą być mocniej przekonani, że mają rację i że ich oceny są poprawne, nawet jeżeli są oparte na pobieżnej analizie danych, po prostu dlatego, że mają przed sobą mniej

alternatyw do rozstrzygnięcia. Tendencja do upraszczania przez prawników czy w szczególności sędziów rzeczywistości może być wzmacniana przez konieczność odwoływania się do zewnętrznych wskazówek w postaci przepisów i norm. Może być jednak niekorzystna dla jakości procesu podejmowania decyzji, gdyż jakość funkcjonowania poznawczego zależy od tego, jak bardzo człowiek jest zaangażowany w aktywność poznawczą (A.W. Kruglanski, D.M. Webster, *Motivated closing of the mind*, „Psychological Review” 1996/103, s. 263–283).

Od sędziów oczekuje się więc, że podczas podejmowania decyzji będą angażować procesy systematycznego przetwarzania informacji, będą podchodzić do tego procesu w sposób analityczny i wykażą się motywacją do głębokiego przetwarzania informacji, tj. takiego, w którym uwzględnią wszystkie dane. Będą otwarci na nowe informacje i zechcą brać pod uwagę alternatywne interpretacje opisywanych zdarzeń oraz nie będą skłonni do pośpiesznego formułowania ostatecznych sądów na temat nowych sytuacji. Innymi słowy, że nie będą odczuwać potrzeby domknięcia poznawczego.

Na koniec wróćmy do pytania postawionego na wstępie niniejszego rozdziału, a mianowicie, czy prawnicy potrzebują komentarzy? Oczywiście odpowiedź na tak postawione pytanie jest jednoznacznie pozytywna. Co więcej, prawnicy zasługują na korzystanie z pomocnego, zrozumiałego i efektywnego komentarza prawniczego. W moim głębokim przekonaniu taką możliwość zapewnia niniejszy komentarz do Kodeksu karnego wykonawczego. Jak zauważyłem wcześniej, dobry komentarz prawniczy musi być skierowany do wielu podmiotów: prawników uprawiających szeroką praktykę prawniczą w różnych dziedzinach, dogmatyków prawa, studentów oraz do osób, które nie są prawnikami. Komentarz, który oddajemy w Państwa ręce, spełnia te kryteria: prawnikom, a w szczególności sędziom daje jasne i zrozumiałe wskazówki, jaką decyzję podjąć, jakie skutki prawne należy łączyć z określonym rozstrzygnięciem. Innymi słowy, jest prostą instrukcją daną sędziom, prokuratorom, kuratorom sądowym, dyrektorom zakładów karnych i aresztów śledczych, adwokatom i radcom prawnym, jak stosować komentowane przepisy prawne. Studentom prawa, osobom niebędącym prawnikami dostarcza objaśnień poszczególnych przepisów prawnych, a nawet całych instytucji prawnych, wskazuje źródła wiedzy o znaczeniu danego przepisu; pokazuje znaczenie rozumienia danego przepisu w kontekście ustaleń doktryny prawniczej, orzecznictwa i praktyki sądowej. Wreszcie należy podkreślić, że niniejszy komentarz do Kodeksu karnego wykonawczego został napisany w zdecydowanej większości przez sędziów praktyków, którzy łącząc swoje doświadczenie w stosowaniu Kodeksu karnego i Kodeksu karnego wykonawczego z wiedzą dają nam gwarancję otrzymania komentarza najwyższej próby. Mamy zatem nadzieję, że niniejszy komentarz spełni oczekiwania Czytelników.

USTAWA

z dnia 6 czerwca 1997 r.

Kodeks karny wykonawczy

(tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 127; zm.: Dz.U. z 2023 r. poz. 818)

CZĘŚĆ OGÓLNA

ROZDZIAŁ I

Zakres obowiązywania

Literatura: Błaszczuk M., Jankowski W., Zbrojewska M., *Prawo i postępowanie w sprawach o wykroczenia*, Warszawa 2013; Bogunia L., Kalisz T., *Pojęcie i nauka prawa karnego wykonawczego. Uwagi na tle procesu wyodrębnienia dyscyplin naukowych prawoznawstwa* [w:] *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga Jubileuszowa Prof. Jana Skupińskiego*, red. A. Błachnio-Parzych, J. Jakubowska-Hara, Kosonoga J., Kuczyńska H., Warszawa 2013; Bojarski T., *Polskie prawo wykroczeń. Zarys wykładu*, Warszawa 2012; Bulenda T., Hołda Z., Rzepliński A., *Prawa człowieka a zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie w polskim prawie i praktyce jego stosowania* [w:] *Zatrzymanie i tymczasowe aresztowane a prawa człowieka*, red. Z. Hołda, A. Rzepliński, Lublin 1992; Bulsiewicz A., *Poręczenie majątkowe w polskim procesie karnym*, Toruń 1991; Bulsiewicz A., *Zabezpieczenie roszczeń odszkodowawczych i kar majątkowych*, Warszawa 1975; Daszkiewicz W., *Proces karny. Część ogólna*, Poznań 1995; Freeman M., *Prawa człowieka*, Warszawa 2007; Gerecka-Żołyńska A., *Internacjonalizacja współczesnego procesu karnego w Polsce*, Warszawa 2009; Grzegorzczuk T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2014; Hofmański P., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2007; Hołda Z., Postulski K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Gdańsk 1998; Kalisz T., *Skarga skazanego w kodeksie karnym wykonawczym*, Prok. i Pr. 2013/5; *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2016; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2015; Kulesza W., *Zniesławienie, zniewaga (ochrona czci i godności osobistej w polskim prawie karnym – zagadnienia podstawowe)*, Warszawa 1984; Lelental S., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2020; Marek A., *Prawo wykroczeń*, Warszawa 2009; Marszał K., *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2008; Nowak T., *Zasada bezpośredniości w polskim procesie karnym*, Poznań 1971; Paprzycki L.K., *Prawna problematyka opiniowania psychiatryczno-psychologicznego w postępowaniu karnym oraz w zakresie ochrony zdrowia psychicznego*, Kraków 2006; Postulski K., *Glosa do postanowienia SN z 16.03.1994 r., II KRN 6/94*, „Palestra” 1994/12; Postulski K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, LEX 2017; Postulski K., *Orzekanie o kosztach sądowych w postępowaniu karnym wykonawczym*, Prok. i Pr. 2013/10; Postulski K., *Stosowanie przepisów kodeksu karnego w postępowaniu wykonawczym (wątpliwości, niespójności, propozycje* [w:] *Państwo prawa i prawo karne. Księga Jubileuszowa Prof. Andrzeja Zolla*, t. II, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, Warszawa 2012; Postulski K., *Właściwość i skład sądu odwoławczego w postępowaniu karnym wykonawczym*, NP 1988/10–12; *Prawo instytucjonalne Unii Europejskiej*, red. M. Kenig-Witkowska, Warszawa 2011; *Prawo karne wykonawcze*, red. A. Gerecka-Żołyńska, Warszawa 2021; Przyborowska-Klimczak A., *Prawo międzynarodowe publiczne. Wybór dokumentów*, Lublin 2006; Skorupka J., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2015; Skorupka J., *Prawo i postępowanie karne skarbowe*, Warszawa 2013; Szymanowski T., Świda Z., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz. Ustawy dodatkowe. Akty wykonawcze*, Warszawa 1998; Świecki D., *Metodyka pracy sędziego w sprawach o wykroczenia*, Warszawa 2012; Waltoś S., Hofmański P., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2020; Wyrozumka A., Czapliński W., *Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe*, Warszawa 2004; Zajadło J., *Godność jednostki w aktach międzynarodowej ochrony praw człowieka*, RPEiS 1989/2

Art. 1. [Zakres obowiązywania Kodeksu. Odesłanie do Kodeksu postępowania karnego]

§ 1. Wykonywanie orzeczeń w postępowaniu karnym, w postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe i w postępowaniu w sprawach o wykroczenia oraz kar porządkowych i środków przymusu skutkujących pozbawienie wolności odbywa się według przepisów niniejszego kodeksu, chyba że ustawa stanowi inaczej.

§ 2. W postępowaniu wykonawczym w kwestiach nieuregulowanych w niniejszym kodeksie stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego.

1. Prawo karne wykonawcze jest określane jako ogół norm prawnych, regulujących wykonywanie kar i innych środków penalnych, tj. środków karnych, środków kompensacyjnych, przepadek, środków probacyjnych, środków zabezpieczających oraz środków przymusu, przewidzianych w prawie karnym (zarówno materialnym, jak i procesowym), prawie karnym skarbowym oraz prawie wykroczeń, orzeczonych w prawomocnych lub podlegających wykonaniu decyzjach sądowych, a niekiedy także i organów pozasądowych (*Prawo karne wykonawcze*, red. A. Gerecka-Żołyńska, Warszawa 2021, s. 16). Wskazane normy mają zarówno materialny, jak i procesowy charakter. O ile normy o charakterze materialnym dotyczą istoty, wymiaru i wykonywania kar, środków karnych, o tyle normy o charakterze wykonawczo-procesowym regulują kwestie związane z przebiegiem postępowania wykonawczego.

Ze względu na wieloaspektowość pojawiających się w obrębie prawa karnego wykonawczego zagadnień nie jest to dyscyplina w pełni samowystarczalna; w niezbędnym zakresie, poza prawem karnym materialnym i procesowym, uwzględnia również prawo administracyjne, prawo cywilne, prawo pracy, prawo konstytucyjne oraz prawo międzynarodowe. Natomiast nauka prawa karnego wykonawczego w znacznym zakresie odwołuje się do kryminologii, pedagogiki, psychologii, psychiatrii, socjologii (zob. L. Bogunia, T. Kalisz, *Pojęcie i nauka prawa karnego wykonawczego. Uwagi na tle procesu wyodrębnienia dyscyplin naukowych prawnictwa* [w:] *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga Jubileuszowa Prof. Jana Skupińskiego*, red. A. Błachnio-Parzych, J. Jakubowska-Hara, J. Kosonoga, H. Kuczyńska, Warszawa 2013, s. 580).

2. Wśród funkcji przypisanych prawu karnemu dla prawa karnego wykonawczego szczególne znaczenie ma funkcja gwarancyjna, która nie tylko realizuje postulat ustawowego określenia czynów zabronionych oraz grożących za nie sankcji, ale obejmuje też kwestie wymiaru kary i jej wykonania. Wynikające z funkcji gwarancyjnej prawa karnego zasady *nullum crimen sine lege*, *nulla poena sine lege*, *lex retro non agit* mają status zasad naczelných, w związku z czym system prawa karnego jest im w całości podporządkowany.
3. Przez pojęcie prawa karnego *sensu stricto* należy rozumieć dziedzinę prawa określającą czyny będące przestępstwami, zasady odpowiedzialności karnej, kary grożące za popełnienie przestępstw, środki karne i środki zabezpieczające stosowane w związku z naruszeniem

prawa karnego. Więż prawa karnego materialnego z prawem karnym wykonawczym utrwaliło umieszczenie w Kodeksie karnym części regulacji dotyczącej wykonania kary lub środków karnych, w szczególności można wskazać na: kwestię warunkowego zwolnienia z odbywania kary pozbawienia wolności (art. 77–82 k.k.), możliwość zwolnienia z wykonania reszty kary ograniczenia wolności (art. 83 k.k.), dopuszczenie wcześniejszego uznania za wykonane środków karnych (art. 84 k.k.), warunki orzekania kary łącznej (art. 85 § 1 k.k.), wydanie wyroku łącznego w przypadku kar częściowo lub całkowicie wykonanych (art. 91a k.k.). Nie można też zapomnieć o roli art. 115 k.k., który zawiera legalne definicje, stosowane w całym systemie prawnym, w tym także w prawie karnym wykonawczym, można wymienić np. pojęcie osoby najbliższej (art. 115 § 11 k.k.), młodocianego (art. 115 § 10 k.k.), stanu nietrzeźwości (art. 115 § 16 k.k.).

Zamieszczenie części przepisów prawa karnego wykonawczego w Kodeksie karnym różnie jest oceniane przez doktrynę. Z prezentowanych poglądów wynika, że włączenie części przepisów prawa karnego wykonawczego do Kodeksu karnego nie podważa autonomiczności żadnej z uwzględnionych dyscyplin (S. Lelental) bądź też kwestionuje się możliwość zachowania autonomiczności przez prawo karne wykonawcze z powodu braku wyodrębnienia *de lege lata* czytelnych kryteriów rozstrzygających o lokalizacji określonych przepisów w Kodeksie karnym wykonawczym (zob. K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 14, K. Postulski: *Stosowanie przepisów kodeksu karnego w postępowaniu wykonawczym (wątpliwości, niespójności, propozycje [w:] Państwo prawa i prawo karne. Księga Jubileuszowa Prof. Andrzeja Zolla*, t. II, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, Warszawa 2012, s. 911).

4. Realizacja norm prawa karnego może być dokonana jedynie poprzez właściwe organy państwowe w drodze specjalnej działalności, którą określa się jako proces albo postępowanie karne (W. Daszkiewicz, *Proces karny. Część ogólna*, Poznań 1995, s. 11).
5. Postępowanie karne (proces karny) jest obligatoryjną formą stwierdzenia winy określonej osoby z powodu popełnienia przestępstwa (K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2008, s. 14). W szerokim znaczeniu (*sensu largo*) postępowanie karne obejmuje postępowanie w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe, postępowanie w sprawie odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, postępowanie w sprawach o wykroczenia.
6. Decydujące znaczenie dla określenia wzajemnych relacji między postępowaniem karnym wykonawczym a postępowaniem karnym ma przede wszystkim art. 1 § 2 k.k.w., zgodnie z którym w postępowaniu wykonawczym w kwestiach nieuregulowanych w Kodeksie karnym wykonawczym stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego. Opisując relację między Kodeksem postępowania karnego a Kodeksem karnym wykonawczym, wskazuje się na jej poniekąd jednostronny charakter, ponieważ w żadnym z tych kodeksów nie ma przepisu, który pozwalałby na odpowiednie stosowanie przepisów

Kodeksu karnego wykonawczego do postępowań regulowanych przez Kodeks postępowania karnego (por. K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, LEX 2017, art. 1 § 2, nt 40).

7. Związek prawa karnego wykonawczego z postępowaniem karnym ujawnia się wokół funkcjonowania przepisów procesowo-wykonawczych. Oceniając stosowanie regulacji karno-procesowych w stadium wykonawczym, trzeba uwzględnić jego szczególny charakter, odmiennie bowiem niż stadium przygotowawcze lub jurysdykcyjne stadium wykonawcze nie koncentruje się wokół rzetelnego i w miarę sprawnego rozstrzygnięcia o przedmiocie procesu karnego, ale skupia się na rzetelnym i sprawnym wykonaniu wydanego już prawomocnego rozstrzygnięcia.
8. Między przygotowaniem orzeczenia w stadium jurysdykcyjnym a jego wykonaniem istnieje stała łączność. Dla zaprogramowania wykonywania kary na poziomie wykonawczym istotne znaczenie mają bowiem dane dotyczące osoby sprawcy, okoliczności popełnienia czynu, stosunku sprawcy do pokrzywdzonego, sposobu zachowania sprawcy w kontaktach z organami procesowymi. Nadto na etapie wykonywania wyroku mogą pojawić się kwestie procesowe, które bezpośrednio wpływają na wykonywanie kary, jak np.: orzeczenie o karze łącznej (art. 568a § 1 pkt 2 k.p.k., art. 569 k.p.k.), wniesienie i rozpoznanie kasacji – zgodnie z art. 532 § 1 k.p.k. w razie wniesienia kasacji Sąd Najwyższy może wstrzymać wykonanie zaskarżonego orzeczenia, jak i innego orzeczenia, którego wykonanie zależy od rozstrzygnięcia kasacji. Wstrzymanie wykonania prawomocnego wyroku ze względu na wniesioną kasację następuje jednakże stosunkowo rzadko, ponieważ wyroki z założenia traktowane są jako prawidłowe i dlatego też podlegają bezwzględnemu wykonaniu (art. 9 k.k.w.). Względna suspensywność dotyczy także wznowienia prawomocnie zakończonego postępowania, w przypadku którego po złożeniu wniosku lub wznowieniu postępowania sąd może z urzędu podjąć decyzję o wstrzymaniu wykonania kwestionowanego prawomocnego orzeczenia (art. 545 § 1 k.p.k. w zw. z art. 532 k.p.k.).
9. Postępowanie w sprawach odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary zostało uregulowane w ustawie z 28.10.2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny popełnione pod groźbą kary (Dz.U. z 2023 r. poz. 659 ze zm.). W stadium procesowym do postępowania w sprawach odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary stosowane są odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego, jeżeli przepisy wspomnianej ustawy nie stanowią inaczej. W postępowaniu wykonawczym, zgodnie z art. 42 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, jeżeli wobec podmiotu zbiorowego orzeczono karę pieniężną, przepadek, zakaz oraz podanie wyroku do publicznej wiadomości, do ich wykonania stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu karnego wykonawczego dotyczące wykonania grzywny, przepadek, zakazów oraz podania wyroku do publicznej wiadomości z tym zastrzeżeniem, że kara pieniężna jest płatna z przychodu podmiotu zbiorowego. W literaturze trafnie podkreśla się, że podmiot zbiorowy jest stroną postępowania wykonawczego, lokalizowaną podobnie

jak w postępowaniu sądowym po stronie biernej, w związku z czym także i w toku postępowania wykonawczego może korzystać z praw i gwarancji strony procesowej (por. J. Lachowski [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2016, s. 6).

10. Postępowanie w sprawach o demoralizację wobec osób, które nie ukończyły 10 lat i nie są pełnoletnie, oraz w sprawach wobec osób, które dopuściły się czynu karalnego po ukończeniu 13 lat, ale przed ukończeniem 17 lat, reguluje ustawa z 9.06.2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz.U. poz. 1700 ze zm.). Ustawa ta reguluje również sposób wykonywania środków, jakie mogą zostać zastosowane wobec nieletniego w związku z prowadzonym postępowaniem. Zgodnie z ogólną regułą (art. 1 ust. 1 pkt 3 u.w.r.niel.) wykonywanie środków wychowawczych, środka leczniczego lub środka poprawczego wobec osób, względem których środki te zostały orzeczone, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez te osoby 21 lat, odbywa się na podstawie ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, o ile nie stanowi ona inaczej.

Szczególne wypadki, w których w zakresie wykonywania orzeczonych wobec nieletnich sprawców środków zastosowanie mają przepisy Kodeksu karnego wykonawczego, określone zostały w art. 90 ust. 2 u.w.r.niel. i obejmują one:

- 1) wykonanie środka wychowawczego w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów albo pojazdów określonego rodzaju (art. 7 pkt 7 w zw. z art. 90 ust. 2 u.w.r.niel.);
- 2) wykonanie orzeczonego przepadku przedmiotów pochodzących z czynu zabronionego, przepadku przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia czynu zabronionego, przepadku równowartości przedmiotów pochodzących z czynu zabronionego lub przepadku przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia czynu zabronionego, przepadku przedmiotów, których wytwarzanie, posiadanie, obrót, przesyłanie, przenoszenie, przewóz lub przechowywanie jest zabronione, przepadku przedsiębiorstwa albo jego równowartości, przepadku korzyści majątkowej albo jej równowartości lub przepadku przedmiotów czynów zabronionych (art. 7 pkt 8 w zw. z art. 90 ust. 2 u.w.r.niel.).

11. Z drugiej strony zwraca uwagę, że przepisy ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich mogą mieć zastosowanie w wypadku wykonywania środków orzeczonych w postępowaniu karnym lub karnoskarbowym, które według ogólnej reguły wynikającej z art. 1 § 1 k.k.w. powinny być wykonywane na podstawie Kodeksu karnego wykonawczego. Zgodnie jednak z treścią art. 10 § 4 k.k. w stosunku do sprawcy, który popełnił występki po ukończeniu lat 17, lecz przed ukończeniem lat 18, sąd zamiast kary stosuje środki wychowawcze, lecznicze albo poprawcze przewidziane dla nieletnich, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają. Podobnie rzecz ma się w stosunku do sprawcy, który popełnił przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe po ukończeniu lat 17, lecz przed ukończeniem lat 18 (art. 5 § 2 k.k.s.). Funkcyjnie właściwym dla prowadzenia postępowania wykonawczego jest wówczas sąd rodzinny, co jednoznacznie potwierdza treść art. 90 ust. 1 u.w.r.niel.

Przepisy Kodeksu karnego wykonawczego znajdują zastosowanie również w stosunku do nieletniego, który ukończył 15 lat, gdy na podstawie art. 10 § 2 k.k. został pociągnięty do odpowiedzialności karnej z tytułu enumeratywnie wymienionych we wspomnianym przepisie czynów zabronionych, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają, a w szczególności jeżeli poprzednio stosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się bezskuteczne.

12. Artykuł 87 ust. 1 Konstytucji RP wskazuje, że źródła prawa stanowią: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane przez Polskę umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia.

Podstawowe źródło prawa karnego wykonawczego stanowią Kodeks karny wykonawczy i Kodeks karny, w którym umieszczono część regulacji z zakresu prawa karnego wykonawczego.

13. Zawarte w art. 1 § 2 k.k.w. odesłanie do odpowiedniego stosowania w postępowaniu wykonawczym ustawy – Kodeks postępowania karnego wskazuje na jej szczególną pozycję jako źródła postępowania karnego wykonawczego. Odwołanie do przepisów Kodeksu postępowania karnego może mieć miejsce jedynie wówczas, gdy w Kodeksie karnym wykonawczym brak jest regulacji zapewniającej rozwiązanie dla określonego wypadku, dlatego też ma ono charakter wyjątkowy i pomocniczy (zob. K. Postulski, *Glosa do postanowienia SN z 16.03.1994 r., II KRN 6/94, „Palestra” 1994/12, s. 190*).

Na podstawie art. 1 § 2 k.k.w., który poza odpowiednim stosowaniem przepisów Kodeksu postępowania karnego, odsyła również do stosowania przepisów innej ustawy, jeżeli ustawa tak stanowi, do szczególnych źródeł postępowania wykonawczego należy zaliczyć we wskazanych wypadkach inne ustawy, na podstawie których postępowanie to jest prowadzone, jak np. w sytuacjach określonych w 25 § 1 k.k.w. nakazującym prowadzenie egzekucji według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego (ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.) czy też w art. 27 k.k.w., który zobowiązując naczelnika urzędu skarbowego do prowadzenia egzekucji przepadku oraz nawiązki na rzecz Skarbu Państwa, zastrzega równocześnie, że postępowanie to prowadzone jest według przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (ustawa z 17.06.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, Dz.U. z 2022 r. poz. 479 ze zm.). Koncepcja lokalizowania części przepisów prawa karnego wykonawczego poza Kodeksem karnym wykonawczym jest pozytywnie oceniana przez komentatorów jako przejaw racjonalnej działalności ustawodawcy, który unikając powielania w kolejnych aktach prawnych jednakowych przepisów, wpływa na zachowanie ładu w krajowym systemie prawnym (por. S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 7).

14. Wykonalność orzeczeń i prowadzenie postępowania wykonawczego wymaga też uwzględnienia szeregu innych ustaw, np.:
- organizacyjno-ustrojowych, wśród których jako kluczowe wymienić należy: ustawę z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 217 ze zm.),

ustawę z 28.01.2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz.U. z 2022 r. poz. 1247 ze zm.), ustawę z 8.12.2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2021 r. poz. 1904 ze zm.), ustawę z 26.05.1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 2022 r. poz. 1184 ze zm.), ustawę z 6.07.1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1166), ustawę z 9.04.2010 r. o Służbie Więziennej (Dz.U. z 2022 r. poz. 2470 ze zm.), ustawę z 27.07.2001 r. o kuratorach sądowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 167 ze zm.) czy też ustawę z 5.08.2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (Dz.U. z 2021 r. poz. 945);

- współkształtujących politykę kryminalną państwa, do których należą np. ustawa z 24.05.2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz.U. z 2023 r. poz. 159), ustawa z 25.06.1997 r. o świadku koronnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 1197 ze zm.), ustawa z 28.11.2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (Dz.U. z 2015 r. poz. 21), ustawa z 9.06.2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, ustawa z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2023 r. poz. 172 ze zm.), ustawa z 24.05.2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz.U. z 2023 r. poz. 202), ustawa z 14.12.2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości (Dz.U. z 2019 r. poz. 125 ze zm.);
- regulujących kwestie socjalno-społeczne oraz zatrudnienia i opieki medycznej, np. ustawa z 28.08.1997 r. o zatrudnianiu osób pozbawionych wolności (Dz.U. z 2023 r. poz. 200), ustawa z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1009 ze zm.), ustawa z 12.03.2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2021 r. poz. 2268 ze zm.), ustawa z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2021 r. poz. 1249 ze zm.), ustawa z 27.10.2017 r. o podstawowej opiece zdrowotnej (Dz.U. z 2022 r. poz. 2527), ustawa z 19.08.1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2022 r. poz. 2123);
- organizujących polityczno-prawne funkcjonowanie państwa, jak np. ustawa z 8.03.1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2023 r. poz. 40), ustawa z 5.06.1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. z 2022 r. poz. 1526), ustawa z 5.01.2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. z 2022 r. poz. 1277 ze zm.);
- regulujących kwestie publiczno-gospodarcze, wśród których w szczególności wskazać można na ustawę z 27.08.2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1634 ze zm.), ustawę z 11.09.2019 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1710 ze zm.), ustawę z 9.04.2010 r. o udostępnieniu informacji gospodarczych i wymianie danych gospodarczych (Dz.U. z 2023 r. poz. 528 ze zm.) oraz ustawę z 6.03.2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy (Dz.U. z 2022 r. poz. 541 ze zm.).

15. Akty wykonawcze wydane na podstawie delegacji wynikającej z Kodeksu karnego wykonawczego regulują bardzo rozległą materię o różnym znaczeniu, której lokowanie w ustawie wiodącej, jaką stanowi kodeks, nie jest celowe, a nadto ranga regulowanych tą drogą zagadnień nie wymaga zachowania formy ustawy. Poza Kodeksem karnym wykonawczym znalazły się rozwiązania:

- określające zadania organów w postępowaniu wykonawczym i sposób ich realizacji: rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 21.08.1998 r. w sprawie określenia szczegółowych zasad i trybu powoływania oraz działania Rady Głównej do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym, a także rad terenowych do spraw społecznej readaptacji i pomocy skazanym (Dz.U. Nr 113, poz. 723 ze zm.), rozporządzenie Ministra Zdrowia z 16.01.2017 r. w sprawie komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających i wykonywania środków zabezpieczających w zakładach psychiatrycznych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1780), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 11.06.2003 r. w sprawie regulaminu czynności w zakresie przeprowadzania wywiadu środowiskowego oraz wzoru kwestionariusza tego wywiadu (Dz.U. Nr 108, poz. 1018), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 26.08.2003 r. w sprawie sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru penitencjarnego (Dz.U. Nr 152, poz. 1496 ze zm.), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 1.06.2010 r. w sprawie podmiotów, w których jest wykonywana kara ograniczenia wolności oraz praca społecznie użyteczna (Dz.U. Nr 98, poz. 634), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 13.06.2016 r. w sprawie sposobu i trybu wykonywania czynności przez kuratorów sądowych w sprawach karnych i wykonawczych (Dz.U. poz. 969 ze zm.), rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 28.12.2016 r. w sprawie współdziałania podmiotów w wykonywaniu kar, środków karnych, kompensacyjnych, zabezpieczających, zapobiegawczych oraz przepadku, a także społecznej kontroli nad ich wykonywaniem (Dz.U. poz. 2305);
- precyzujące zakres obowiązków i uprawnień skazanego: rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 17.08.2003 r. w sprawie trybu przyjmowania dzieci matek pozbawionych wolności do domów matki i dziecka przy wskazanych zakładach karnych oraz szczegółowych zasad organizowania i działania tych placówek (Dz.U. Nr 175, poz. 1709), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 2.09.2003 r. w sprawie szczegółowych zasad wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz.U. Nr 159, poz. 1546), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 9.02.2004 r. w sprawie szczegółowych zasad zatrudniania skazanych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1887), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 19.12.2016 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz.U. poz. 2224); rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 23.12.2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz.U. poz. 2847); rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 23.12.2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (Dz.U. poz. 2848);
- wskazujące formy oddziaływania na skazanego: rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 14.08.2003 r. w sprawie sposobów prowadzenia oddziaływań penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz.U. z 2013 r. poz. 1067 ze zm.), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 28.11.2016 r. w sprawie sposobu i trybu prowadzenia nauczania w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz.U. poz. 2004);
- dotyczące kwestii o charakterze technicznym, podlegającym częstym zmianom bądź określających reakcję organów postępowania wykonawczego w konkretnym

wypadku: rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 14.03.2000 r. w sprawie zasad organizacji i warunków przeprowadzania badań psychologicznych i psychiatrycznych w ośrodkach diagnostycznych (Dz.U. poz. 369), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 26.08.2003 r. w sprawie określenia innych niż kurator sądowy organów powołanych do przeprowadzenia wywiadu środowiskowego, jego zakresu oraz trybu przeprowadzania (Dz.U. Nr 152, poz. 1495), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 22.12.2022 r. w sprawie szczegółowego zakresu informacji dotyczących osoby skazanego, przesyłanych przez sąd dyrektorowi zakładu karnego lub aresztu śledczego (Dz.U. poz. 2772), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 31.10.2003 r. w sprawie obrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej (Dz.U. Nr 194, poz. 1903 ze zm.), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 9.12.2022 r. w sprawie trybu postępowania właściwych organów w wypadku, gdy liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczych przekroczy w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów (Dz.U. poz. 2690), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości i Ministra Zdrowia z 9.05.2012 r. w sprawie szczegółowych warunków, zakresu i trybu współdziałania podmiotów leczniczych z podmiotami leczniczymi dla osób pozbawionych wolności w zakładach karnych i aresztach śledczych w zapewnieniu świadczeń zdrowotnych osobom pozbawionym wolności (Dz.U. poz. 547), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 16.01.2008 r. w sprawie trybu wystawiania zaświadczenia potwierdzającego zdolność albo niezdolność stawiennictwa osoby pozbawionej wolności na wezwanie lub zawiadomienie sądu lub organu prowadzącego postępowanie karne (Dz.U. Nr 14, poz. 87), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 26.05.2015 r. w sprawie określenia szczegółowych warunków technicznych i wymagań funkcjonalnych, jakie powinny spełniać środki techniczne służące do wykonywania dozoru elektronicznego, oraz sposobu funkcjonowania systemu komunikacyjno-monitorującego (Dz.U. poz. 797 ze zm.), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 27.02.2017 r. w sprawie wykazu przedmiotów, które w razie orzeczenia ich przepadku przekazuje się bezpośrednio innym organom niż właściwy naczelnik urzędu skarbowego (Dz.U. z 2018 r. poz. 2139), rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 14.09.2022 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz.U. poz. 1960);

- uwzględniające szczególny charakter wykonania orzeczenia oraz stosowania środków penalnych i zapobiegawczych wobec żołnierzy: rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 26.08.2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary aresztu wojskowego (Dz.U. Nr 152, poz. 1498), rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 5.05.2004 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary ograniczenia wolności orzeczonej wobec żołnierzy zasadniczej służby wojskowej (Dz.U. Nr 128, poz. 1341).

16. W Konstytucji RP wyrażone zostały standardy, które określają sprawowanie wymiaru sprawiedliwości w Polsce. Zgodnie z art. 175 Konstytucji RP wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują: Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne

oraz sądy wojskowe. Na poziomie konstytucyjnym wyznaczone zostały następujące zasady procesu karnego: prawo do obrony (art. 42 ust. 2), domniemanie niewinności (art. 42 ust. 3), jawność rozprawy sądowej (art. 45 ust. 1), rozpoznanie sprawy w rozsądnym terminie (art. 45 ust. 1). W art. 7 Konstytucji RP wyrażona została zasada praworządności zobowiązująca organy publiczne do działania na podstawie prawa i w granicach prawa. Dyrektywa ta ma priorytetowe znaczenie dla funkcjonowania organów postępowania wykonawczego, ponieważ są one odpowiedzialne za bezpieczeństwo skazanego, zwłaszcza skazanego pozbawionego wolności, który nie ma swobody decydowania o swojej osobie i zobowiązany jest podporządkować się podejmowanym w postępowaniu wykonawczym czynnościom. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera zawarty w art. 30 Konstytucji RP nakaz poszanowania przez organy władzy publicznej przyrodzonej i niezbywalnej godności człowieka, który pozostaje w bezpośredniej relacji z art. 40, zakazującym stosowania tortur, poddawania nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu oraz stosowania kar cielesnych, oraz art. 41 ust. 1 gwarantujący osobom pozbawionym wolności humanitarne traktowanie.

17. Zgodnie z art. 91 Konstytucji RP ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy (ust. 1), a umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy nie da się pogodzić z umową (ust. 2). Regulacje dotyczące m.in. ratyfikacji umowy międzynarodowej zawiera również ustawa z 14.04.2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 127 ze zm.), zwłaszcza w rozdziale 4 ustawy. Jednym z elementów funkcjonowania współczesnego państwa w społeczności międzynarodowej jest jego przynależność do publicznych organizacji międzynarodowych, z którą wiąże się konieczność przyjęcia określonych zobowiązań zmuszających niekiedy do modyfikacji poszczególnych instytucji w systemie prawa krajowego (por. J. Menkes, A. Wasilkowski, *Organizacje międzynarodowe. Prawo instytucjonalne*, Warszawa 2006, s. 65).
18. Prawa człowieka to koncepcja wielostronnej ochrony jednostek (i grup) przed możliwością nadużyć ze strony władzy przez sformułowanie minimalnych progów bezpiecznego funkcjonowania jednostki w relacji z państwem, które nazywane są minimalnymi standardami (M. Freeman, *Prawa człowieka*, Warszawa 2007, s. 46 i 55). W szczególnej relacji z prawem karnym pozostają prawa człowieka określane jako prawa pierwszej generacji, które obejmują prawa obywatelskie i prawa polityczne, regulowane w krajowych systemach prawnych i gwarantowane w ramach współpracy międzynarodowej państw przez wspólnie ustanowione mechanizmy kontrolne, jakim jest np. Europejski Trybunał Praw Człowieka (A. Wyrozumska, W. Czapliński, *Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe*, Warszawa 2004, s. 426).

W obszarze prawa karnego wykonawczego prawa człowieka przyczyniły się do wyznaczenia standardów dotyczących kategorii kar i środków penalnych przewidzianych

w krajowym systemie karnym, poziomu ochrony praw skazanego, zasad i gwarancji postępowania wykonawczego. Potrzeba uruchomienia oraz zabezpieczenia środków związanych z ochroną praw podmiotowych w postępowaniu karnym wykonawczym jest istotna z tego względu, że we współczesnej przestrzeni aksjologicznej prawo karne wykonawcze opiera się na mającej międzynarodowy rodowód zasadzie humanitarnego traktowania i poszanowania godności człowieka. W prawie międzynarodowym pojęcie poszanowania godności człowieka identyfikowane jest z zasadą humanizmu, ale normy prawa międzynarodowego nie definiują tego pojęcia (zob. J. Zajadło, *Godność jednostki w aktach międzynarodowej ochrony praw człowieka*, RPEiS 1989/2, s. 112–113). W art. 10 MPPOiP postulat poszanowania godności człowieka wymieniony został obok dyrektywy humanitarnego traktowania. W nauce prawa karnego godność ludzka jest utożsamiana z przyrodzoną człowiekowi wartością, jaką reprezentuje z tytułu swojego człowieczeństwa, społecznie zdeterminowanych potrzeb oraz zdolności, które pozwalają jednostce na funkcjonowanie w organizmie społecznym (W. Kulesza, *Zniesławienie, zniewaga (ochrona czci i godności osobistej w polskim prawie karnym – zagadnienia podstawowe)*, Warszawa 1984, s. 164).

19. Wśród dokumentów międzynarodowych (w tym również *soft law*) wpływających na krajowe regulacje w obrębie prawa karnego wykonawczego na poziomie ochrony uniwersalnej znajdują się:

- Karta Narodów Zjednoczonych podpisana podczas Konferencji Narodów Zjednoczonych w San Francisco 26.06.1945 r. (Dz.U. z 1947 r. Nr 23, poz. 23);
- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 10.12.1948 r. (tekst Deklaracji w: A. Przyborowska-Klimczak, *Prawo międzynarodowe publiczne. Wybór dokumentów*, Lublin 2006, s. 134–138);
- Międzynarodowy Pakt Praw Politycznych i Obywatelskich przyjęty 16.12.1966 r. przez Zgromadzenie Ogólne ONZ (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167, załącznik);
- I Protokół Fakultatywny do Międzynarodowego Paktu Praw Politycznych i Obywatelskich przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 16.12.1966 r., dotyczący prawa składania skarg indywidualnych do Komitetu Praw Człowieka (Dz.U. z 1994 r. Nr 23, poz. 80);
- II Protokół Fakultatywny do Międzynarodowego Paktu Praw Politycznych i Obywatelskich w sprawie zniesienia kary śmierci przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 15.12.1989 r. (Dz.U. z 2014 r. poz. 891);
- Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 10.12.1984 r. (Dz.U. z 1989 r. Nr 63, poz. 378, załącznik);
- Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 18.12.2002 r. (Dz.U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192);
- Wzorcowe Reguły Minimalne ONZ (WRM) dotyczące traktowania więźniów (obowiązują w wersji przyjętej podczas 70. Sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ 17.12.2015 r., tzw. Reguły Mandeli).

WRM należą do grupy dokumentów *soft law* kwalifikowanych jako rekomendacje lub „dobre praktyki penitencjarne”, których celem jest podniesienie standardów penitencjarnych wobec osób pozbawionych wolności oraz wprowadzenie racjonalnego i pozostającego w zgodzie z prawami człowieka systemu zarządzania i organizacji aresztów i zakładów karnych. Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego NZ 17 nr A/RES/70/175 z 17.12.2015 r. (<http://www.bip.ms.gov.pl/prawaczlowieka>).

20. Wśród przyjętych przez Zgromadzenie Ogólne ONZ rekomendacji wzmacniających standardy humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności istotne znaczenie mają również:

- Podstawowe zasady traktowania więźniów (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 45/111, 14.12.1990 r.);
- Zbiór zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiejkolwiek formie aresztowania lub uwięzienia (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173, 9.12.1988 r.);
- Zasady traktowania więźniarek i stosowania środków nieizolacyjnych wobec sprawców kobiet, tzw. Reguły Bangkockie (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 65/229, 16.03.2011 r.);
- Minimalne standardy ONZ dotyczące ochrony nieletnich pozbawionych wolności, tzw. Reguły Pekińskie (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 40/33, 9.11.1985 r.);
- Reguły ONZ dotyczące ochrony nieletnich pozbawionych wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 45/113, 14.12.1990 r.);
- Kodeks postępowania funkcjonariuszy ochrony porządku prawnego (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 34/169, 17.12.1979 r.);
- Deklaracja w sprawie ochrony wszystkich osób przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 3452 (XXX), 9.12.1975 r.).

21. We wspólnym funkcjonowaniu państw europejskich zakres i poziom współpracy między poszczególnymi państwami aktualnie wyznaczają dwie organizacje: Unia Europejska i Rada Europy. Wśród przyjętych przez Radę Europy dokumentów dotyczących ochrony praw człowieka dla określenia pozycji osób pozbawionych wolności kluczowe znaczenie mają:

- Europejska konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284);
- Europejska konwencja o zapobieganiu torturom oraz niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu sporządzona w Strasburgu 26.11.1987 r. (Dz.U. z 1995 r. Nr 46, poz. 238);
- Europejskie Reguły Więzienne, zalecenie Komitetu Ministrów dla państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich reguł więziennych, przyjęte przez Komitet Ministrów 11.01.2006 r., Rec(2006)2 (ERW) (<http://www.bip.ms.gov.pl/europejskieregulywiezienne>).

Dla państw członkowskich Unii Europejskiej, poza wymienionymi powyżej dokumentami, priorytetowe znaczenie ma Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 303 z 14.12.2007, s. 1 ze zm.).

22. Prawo Unii Europejskiej, podobnie jak systemy prawa krajowego, podlega regulacji w rozmaitych źródłach. W znaczeniu formalnym źródła prawa Unii Europejskiej to różne rodzaje aktów prawnych, które regulują funkcjonowanie przestrzeni prawnej Unii Europejskiej i proces osiągania jej celów (zob. *Prawo instytucjonalne Unii Europejskiej*, red. M. Kenig-Witkowska, Warszawa 2011, s. 154–155). Jednym z pierwotnych źródeł prawa Unii Europejskiej jest Karta Praw Podstawowych, która wiąże 27 państw członkowskich Unii Europejskiej i jako źródło prawa pierwszego stopnia wpływa na krajowy system prawny, w tym prawo karne wykonawcze. Dla postępowania karnego wykonawczego szczególne znaczenie mają dyrektywy, które są jednym z rodzajów aktów prawa pochodnego (art. 288 TFUE stanowi, że w celu wykonania kompetencji Unii instytucje przyjmują rozporządzenia, dyrektywy, decyzje i zalecenia; dyrektywa wiąże każde państwo członkowskie, do którego jest kierowana, w odniesieniu do rezultatu, który ma być osiągnięty, pozostawia jednak organom krajowym swobodę wyboru formy i środków (np. dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/99/UE z 13.12.2011 r. w sprawie europejskiego nakazu ochrony, Dz.Urz. UE L 338, s. 2)).
23. W okresie poprzedzającym reformę wprowadzoną traktatem z Lizbony (weszła w życie 1.12.2009 r., zmieniając np. dotychczasową trójfilarową strukturę współpracy państw członkowskich oraz obejmując Współpracę Policyjną i Sądową w Sprawach Karnych ogólnym *modus operandi* stosowanym w innych obszarach integracyjnych), podstawowy instrument współpracy stanowiły decyzje ramowe, które wiązały podobnie jak dyrektywa co do rezultatu, wymagały implementacji i nie wskazywały środków realizacji. Aktualnie rola decyzji ramowych jest o tyle istotna, że to właśnie ten instrument dostarczył większość regulacji dotyczących współpracy państw członkowskich w sprawach karnych, implementowanych następnie do systemów krajowych (szerzej A. Gerecka-Żołyńska, *Internacjonalizacja współczesnego procesu karnego w Polsce*, Warszawa 2009, s. 222–223).

Z prawem karnym wykonawczym w bezpośrednim związku pozostają implementowane do Kodeksu postępowania karnego rozwiązania dotyczące wykonywania kar i środków karnych, np.:

- decyzja ramowa Rady 2005/214/WSiSW z 24.02.2005 r. w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania kar o charakterze pieniężnym (Dz.Urz. UE L 76, s. 16, ze zm.) i decyzja ramowa Rady 2006/783/WSiSW z 6.10.2006 r. w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania nakazów konfiskaty (Dz.Urz. UE L 328, s. 59, ze zm.), kształtujące treść rozdziałów 66b (Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia o karach o charakterze pieniężnym) i 66d (Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia przepadku);

- decyzja ramowa Rady 2008/909/WSiSW z 27.11.2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności w celu wykonywania tych wyroków w Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE L 327, s. 27, ze zm.), kształtująca treść rozdziału 66f (Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie kary pozbawienia wolności) i rozdziału 66g (Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie kary pozbawienia wolności);
- decyzja ramowa Rady 2008/947/WSiSW z 27.11.2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków i decyzji w sprawie zawieszenia lub warunkowego zwolnienia w celu nadzorowania przestrzegania warunków zawieszenia i obowiązków wynikających z kar alternatywnych (Dz.Urz. UE L 337, s. 102, ze zm.), kształtująca treść rozdziału 66h (Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia skazującego na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, karę ograniczenia wolności, samoistnie orzeczony środek karny, a także orzeczenia o warunkowym zwolnieniu oraz warunkowym umorzeniu postępowania karnego) i rozdziału 66i (Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia karnego związanego z poddaniem sprawcy próbie).

24. Zgodnie z art. 93 k.p.k. orzeczenie w procesie karnym może zostać wydane w formie wyroku albo postanowienia.
25. W postępowaniu karnym wyrok wydawany jest wówczas, gdy wymaga tego ustawa; jeżeli ustawa nie wymaga wydania wyroku, sąd wydaje postanowienie. Wyroki wydawane są w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej (art. 174 Konstytucji RP). Obowiązek wydania wyroku dotyczy:
- 1) rozstrzygnięcia w kwestii odpowiedzialności karnej oskarżonego (wyrok uniewinniający, skazujący, warunkowo umarzający postępowanie, wyrok nakazowy);
 - 2) zakończenia postępowania karnego, jeżeli przesłanka uniemożliwiająca prowadzenie postępowania karnego ujawni się w stadium postępowania sądowego po otwarciu przewodu sądowego (wyrok umarzający postępowanie);
 - 3) utrzymania w mocy, zmiany lub uchylecia wyroku po rozpoznaniu apelacji;
 - 4) odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie;
 - 5) wydania wyroku łącznego;
 - 6) wznowienia postępowania, jeżeli zachodzi konieczność ograniczonej ekstradycji (art. 597 k.p.k.);
 - 7) wznowienia postępowania, gdy zachodzi konieczność uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia postępowania (art. 547 § 3 k.p.k.) albo w razie konieczności uchylecia wyroku objętego wnioskiem o wznowienie postępowania (art. 545 § 1 w zw. z art. 456 k.p.k.).

Przepisy Kodeksu karnego wykonawczego znajdują zastosowanie do wyroków merytorycznie rozstrzygających o odpowiedzialności karnej sprawcy. Do grupy wyroków merytorycznych, choć nie dotyczą bezpośrednio odpowiedzialności za przestępstwo ani jej braku, zalicza się wyrok łączny oraz wyroki rozstrzygające o odszkodowaniu za niesłuszne skazanie, zastosowanie środka zabezpieczającego, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie, których przedmiotem jest odpowiedzialność za nieprawidłowe działania organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości.

W trybie określonym w Kodeksie karnym wykonawczym wykonywane są również wyroki, w których sąd zadecydował o umorzeniu postępowania, w takim zakresie, w jakim wynika to z ich treści, np. co do kosztów sądowych (art. 632 k.p.k.), wykonania przepadku orzeczonego np. w warunkach określonych w art. 45a § 2 k.k.

26. Na podstawie przepisów Kodeksu karnego wykonawczego wykonywane są postanowienia, wydane zarówno w postępowaniu karnym, jak i już w stadium wykonawczym.

Wśród postanowień wydanych w stadium jurysdykcyjnym w pierwszej kolejności należy wymienić postanowienie o umorzeniu postępowania i zastosowaniu środków zabezpieczających, które z reguły wydawane jest po przeprowadzeniu rozprawy (art. 354 pkt 2 k.p.k.) i wykonywane jest w trybie określonym w Kodeksie karnym wykonawczym (rozdz. XIII k.k.w.). Tryb ten nie jest jednak stosowany w razie orzeczenia nieizolacyjnego środka zabezpieczającego, ponieważ art. 1 § 1 k.k.w. stanowi, że Kodeks karny wykonawczy stosuje się do wykonywania środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności.

Do grupy środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności należy środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania, o zastosowaniu którego sąd orzeka postanowieniem (art. 250 § 1 k.p.k.) i wykonywany jest na podstawie Kodeksu karnego wykonawczego (art. 207 k.k.w.).

27. Ogólna reguła, że wykonywanie orzeczeń karnych odbywa się według przepisów Kodeksu karnego wykonawczego, w postępowaniu karnym, zgodnie z treścią art. 1 § 1 k.k.w., doznaje ograniczenia, gdy orzeczenie – postanowienie dotyczy wykonania środka przymusu, który nie skutkuje pozbawieniem wolności. W tym kontekście warto wskazać na środek zapobiegawczy w postaci poręczenia majątkowego w sytuacji, gdy sąd postanowił o przepadku przedmiotu poręczenia albo o ściągnięciu sumy poręczenia (art. 268 § 1 k.p.k.), ponieważ mimo braku jednoznacznych regulacji ustawowych w praktyce przyjęto, że wykonanie przepadku przedmiotu poręczenia w takich wypadkach następuje w trybie Kodeksu karnego wykonawczego, na podstawie przepisów regulujących wykonywanie przepadku orzeczonego jako środek karny (art. 187 i n. k.k.w.). Natomiast jeżeli poręczenie majątkowe złożono w formie zastawu lub hipoteki i Skarb Państwa uzyskuje ograniczone prawa rzeczowe, zabezpieczona suma poręczenia majątkowego

jest egzekwowana na podstawie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego (J. Kosonoga [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2015, s. 631; A. Bulsiewicz, *Poręczenie majątkowe w polskim procesie karnym*, Toruń 1991, s. 105–107).

28. W postępowaniu karnym w formie postanowienia wydawana jest też decyzja o zabezpieczeniu majątkowym (art. 291 § 1 k.p.k.). Zabezpieczenie majątkowe jest środkiem przymusu procesowego stosowanym w celu zabezpieczenia przyszłego wykonania orzeczenia sądu w zakresie kar majątkowych, środków karnych o charakterze majątkowym oraz orzeczeń o naprawienie szkody. Krańcową granicę stosowania tego środka wyznacza treść prawomocnego rozstrzygnięcia o przedmiocie procesu karnego (zob. A. Bulsiewicz, *Zabezpieczenie roszczeń odszkodowawczych i kar majątkowych*, Warszawa 1975, s. 33). Sąd albo prokurator – w zależności od etapu postępowania karnego – w celu zabezpieczenia wykonania orzeczenia zabezpieczeniem może objąć także mienie znajdujące się na terytorium Polski podlegające przypadkowi na skutek orzeczenia o przypadku wydanego przez organ innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej (art. 589g § 1 i 3 k.p.k.).

Z art. 292 § 1 k.p.k. wynika ogólna reguła, że zabezpieczenie majątkowe następuje w sposób określony w Kodeksie postępowania cywilnego, o ile ustawa nie stanowi inaczej. W razie jednak objęcia zabezpieczeniem przedmiotów zabezpieczenie wykonuje urząd skarbowy, stosując przepisy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji z uwzględnieniem zmian wynikających z przepisów Kodeksu karnego wykonawczego (art. 27 k.k.w.), czyli regulacji odnoszących się do egzekucji przypadku przedmiotów (art. 187–195 k.k.w.) (por. J. Skorupka [w:] *Kodeks postępowania karnego...*, red. J. Skorupka, s. 686).

29. Przepisy Kodeksu karnego wykonawczego nie są stosowane przy wykonywaniu licznej grupy postanowień wydawanych w postępowaniach incydentalnych toczących się już po uprawomocnieniu wyroku, a dotyczących kwestii procesowych, które nie mają na celu wykonania orzeczenia, ale pośrednio mają znaczenie dla postępowania wykonawczego. Wśród licznych przykładów, uwzględniając kryterium częstotliwości występowania problemu (por. Z. Hołda, K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Gdańsk 1998, s. 16; K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy...*, LEX 2017, art. 1 § 2, nt 39), tytułem przykładu można wskazać na postanowienia w przedmiocie:
- sprostowania oczywistej omyłki pisarskiej i rachunkowej oraz w obliczeniu terminu (art. 105 § 1 k.p.k.);
 - przywrócenia terminu do wniesienia środka odwoławczego (art. 126 § 1 k.p.k.);
 - odtworzenia zaginionych lub zniszczonych akt sprawy zakończonej prawomocnym orzeczeniem (art. 160 § 1 k.p.k.);
 - zwrotu osobie uprawnionej zatrzymanej rzeczy (art. 231 § 2 k.p.k.) lub złożenie jej do depozytu sądowego (art. 231 k.p.k.) bądź sprzedaży (art. 232 k.p.k.);
 - uzupełnienia wyroku w trybie art. 420 § 1 i 2 k.p.k.;

- rozstrzygnięcia o kosztach sądowych, jeżeli nie zamieszczono go w orzeczeniu końcowym lub pojawiła się konieczność ich dodatkowego ustalenia (art. 626 § 2 k.p.k.);
- rozstrzygania o wykonaniu i dostosowaniu do wykonania orzeczenia w sprawach z zakresu współpracy międzynarodowej i między państwami członkowskimi Unii Europejskiej.

30. W postępowaniu karnym wykonawczym sąd nie wydaje wyroków. W tym stadium podstawową formą decyzji sądu jest postanowienie. Forma ta musi zostać zachowana nawet wówczas, gdy z treści przepisu konieczność wydania postanowienia nie wynika jednoznacznie (zob. postanowienie SN z 23.03.2006 r., II KZ 2/06, OSNwSK 2006/1, poz. 617). Postanowienie powinno zawierać uzasadnienie, o ile ustawa nie zwalnia z obowiązku jego sporządzenia (art. 94 § 1 pkt 5 k.p.k.). Zgodnie z utrzymywaniem od lat stanowiskiem SN w uzasadnieniu postanowienia należy uwzględnić wszystkie istotne przesłanki, jakie wpłynęły na treść postanowienia, a w szczególności wyczerpująco uzasadnić podstawę faktyczną i prawną decyzji sądu (por. postanowienie SN z 15.02.2001 r., III KKN 595/00, LEX nr 51949; postanowienie SN z 17.02.2010 r., III KK 335/09, OSNwSK 2010/1, poz. 354).

W kwestiach niewymagających wydania postanowienia prezes sądu albo upoważniony sędzia wydają zarządzenia (art. 18 § 2 k.k.w.).

31. Postępowanie karne skarbowe jest szczególnym postępowaniem karnym uregulowanym w Kodeksie karnym skarbowym i stanowi jedno z postępowań ekwiwalentnych (S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2020, s. 43). Ostatnie stadium tego postępowania to postępowanie wykonawcze, które spełnia funkcję egzekucyjno-likwidacyjną, a jego celem jest wykonanie prawomocnego orzeczenia wydanego w postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe (J. Skorupka, *Prawo i postępowanie karne skarbowe*, Warszawa 2013, s. 494–495).

32. Zgodnie z art. 178 § 1 k.k.s. do wykonywania orzeczeń w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu karnego wykonawczego z wyjątkiem wypadków, gdy ustawa stanowi inaczej. Potrzeba lokalizacji części przepisów postępowania wykonawczego w Kodeksie karnym wykonawczym wynika z dominacji, jaką w tym postępowaniu ma zasada represji ekonomicznej (J. Skorupka, *Prawo i postępowanie karne skarbowe*, s. 494).

Postępowanie w przedmiocie wykonywania orzeczeń w sprawach o przestępstwa i wykroczenia skarbowe uregulowane zostało w tytule III k.k.s. w ten sposób, że w dziale I zamieszczono przepisy ogólne, a dział II zawiera rozwiązania dotyczące wykonania poszczególnych kar i środków. Niektóre z przepisów wykonawczych zamieszczone zostały w tytule I k.k.s., a więc w części materialnej, jak art. 41a k.k.s. regulujący kwestię warunkowego zawieszenia wykonania kary bądź art. 42 k.k.s. dotyczący warunkowego zwolnienia wobec sprawcy popełniającego ponownie przestępstwo skarbowe.

33. W zakresie nieuregulowanym w przepisach Kodeksu karnego wykonawczego i Kodeksu karnego skarbowego odpowiednie zastosowanie znajdują przepisy Kodeksu postępowania karnego (art. 182 § 3 k.p.k.), Kodeksu postępowania cywilnego (np. art. 125 § 1 k.k.s. w zw. z art. 89 k.p.k.), ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (art. art. 179 § 5 i 6 k.k.s.) oraz prawa celnego (np. art. 179 § 5 k.k.s.).
34. W postępowaniu karnym wykonawczym w sprawach o przestępstwa skarbowe, mimo ogólnej reguły zawartej w art. 20 § 1 k.k.s., która wyłącza stosowanie do przestępstw skarbowych przepisów ogólnych Kodeksu karnego, na podstawie art. 20 § 2 k.k.s. uwzględnione być muszą następujące rozwiązania przewidziane w części ogólnej Kodeksu karnego:
- w zakresie wykonywania środków związanych z poddaniem sprawcy próbie – art. 67 § 4, art. 68, art. 74–77, 78 § 1 i 3, art. 80 § 1 i 3, art. 81–83 k.k.;
 - w zakresie wykonywania środków zabezpieczających – art. 93b–93g k.k.;
 - w związku z ustaleniem przedawnienia wykonania kary – art. 103 § 1 i 2 k.k.;
 - w razie stwierdzenia zatarcia skazania: art. 106, art. 106a, art. 107, art. 108 k.k.

Nadto w przedmiocie stwierdzenia przedawnienia wykonania i zatarcia skazania wobec środków karnych określonych w art. 22 § 2 pkt 2–7 k.k.s. zastosowanie mają przepisy art. 103 § 1 pkt 3 k.k. i art. 107 § 6 k.k., o czym stanowi art. 45 § 1 i 2 k.k.s.

35. Uwagi o wykonywaniu wyroków wydawanych w sprawach karnych dotyczą też wykonywania wyroków w sprawach o przestępstwa i wykroczenia skarbowe. W postępowaniu w sprawach o przestępstwa i wykroczenia skarbowe szczególną pozycję zajmuje wyrok zezwalający na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, określony w art. 148 § 5 k.k.s., w którym sąd orzeka tytułem kary grzywny kwotę uiszczoną już przez sprawcę oraz przepadek przedmiotów tylko w takich granicach, w jakich sprawca wyraził na to zgodę, a w razie niemożności ich złożenia uiszczył ich równowartość pieniężną (art. 18 § 1 k.k.s.). Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności należy do tradycyjnych instytucji prawa karnego skarbowego, a jego konsensualny charakter minimalizuje czynności postępowania wykonawczego. Organem udzielającym zezwolenia na dobrowolne poddanie się karze jest sąd, który udzielenie zgody uzależnia od wystąpienia pozytywnych przesłanek warunkujących dobrowolne poddanie się odpowiedzialności.
36. Wśród postanowień wykonywanych w postępowaniu wykonawczym w sprawach o przestępstwa i wykroczenia skarbowe za szczególne należy uznać postanowienie o pociągnięciu do odpowiedzialności posiłkowej, jakie w postępowaniu przygotowawczym wydaje organ prowadzący postępowanie, a po wniesieniu aktu oskarżenia sąd (art. 124 § 1 i 2 k.k.s.).

Egzekwowanie odpowiedzialności posiłkowej (podmiot odpowiedzialny posiłkowo – zdefiniowany w art. 53 § 40 k.k.s.) następuje wówczas, gdy zobowiązany nie uiszcza orzeczonej

grzywny w terminie i zostanie stwierdzone, że grzywna nie może zostać ściągnięta w drodze egzekucji (art. 184 § 1 k.k.s.). Szczególny charakter postępowania w przedmiocie wykonania postanowienia o pociągnięciu do odpowiedzialności posiłkowej i jego względną autonomiczność potwierdza art. 25 § 3 k.k.s., który wyłącza w stosunku do podmiotu odpowiedzialnego posiłkowo możliwość umorzenia postępowania wykonawczego w razie pojawienia się ujemnej przesłanki w postaci śmierci skazanego sprawcy po uprawnieniu się orzeczenia oraz wówczas, gdy kary grzywny lub środka karnego w postaci ściągnięcia równowartości pieniężnej przypadku przedmiotów nie wykonano z powodu nieobecności skazanego w kraju.

37. Decyzja o ukaraniu sprawcy wykroczenia skarbowego może w warunkach określonych w art. 137 k.k.s. zostać wydana w formie mandatu karnego: wydanego ukaranemu bezpośrednio po uiszczeniu kary grzywny uprawnionemu podmiotowi, który ją nałożył, albo mandatu kredytowego, wydawanego ukaranemu za potwierdzeniem (art. 138 § 1 i 2 k.k.s.). Wykonanie prawomocnych mandatów kredytowych następuje w trybie przepisów ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (art. 187 § 2 k.k.s.).
38. Postępowanie w sprawach o wykroczenia jest to prawnie uregulowana działalność zmierzająca do realizacji materialnego prawa wykroczeń. Zgodnie z treścią art. 1 § 1 k.p.w., postępowanie w sprawach o wykroczenia prowadzone jest na podstawie przepisów tego kodeksu (zob. M. Zbrojewska [w:] M. Błaszczyk, W. Jankowski, M. Zbrojewska, *Prawo i postępowanie w sprawach o wykroczenia*, Warszawa 2013, s. 209). W doktrynie autonomiczność postępowania w sprawach o wykroczenia bywa kwestionowana i określa się je również jako szczególny rodzaj postępowania karnego, oparty na ogólnych zasadach procesu karnego oraz powszechnej konstrukcji tego procesu (zob. A. Marek, *Prawo wykroczeń*, Warszawa 2009, s. 142; T. Bojarski, *Polskie prawo wykroczeń. Zarys wykładu*, Warszawa 2012, s. 2). W Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia nie zostały zamieszczone przepisy dotyczące wykonywania orzeczeń, a więc zgodnie z treścią art. 1 § 1 k.k.w. do wykonywania orzeczeń w sprawach o wykroczenia stosuje się przepisy zawarte w części ogólnej Kodeksu karnego wykonawczego.
39. Proces jurydyzacji wykonania kary ma miejsce także w postępowaniu wykonawczym w sprawach o wykroczenia, dlatego w tym stadium przy wykonywaniu poszczególnych kar, poza przepisami Kodeksu karnego wykonawczego, uwzględnia się przepisy Kodeksu wykroczeń, w zakresie, w jakim modyfikują ich wykonanie, czyli wówczas, gdy konieczne jest zarządzenie i wykonanie zastępczej kary ograniczenia wolności (art. 23 § 1 k.w.), zamiany kary grzywny na pracę społecznie użyteczną i zarządzenie jej wykonania (art. 25 k.w.), uwolnienia sprawcy od zastępczej kary aresztu albo wykonania pracy społecznie użytecznej ze względu na wpłacenie kwoty pieniężnej należnej z tytułu niewykonanej grzywny (art. 27 k.w.), zarządzenia wykonania warunkowo zawieszonyj kary aresztu (art. 44 k.w.) oraz w kwestii stwierdzenia przedawnienia wykonania kary, środka karnego (art. 45 § 3 k.w.) i zatarcia ukarania (art. 46 § 1 k.w.).

40. W sprawach o wykroczenia rozstrzygnięcia zapadają w postaci orzeczeń, zarządzeń albo mandatów. Orzeczenia przybierają formę wyroku lub postanowienia, te ostatnie wydawane są wówczas, gdy ustawa nie wymaga wydania wyroku (art. 32 § 1 i 2 k.p.w.). Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia przewiduje trzy rodzaje wyroków, w tym dwa rodzaje wyroków merytorycznych, tj. wyrok skazujący, w tym nakazowy (art. 82 § 2 k.p.w., art. 60 § 1 pkt 7 k.p.w.), wyrok uniewinniający (art. 62 § 3 k.p.w.) oraz wyrok należący do kategorii wyroków formalnych, czyli umarzający postępowanie (art. 62 § 2 k.p.w.). Wyrokiem merytorycznym sądu drugiej instancji jest wyrok utrzymujący w mocy lub wyrok zmieniający (art. 437 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 109 § 2 k.p.w.), wyrokiem formalnym jest wyrok uchylający i umarzający postępowanie lub przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania (art. 437 § 2 k.p.k. w zw. z art. 109 § 2 k.p.w. – zob. D. Świecki, *Metodyka pracy sędziego w sprawach o wykroczenia*, Warszawa 2012, s. 53).
41. W postępowaniu w sprawach o wykroczenia postanowieniem rozstrzygane są kwestie incydentalne, a do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego również te dotyczące dopuszczalności orzekania (art. 62 § 2 i art. 59 § 2 k.p.w.). W postępowaniu w sprawach o wykroczenia postanowienia uzasadnia się jedynie, gdy podlegają zaskarżeniu. Uzasadnienie sporządza się wówczas z urzędu i doręcza się wraz z rozstrzygnięciem osobom, którym przysługuje środek odwoławczy, jeżeli nie brały udziału w rozprawie lub posiedzeniu albo nie były obecne przy ogłaszaniu rozstrzygnięcia, chyba że oddaliły się samowolnie (art. 36 § 1 k.p.w.).
42. Mandat karny jest nakładany przez organ pozasądowy w postępowaniu mandatowym (art. 95 § 1 k.p.w.) i może mieć formę mandatu wydawanego ukaranemu po uiszczeniu grzywny bezpośrednio funkcjonariuszowi, który ją nałożył, albo formę mandatu kredytowego czy też zaocznego (art. 98 § 1 k.p.w.). Uprawnionym do poboru należności wynikających z grzywien nałożonych w drodze mandatu karnego, stanowiących dochód budżetu państwa, jest właściwy naczelnik urzędu skarbowego z wyjątkiem wypadków, gdy uprawnionym do poboru grzywien jest Główny Inspektor Transportu Drogowego, co ma miejsce wówczas, gdy grzywna w formie mandatu nałożona została przez organ Inspekcji Transportu Drogowego (art. 100 § 1 i 2 k.p.w.). Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Finansów z 13.11.2015 r. w sprawie właściwości miejscowej naczelnika urzędu skarbowego uprawnionego do poboru należności wynikających z grzywien nałożonych w drodze mandatu karnego (Dz.U. poz. 1977) stanowiących dochód budżetu państwa właściwy miejscowo jest Naczelnik Pierwszego Urzędu Skarbowego w Opolu (§ 1 rozporządzenia). Wykonanie ściganej grzywny nałożonej w drodze mandatu karnego następuje w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (art. 100 § 12 k.p.w.).
43. Do kar porządkowych skutkujących pozbawieniem wolności, wykonywanych przy zastosowaniu Kodeksu karnego wykonawczego, należy określona w art. 287 § 2 k.p.k. kara aresztu, orzekana na okres nieprzekraczający 30 dni, stosowana wobec uczestnika procesu karnego, jakim jest świadek, biegły, tłumacz lub specjalista albo osoba zobowiązana do

wydania przedmiotu w razie uporczywego uchylania się od złożenia zeznania, wykonania czynności biegłego, tłumacza lub specjalisty oraz wydania przedmiotu. Postanowienie o nałożeniu kary aresztu w stadium sądowym wydaje sąd rozpoznający sprawę, a w stadium postępowania przygotowawczego na wniosek prokuratora sąd rejonowy, w okręgu którego prowadzone jest postępowanie.

Postanowienie o nałożeniu kary aresztu należy do grupy postanowień zaskarżalnych, złożenie zażalenia wstrzymuje jego wykonanie (art. 290 § 1–3 k.p.k.). W literaturze zgodnie przyjmuje się, że okres zastosowania aresztowania może być krótszy niż 30 dni, a następnie przedłużony, przy czym łącznie nie może przekroczyć 30 dni w wypadku dalszego uporczywego uchylania się od spełnienia obowiązku procesowego, nie jest też możliwe zwolnienie ukaranego z kary aresztu, a następnie ponowne zastosowanie aresztowania nawet, gdy zobowiązany uchylał się od spełnienia obowiązku (zob. J. Skorupka, *Kodeks Postępowania Karnego. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 674; P. Hofmański, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2007, s. 1274; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2014, s. 994).

44. Przepisy Kodeksu karnego wykonawczego stosowane są również przy wykonywaniu kary pozbawienia wolności orzekanej w terminie do 14 dni na podstawie art. 49 § 1 ustawy z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 217 ze zm.) w stosunku do osób naruszających powagę, spokój lub porządek czynności sądowych bądź w razie ubliżenia sądowi, innemu organowi państwowemu lub osobom biorącym udział w rozprawie. Kara ta może zostać nałożona również, jeżeli ubliżenie sądowi dokonane zostało na piśmie, o ile tylko istnieje pewność co do osoby sprawcy (art. 49 § 3 p.u.s.p.). Postanowienie o ukaraniu karą porządkową jest natychmiast wykonalne. Od postanowienia przysługuje zażalenie do sądu bezpośrednio przełożonego, a gdy zostało wydane przez sąd apelacyjny – do Sądu Najwyższego. Do zażalenia stosuje się przepisy o postępowaniu właściwe w sprawie, w której zastosowano karę porządkową. Przepisy Kodeksu karnego wykonawczego mają bowiem w tym wypadku zastosowanie nie tylko w postępowaniu karnym, w postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe, ale także w innych postępowaniach sądowych. W razie wniesienia zażalenia sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, może wstrzymać wykonanie kary porządkowej (art. 50 § 1 p.u.s.p.). K. Postulski słusznie przypomina, że jeżeli czynu określonego w art. 49 § 1 p.u.s.p. dopuszcza się osoba pozbawiona wolności, w tym również tymczasowo aresztowana, może wobec niej zostać wymierzona wyłącznie kara dyscyplinarna przewidziana w przepisach o wykonywaniu kary pozbawienia wolności albo w przepisach o wykonywaniu tymczasowego aresztowania, określona w art. 143 § 1 k.k.w. oraz w art. 222 § k.k.w. (K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy...*, LEX 2017, art. 1 § 1, nt 18; uchwała SN (7) z 30.10.2008 r., I KZP 17/08, OSNKW 2008/11, poz. 87).

45. Zatrzymanie jest środkiem przymusu polegającym na krótkotrwałym pozbawieniu wolności, który może zostać zastosowany jeszcze przed wszczęciem postępowania karnego.

Jest to środek z natury swej prowizoryczny i krótkotrwały; art. 41 ust. 3 Konstytucji RP ogranicza jego stosowanie do 48 godzin (zob. W. Daszkiewicz, *Proces karny...*, s. 305; T. Bulenda, Z. Hołda, A. Rzepliński, *Prawa człowieka a zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie w polskim prawie i praktyce jego stosowania* [w:] *Zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie a prawa człowieka*, red. Z. Hołda, A. Rzepliński, Lublin 1992, s. 31). Cel zatrzymania może stanowić zabezpieczenie osoby, aby następnie zastosować tymczasowe aresztowanie (art. 244 § 1 k.p.k.), ale celem może być też doprowadzenie oskarżonego, podejrzanego do organu procesowego (art. 247 § 1 k.p.k.).

Przepisy Kodeksu karnego wykonawczego mają zastosowanie zarówno wówczas, gdy zgodnie z art. 244 § 1 k.p.k. Policja zatrzymuje osobę podejrzaną, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo, a zachodzi obawa ucieczki lub ukrycia się tej osoby albo zatarcia śladów przestępstwa bądź też nie można ustalić jej tożsamości, albo istnieją przesłanki do przeprowadzenia przeciwko tej osobie postępowania w trybie przyspieszonym. Przepisy te znajdują zastosowanie również wtedy, gdy w trybie określonym w art. 247 § 1 k.p.k. prokurator zarządza zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie osoby podejrzananej albo podejrzanego, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że nie stawi się na wezwanie w związku z przedstawieniem zarzutu (art. 313 § 1 k.p.k.), rozszerzeniem lub zmianą zarzutu (art. 314 k.p.k.) albo przeprowadzeniem w ramach postępowania dowodowego obowiązkowych badań lub czynności określonych w art. 74 § 2 lub 3 k.p.k., bądź też zachodzi podejrzenie, że w inny sposób może utrudnić postępowanie. Możliwość zatrzymania i przymusowego doprowadzenia oskarżonego, który pozostając na wolności, nie stawił się na wezwanie sądu, przewiduje też art. 75 § 2 k.p.k.

W postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe zatrzymanie na podstawie art. 244 § 1 k.p.k. poza Policją może dokonać również Straż Graniczna, Służba Celno-Skarbowa, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralne Biuro Antykorupcyjne lub Żandarmeria Wojskowa (art. 150 § 4 k.k.s.), podobne kompetencje wymienione organy mają również w wypadku zatrzymania w trybie art. 75 § 2 k.p.k. (art. 150 § 3 k.k.s.).

46. Środkiem przymusu skutkującym pozbawieniem wolności, którego wykonanie odbywa się na podstawie przepisów Kodeksu karnego wykonawczego, jest zatrzymanie dokonywane na podstawie art. 15 ust. 1 w zw. z art. 14 ust. 1 ustawy z 6.04.1990 r. o Policji (Dz.U. z 2023 r. poz. 171 ze zm.). Z treści przywołanych przepisów wynika, że wykonując m.in. czynności operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe, funkcjonariusze Policji mają prawo do:

- 1) zatrzymywania osób w trybie i przypadkach określonych w przepisach Kodeksu postępowania karnego i innych ustaw (art. 15 ust. 1 pkt 2);
- 2) zatrzymywania osób pozbawionych wolności, które dokonały ucieczki z aresztu śledczego, zakładu karnego, ze strzeżonego ośrodka lub z aresztu dla cudzoziemców;

dokonały ucieczki w trakcie konwojowania lub zatrudnienia; na podstawie zezwolenia właściwego organu opuściły areszt śledczy albo zakład karny i w wyznaczonym terminie nie powróciły do niego, korzystając z zezwolenia na czasowe opuszczenie aresztu śledczego lub zakładu karnego lub z przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności (art. 15 ust. 1 pkt 2a);

- 3) zatrzymywania osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia (zatrzymanie profilaktyczne, art. 15 ust. 1 pkt 3).

47. Zgodnie z przepisami ustawy z 9.06.2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich czynność zatrzymania Policja może podjąć wobec nieletniego, co do którego istnieje uzasadnione przypuszczenie, że dopuścił się przestępstwa lub przestępstwa skarbowego i zachodzi uzasadniona obawa ucieczki, ukrycia się nieletniego lub zatarcia śladów czynu karalnego albo nie można ustalić tożsamości nieletniego. Po zatrzymaniu nieletni musi zostać umieszczony w policyjnej izbie dziecka (art. 48 ust. 1 u.w.r.niel.). Uprawnienia do zatrzymania nieletniego w opisanych powyżej warunkach przysługują również Straży Granicznej w zakresie jej właściwości. Straż Graniczna także zobowiązana jest umieścić zatrzymanego nieletniego w policyjnej izbie dziecka (art. 48 ust. 2 u.w.r.niel.).

48. Szczególny rodzaj zatrzymania stanowi doprowadzenie na podstawie przepisów ustawy z 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2023 r. poz. 165 ze zm.). Zgodnie z jej art. 40 ust. 1 i 2 osoby w stanie nietrzeźwości, które swoim zachowaniem dają powód do zgorszenia w miejscu publicznym lub w zakładzie pracy, znajdują się w okolicznościach zagrażających ich życiu lub zdrowiu albo zagrażają życiu lub zdrowiu innych osób, mogą zostać doprowadzone do izby wytrzeźwień lub placówki, podmiotu leczniczego albo do miejsca zamieszkania lub pobytu, a w razie braku izby wytrzeźwień lub placówki mogą być doprowadzone do jednostki Policji. Osoba doprowadzona do izby wytrzeźwień lub placówki albo jednostki Policji pozostaje tam aż do wytrzeźwienia, nie dłużej niż 24 godziny. Osoby do lat 18 umieszcza się w odrębnych pomieszczeniach, oddzielnie od osób dorosłych (art. 40 ust. 5 ustawy o wychowaniu w trzeźwości). Za pobyt w izbie wytrzeźwień, placówce lub jednostce Policji od osoby przyjętej pobierana jest opłata, której wysokość określają w odniesieniu do opłaty za pobyt w izbie wytrzeźwień lub placówce organy stanowiące jednostki samorządu terytorialnego w drodze uchwały, natomiast za pobyt w jednostce Policji wysokość opłaty ustala wojewoda w drodze zarządzenia. W oby wypadkach zgodnie z art. 42² ust. 6 ustawy o wychowaniu w trzeźwości wysokość opłaty nie może przekroczyć kwoty 343,54 zł.

49. Przepisy Kodeksu postępowania karnego mogą być stosowane w innych postępowaniach aniżeli postępowanie karne. W zależności od przyjętego sposobu regulacji wyróżnia się stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego wprost bądź subsydiarnie, art. 1 § 2 k.k.w. stanowi wyraz realizacji ostatniej z wymienionych koncepcji (zob. J. Skorupka, *Kodeks postępowania karnego...*, s. 5).

Wyjątkowy charakter art. 1 § 2 k.k.w. podkreślał K. Postulski, twierdząc, że Kodeks karny wykonawczy jest autonomicznym aktem prawnym, który zawiera zbiór zasad, jakie obowiązują w postępowaniu karnym mającym za przedmiot wykonywanie orzeczeń. W związku z tym w postępowaniu wykonawczym przepisy Kodeksu postępowania karnego powinny być wykorzystywane, jeżeli pojawiają się wątpliwości, których nie można rozstrzygnąć na podstawie przepisów Kodeksu karnego wykonawczego mimo zastosowania prawidłowych zasad wykładni i reguł logicznego rozumowania. Przepisy Kodeksu karnego wykonawczego przewidujące wyjątki od stosowania zawartych w nim regulacji mają szczególnie charakter i nie podlegają wykładni rozszerzającej (zob. K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy...*, LEX 2017, art. 1 § 2, nt 21). S. Lelental zauważa natomiast, że nie można jednoznacznie określić zakresu stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu wykonawczym, w związku z czym należy realizować ogólną regułę odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego, zachowując indywidualne podejście do konkretnych spraw, przy uwzględnieniu zarówno przepisów Kodeksu karnego wykonawczego, jak i Kodeksu postępowania karnego (S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy...*, s. 8–9). Akceptując pogląd o pomocniczym stosowaniu przepisów Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu wykonawczym, które co do ogólnej zasady jest regulowane przez własne przepisy proceduralne zawarte w Kodeksie karnym wykonawczym (por. Z. Hołda, K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy...*, s. 15), za trafną należy uznać wyrażoną przez Z. Świdę opinię, że odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu wykonawczym dotyczy wyłącznie kwestii procesowych obejmujących czynności procesowe, postępowanie przed sądem, niektóre postanowienia dotyczące stosowania środków zapobiegawczych oraz postępowania w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych (T. Szymanowski, Z. Świda, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz. Ustawy dodatkowe. Akty wykonawcze*, Warszawa 1998, s. 13).

50. Zasady procesowe są normami prawnymi uznawanymi za mające większe znaczenie niż inne normy w postępowaniu karnym, przede wszystkim ze względu na szerszy zakres zastosowania albo normowania, zapewniający realizację pewnych szczególnie istotnych, pożądanых wartości czy stanów; podkreślają, jakie wartości mają największe znaczenie dla organizacji i rezultatów postępowania karnego, ale także jako normy prawne stanowią reguły interpretacyjne wykładni przepisów procesowych (zob. *Polski proces karny*, red. P. Wiliński, s. 277–278). W postępowaniu wykonawczym szczególnego znaczenia nabiera zwłaszcza realizacja ostatniej z wymienionych funkcji. Wśród zasad procesowych, ze względu na charakter i strukturę postępowania wykonawczego, za pierwszoplanowe należy uznać:

- 1) zasadę działania z urzędu (art. 9 § 1 k.p.k.). Wykonanie orzeczenia następuje z inicjatywy organów wykonawczych. Ustawa nie przewiduje w tym zakresie elementu skargowości, co pozwala przyjąć, że w związku z wykonaniem orzeczenia zasada oficjalności zajmuje wiodącą pozycję. Zasada ta widoczna jest również w postępowaniu przed sądem w ramach postępowania karnego wykonawczego, z art. 19 § 1 k.k.w. jednoznacznie wynika, że orzeczenia sądu wydawane są nie tylko na wniosek prokuratora,

- skazanego, jego obrońcy lub innych uprawnionych osób, ale też z urzędu. Nadto zgodnie z art. 24 § 1 k.k.w. sąd może w każdym czasie zmienić lub uchylić poprzednie orzeczenie, o ile tylko ujawnią się nowe nieznane fakty lub okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia;
- 2) zasadę samodzielności jurysdykcyjnej sądu (art. 8 k.p.k.). Zasada ta ma fundamentalne dla działalności orzeczniczej znaczenie, w postępowaniu wykonawczym obowiązuje w zmodyfikowanym zakresie. Sąd samodzielnie rozstrzyga zagadnienia faktyczne i prawne i nie jest związany rozstrzygnięciem innego sądu lub organu, poza prawnymi rozstrzygnięciami, które kształtują prawo lub stosunek prawny. W postępowaniu wykonawczym musi nadto uwzględnić podlegające wykonaniu orzeczenie, które nie tylko wiąże sąd postępowania wykonawczego, ale wyznacza też zakres przedmiotowy i podmiotowy tego postępowania;
 - 3) zasadę bezpośredniości, która w postępowaniu karnym nie jest zidentyfikowana w jednym przepisie Kodeksu postępowania karnego, w ujęciu opisowym z reguły jest odtwarzana przez wskazanie sytuacji procesowych, w których następuje ograniczenie jej obowiązywania (por. T. Nowak, *Zasada bezpośredniości w polskim procesie karnym*, Poznań 1971, s. 103). W postępowaniu wykonawczym doznaje ograniczenia w postępowaniu przed sądem np. przez możliwość przesłuchania skazanego przez sąd wezwany, w okręgu którego skazany przebywa (art. 23 § 2 k.k.w.). Sąd powinien jednak dążyć do tego, aby skazany bądź przynajmniej jego obrońca brał udział w posiedzeniach sądu. Obecność skazanego łączy się z możliwością pełnej realizacji zasady prawa do obrony;
 - 4) zasadę prawa do obrony (art. 8 k.k.w.). W postępowaniu wykonawczym akcentuje się dwie formy prawa do obrony: materialną i formalną. Kodeks karny wykonawczy reguluje kwestię obrony obligatoryjnej (art. 8 § 2 k.k.w.), w przedmiocie uruchomienia obrony z urzędu (prawo ubogich) odsyła do art. 78 k.p.k. Realizacja zasady prawa do obrony może nastąpić tylko przy uwzględnieniu zasady kontradiktoryjności oraz zasady jawności postępowania w ujęciu jawności wewnętrznej, a więc obowiązującej w stosunku do stron postępowania, szczególnie skazanego. W tym zakresie wskazać należy też na zasadę informacji (art. 16 k.p.k.), ponieważ tylko znajomość uprawnień i obowiązków ułatwia realizację zasady prawa do obrony;
 - 5) zasadę kontroli, która stanowiąc, że działania i rozstrzygnięcia organów procesowych podlegają kontroli, odwołuje się do przyjętej w Konstytucji RP koncepcji kontroli dwuinstancyjnej. Zgodnie z art. 176 ust. 1 Konstytucji RP postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne, z kolei art. 78 Konstytucji RP gwarantuje prawo do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydawanych w pierwszej instancji. W postępowaniu wykonawczym zasada kontroli dotyczy decyzji organów postępowania wykonawczego. Z treści art. 7 § 1 k.k.w. wynika, że skazany może zaskarżyć do sądu decyzję organu postępowania wykonawczego z powodu jej niezgodności z prawem, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. W zakresie, w jakim ustawa uprawnia skazanego do zaskarżenia decyzji organów postępowania wykonawczego, ujawniają się również aspekty obowiązywania zasady skargowości w tym postępowaniu.

51. Uczestnik procesu karnego to podmiot, który bierze udział w procesie karnym w roli, jaką wyznacza mu prawo karne procesowe. Definicja ta obejmuje także postępowanie wykonawcze z tą różnicą, że odpowiednio do treści art. 1 § 2 k.k.w. rola uczestnika jest wyznaczana przez Kodeks karny wykonawczy i odpowiednio przez Kodeks postępowania karnego.
52. Najważniejszym uczestnikiem postępowania wykonawczego jest skazany. Skazany to osoba, wobec której wydane zostało wykonalne orzeczenie sądu, podlegające wykonaniu w postępowaniu karnym wykonawczym; skazany jest stroną w postępowaniu przed sądem (art. 6 § 1 k.k.w.). Dla wyznaczenia zakresu pojęcia skazanego w postępowaniu wykonawczym kluczowe znaczenie ma art. 242 § 1a k.k.w., zgodnie, z którym za „skazanego” należy uważać również ukaranego karą orzeczoną za wykroczenie lub karą porządkową oraz osobę, wobec której zastosowano środek przymusu skutkujący pozbawieniem wolności. Z kolei w art. 242 § 1 k.k.w., wskazano, że zawarte w części ogólnej Kodeksu karnego wykonawczego regulacje dotyczące skazanego mają odpowiednie zastosowanie do tymczasowo aresztowanego oraz do sprawcy, wobec którego zastosowano środek zabezpieczający. W postępowaniu wykonawczym do skazanego odpowiednio mają zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania karnego dotyczące strony, aczkolwiek trudno jednoznacznie przyporządkować skazanego do kategorii strony czynnej lub biernej. W sposób ogólny można przyjąć, że skazany jest stroną czynną zawsze wtedy, gdy inicjuje postępowanie incydentalne. Natomiast jako główny uczestnik stadium wykonawczo-likwidacyjnego wykonujący karę lub środek karny jest przykładem strony biernej – takie ujęcie jego pozycji procesowej odpowiada dyspozycji wynikającej z zasady kontrydiktoryjności i zasady skargowości. Prawa i obowiązki procesowe skazanego są kształtowane przy uwzględnieniu art. 1 § 2 k.k.w. W tym kontekście wskazać można np. na pomoc tłumacza, jeżeli kontakt ze skazanym tego wymaga (art. 72 § 1 k.p.k.), działalność przedstawiciela ustawowego (art. 76 k.p.k.), możliwość utrwalania za zgodą sądu przebiegu posiedzenia za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk (art. 358 w zw. z art. 95b § 1a k.p.k.).
53. Zgodnie z art. 8 § 1 k.k.w. udział obrońcy w postępowaniu wykonawczym uzależniony jest od ustanowienia go lub wyznaczenia w tym postępowaniu, nie ma więc zastosowania na tym etapie art. 84 § 1 k.p.k., który uprawnia wyznaczonego albo ustanowionego obrońcę do działania w całym postępowaniu, nie wyłączając czynności po uprawnieniu się orzeczenia, o ile nie zawarto ograniczeń. Kodeks karny wykonawczy nie reguluje kwestii dotyczących sposobu ustanowienia obrońcy ani też nie opisuje stosunku, jaki zostaje nawiązany między obrońcą i skazanym. Sięgając zatem za pośrednictwem art. 1 § 2 k.k.w. do regulacji, jakie w tym przedmiocie zawiera Kodeks postępowania karnego, należy przyjąć, że obrońcę ustanawia skazany, wyjątkowo do czasu ustanowienia obrońcy przez skazanego pozbawionego wolności obrońcę może ustanowić inna osoba, o czym należy skazanego niezwłocznie zawiadomić (art. 83 § 1 k.p.k.). Jeżeli jednak zachodzą przesłanki dla obrony obligatoryjnej, a skazany nie ma obrońcy, wtedy obrońcę z urzędu wyznacza prezes sądu lub referendarz sądowy sądu właściwego do rozpoznania sprawy (art. 81 § 1 k.p.k.). O właściwości sądu

rozstrzyga art. 3 § 1 i 2 k.k.w., a w stosunku do osób skazanych przez sąd wojskowy – art. 3 § 3 k.k.w. Wypadki obrony obligatoryjnej w postępowaniu wykonawczym określa art. 8 § 2 k.k.w. W stosunku do skazanego, który nie ma obrońcy z wyboru, a wykaze, że bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i swojej rodziny nie jest w stanie ponieść kosztów obrony, może zostać wyznaczony obrońca z urzędu (art. 8 § 2a k.k.w. w zw. z art. 78 § 1 k.p.k.). Odpowiednie stosowanie Kodeksu postępowania karnego w tym wypadku wskazuje również na możliwość złożenia przez skazanego zażalenia na zarządzenie prezesa sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu (art. 81 § 1a k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.).

54. Na gruncie art. 79 § 2 k.p.k. w orzecznictwie SN wskazuje się, że okoliczności utrudniające obronę należy łączyć przede wszystkim z właściwościami osobistymi oskarżonego, które co prawda nie uniemożliwiają, ale w znacznym stopniu utrudniają realizację prawa do obrony materialnej bezpośrednio przez samego oskarżonego (wyrok SN z 22.09.2003 r., IV KK 286/03, LEX nr 81209). Wykładnia ta zachowuje aktualność także na gruncie postępowania karnego wykonawczego.
55. Kodeks karny wykonawczy nie zawiera definicji pokrzywdzonego, zatem stosownie do art. 1 § 2 k.k.w. także i na potrzeby postępowania wykonawczego, zgodnie z art. 49 k.p.k., status pokrzywdzonego może mieć osoba fizyczna lub prawna, której dobro zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo (§ 1). Pokrzywdzonym może być również instytucja państwowa, samorządowa lub społeczna, choćby nie miała osobowości prawnej (§ 2), oraz zakład ubezpieczeń w zakresie, w jakim pokrył bądź jest zobowiązany do pokrycia wynikłej z przestępstwa szkody (§ 3). Udział pokrzywdzonego w postępowaniu wykonawczym jest z reguły wyznaczony treścią wyroku w przedmiocie rozstrzygnięcia o karze, a właściwie o orzeczonych środkach, których wykonanie oscyluje wokół pokrzywdzonego, np. obowiązek naprawienia szkody (art. 46 § 1 k.k.), zakaz kontaktowania się z pokrzywdzonym, nakaz czasowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 41a § 1 k.k.). Realny charakter pokrzywdzenia wyłącza z udziału w postępowaniu wykonawczym podmioty, które formalnie mogą zostać uznane za pokrzywdzonych w postępowaniu karnym (art. 49 § 3a–4 k.p.k.). Udział pokrzywdzonego w postępowaniu wykonawczym nie jest związany z formą funkcjonowania pokrzywdzonego w postępowaniu sądowym, tzn. jest niezależny od posiadania statusu strony (oskarżyciel posiłkowy uboczny, oskarżyciel posiłkowy subsydiarny, oskarżyciel prywatny). Także w stadium postępowania wykonawczego pokrzywdzony może ustanowić pełnomocnika (art. 87 § 1 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.). Pokrzywdzony, który nie dysponuje środkami na pokrycie kosztów pełnomocnictwa, może zwrócić się o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu (art. 78 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 88 k.p.k. i w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.). W razie odmowy wyznaczenia pełnomocnika z urzędu pokrzywdzony może złożyć zażalenie (art. 81 § 1a k.p.k. w zw. z art. 88 k.p.k. i art. 1 § 2 k.k.w.).
56. Organy postępowania wykonawczego wymienione zostały w art. 2 k.k.w. Wśród organów postępowania wykonawczego rozróżnia się organy sądowe, organy funkcyjnie

związane z sądem i organy pozasądowe. W postępowaniu wykonawczym odpowiednie zastosowanie mają przepisy o wyłączeniu sędziego zawarte w art. 40 k.p.k. (*iudex inhabilis*) i w art. 41 k.p.k. (*iudex suspectus*), reguły te obejmują również pozostałe organy postępowania wykonawczego.

57. Zasady funkcjonowania prokuratury, jej strukturę i organizację reguluje ustawa z 28.01.2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz.U. z 2022 r. poz. 1247 ze zm.), która wśród zadań szczegółowych realizowanych przez prokuraturę wymienia np. sprawowanie nadzoru nad wykonywaniem postanowień o tymczasowym aresztowaniu oraz innych decyzji o pozbawieniu wolności (art. 3 § 1 pkt 4 Prawa o prokuraturze). Prokurator nie został wymieniony w art. 2 k.k.w. jako organ postępowania wykonawczego, nie jest też uwzględniony jako organ nadzoru penitencjarnego, w efekcie wyznaczona dla niego płaszczyzna działania obejmuje przede wszystkim postępowanie przed sądem, co znajduje potwierdzenie w treści art. 21 k.k.w., z którego wynika, że prokurator jest stroną w postępowaniu przed sądem. W postępowaniu wykonawczym do wyłączenia prokuratora stosuje się odpowiednio art. 40 i 41 k.p.k. (art. 40 § 1 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.).
58. Obecność Rzecznika Praw Obywatelskich (RPO) w polskiej przestrzeni prawnej znajduje podstawę w ustawie z 15.07.1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2020 r. poz. 627 ze zm.) oraz w art. 208–212 Konstytucji RP. Działalność Rzecznika ma istotne znaczenie dla polskiego systemu penitencjarnego, ponieważ zgodnie z art. 1 pkt 4 ustawy o RPO rzecznik wykonuje funkcję organu wizytującego do spraw zapobiegania torturom i innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, stanowiąc Krajowy Mechanizm Prewencji w rozumieniu wymagań Protokołu fakultatywnego z 10.12.1984 r. do Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (Dz.U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192). Szczególnym uprawnieniem, jakie Rzecznik uzyskał w ramach powierzenia mu zadań Krajowego Mechanizmu Prewencji, jest możliwość wizytowania polskich jednostek penitencjarnych na podstawie uzyskanych uprawnień ustawowych, w ramach działań prewencyjnych mających na celu doskonalenie polskiego systemu prewencji zgodnie z zaleceniami Podkomitetu ONZ ds. Prewencji. Równocześnie RPO zachowuje prawo interwencji na podstawie złożonych skarg. W postępowaniu karnym wykonawczym rola RPO wzmocniona została *lex specialis* przez art. 8a § 1 i 2 k.k.w., który wyklucza objęcie cenzurą korespondencji prowadzonej z RPO przez skazanego pozbawionego wolności. Ponadto art. 8b § 1 k.k.w. uprawniał RPO do wstępu o każdej porze, bez ograniczeń do zakładów karnych, aresztów śledczych i innych miejsc, w których przebywają osoby pozbawione wolności, oraz poruszania się po nich, zbierania informacji, badania dokumentacji, przyjmowania wniosków i skarg. Prawo kontaktu z RPO dopracowane zostało w stosunku do skazanego osadzonego w zakładzie karnym (art. 102 pkt 11 k.k.w.). Dokumentowanie podejmowanych przez RPO czynności w zakresie, w jakim mogą być wykorzystywane w postępowaniu wykonawczym, następuje odpowiednio do Kodeksu postępowania karnego (art. 143 § 2 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.).

59. Zgodnie z przyjętą w Kodeksie karnym wykonawczym definicją za nadzór penitencjarny należy uważać: nadzór nad legalnością i prawidłowością przebiegu wykonywania kary pozbawienia wolności, kary aresztu, tymczasowego aresztowania, zatrzymania oraz środka zabezpieczającego związanego z umieszczeniem w zakładzie zamkniętym, a także kar porządkowych i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności. Sprawowanie nadzoru penitencjarnego należy do sędziego penitencjarnego (art. 32 k.k.w.). Szczegółowy tryb i zakres sprawowania nadzoru penitencjarnego określa rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 26.08.2003 r. w sprawie sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru penitencjarnego (Dz.U. poz. 1496 ze zm.). W ramach wykonywania procedury związanej ze sprawowaniem nadzoru penitencjarnego sędzia penitencjarny podejmuje czynności na podstawie Kodeksu karnego wykonawczego bądź zgodnie z art. 1 § 2 k.k.w. stosuje odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego (art. art. 143 § 2 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.).
60. Proces karny może być definiowany jako ogół podejmowanych przez uprawnione podmioty czynności regulowanych przez prawo procesowe. Czynności te nazywane są czynnościami procesowymi (W. Daszkiewicz, *Proces karny...*, s. 121). W postępowaniu wykonawczym do czynności procesowych nieuregulowanych w Kodeksie karnym wykonawczym, a podejmowanych odpowiednio na podstawie przepisów Kodeksu postępowania karnego (art. 2 § 1 k.p.k.) należą:
- 1) wymogi formalne pism procesowych – ogólne wymogi formalne pisma procesowego określa art. 119 § 1 i 2 k.p.k. W Kodeksie karnym wykonawczym nie zawarto odpowiedniego przepisu, zatem na podstawie art. 1 § 2 k.k.w. zastosowanie znajduje art. 119 k.p.k. W zależności od treści pisma powinno ono uwzględniać szczególne wymogi wynikające z charakteru czynności, której pismo dotyczy, i określone w przepisie szczególnym. W postępowaniu wykonawczym dodatkowe wymogi pisma określone zostały np. w ujęciu ogólnym w art. 6 § 2 i 3 k.k.w. w stosunku do pism kierowanych przez skazanego do organu postępowania wykonawczego oraz w art. 19 § 2 i 3 k.k.w. co do wniosków i skarg wnoszonych do sądu przez uczestników postępowania wykonawczego, a w sposób szczegółowy np. w art. 43ld § 2 i 3 k.k.w. określającym wymogi formalne wniosku o udzielenie skazanemu pozwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. Kodeks karny wykonawczy nie wskazuje skutków wynikłych z braków formalnych pisma procesowego, w rezultacie zgodnie z art. 1 § 2 k.k.w. odpowiednie zastosowanie znajduje art. 120 k.p.k., wskazujący takie skutki w postępowaniu karnym;
 - 2) doręczenia pism procesowych – w przedmiocie doręczeń w postępowaniu wykonawczym stosuje się reguły zawarte w art. 128–142 k.p.k.;
 - 3) sporządzanie protokołów – w postępowaniu wykonawczym, odpowiednio do wymogów postępowania karnego, utrwalanie czynności procesowych następuje w formie protokołu. Katalog czynności wymagających sporządzenia protokołu określony został w art. 143 § 1 k.p.k., protokół może zostać spisany także wówczas, gdy przepis szczególny tego wymaga bądź przeprowadzający czynność uzna to za potrzebne (art. 143

§ 2 k.k.w.). W razie dokonywania innych niż procesowe czynności organów postępowania wykonawczego wystarczające jest sporządzenie notatki (art. 143 § 2 zdanie drugie k.p.k.);

- 4) forma i procedowanie w przedmiocie wydania postanowienia – w postępowaniu wykonawczym zachowane są formy procedowania przewidziane w Kodeksie postępowania karnego. Sąd orzeka na posiedzeniu w przedmiocie wydania postanowienia, na posiedzeniu postanowienie wydaje również referendarz sądowy (art. 95 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.). Kodeks karny wykonawczy w ujęciu ogólnym określa reguły organizacji i przebiegu posiedzenia sądu w art. 22–23 (w posiedzeniu mogą wziąć udział i zawiadomieni są o jego terminie: prokurator, skazany, jego obrońca, sądowy kurator zawodowy, pokrzywdzony oraz inne osoby, gdy ustawa tak stanowi bądź ich udział może mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia. Niestawiennictwo prawidłowo zawiadomionych o terminie posiedzenia nie wstrzymuje rozpoznania sprawy, z wyjątkiem niestawiennictwa obrońcy skazanego w warunkach obrony obligatoryjnej, które może jednak nie stanowić przeszkody w procedowaniu, wówczas gdy sąd orzeka na korzyść lub zgodnie z wnioskiem skazanego. Sąd może zarządzić sprowadzenie skazanego na posiedzenie, może też w celu ułatwienia stawiennictwa skazanego zadecydować o odbyciu posiedzenia w zakładzie, w którym skazany przebywa, w ramach postępowania dowodowego sąd może zlecić przesłuchanie skazanego sądowi wezwanemu, w okręgu którego skazany przebywa).

Zgodnie z dyrektywą wyrażoną w art. 1 § 2 k.k.w. reguły dotyczące przeprowadzenia posiedzenia uzupełniają przepisy art. 95b, 96a–97 i 358 k.p.k.:

- posiedzenia z reguły są niejawne, chyba że ustawa stanowi inaczej lub sąd zarządzi inaczej, np. jawność ustawowa dotyczy posiedzenia w przedmiocie dostosowania do polskiego prawa kwalifikacji prawnej czynu oraz kary i środka podlegających wykonaniu w związku z przejęciem przez Polskę orzeczenia do wykonania (art. 95b § 2 k.p.k.),
- do posiedzenia, które odbywa się jawnie, mają odpowiednie zastosowanie przepisy o jawności rozprawy,
- na wniosek strony, jeżeli nie przemawia przeciw temu względ na prawidłowość postępowania, sąd wyraża zgodę na utrwalenie przez nią przebiegu posiedzenia za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk,
- w wypadkach gdy sąd nie zawiadamia stron i uczestników mających interes w rozstrzygnięciu o terminie posiedzenia, a stawia się na termin posiedzenia, mogą wziąć w nim udział, o ile ustawa nie stanowi inaczej,
- skazany może wziąć udział w posiedzeniu na odległość,
- przed wydaniem orzeczenia sąd może dokonać sprawdzenia okoliczności faktycznych;

- 5) forma i wydanie zarządzeń, poleceń – zarządzenia i polecenia mogą być wydawane poza posiedzeniem. Zarządzenia może wydawać sąd, prezes sądu, przewodniczący wydziału, przewodniczący składu orzekającego, upoważniony sędzia, referendarz sądowy (art. 93 § 2 i art. 93a § 1 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.). Polecenia, które zgodnie

- z ustawą wydaje sąd, może wydawać także referendarz sądowy (art. 93a § 2 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.). W postępowaniu wykonawczym polecenia sądu wykonują np. Policja, ABW, CBA, Straż Graniczna, Żandarmeria Wojskowa (art. 10 § 2–3 k.k.w.);
- 6) sprostowanie oczywistych omyłek – przy sprostowaniu omyłek pisarskich i rachunkowych w postanowieniach i zarządzeniach w postępowaniu wykonawczym stosuje się odpowiednio przepis art. 105 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w. W postępowaniu wykonawczym do przepisu art. 105 k.p.k. do pewnego stopnia zbliżony jest przepis art. 13 § 1 k.k.w., który uprawnia do uzyskania wyjaśnień związanych z wątpliwościami dotyczącymi wykonania orzeczenia. W praktyce rozpoznanie zastosowania jednego z obu wspomnianych przepisów nie zawsze jest łatwe. Według ogólnej reguły w postępowaniu wykonawczym pierwszeństwo przyznaje się art. 13 § 1 k.k.w., uznając, że art. 105 k.p.k. może mieć zastosowanie tylko w tym zakresie, którego nie obejmuje art. 13 § 1 k.k.w., tzn. w sytuacjach, w których nie zachodzi potrzeba interpretacji danego orzeczenia, a jedynie niezbędne jest sprostowanie jego treści z powodu jej omyłkowego zapisu, o ile sprostowanie to nie spowoduje skutku niekorzystnego dla skazanego (zob. Z. Hołda, K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy...*, s. 59);
- 7) przeglądanie akt sprawy i sporządzanie odpisów – w postępowaniu wykonawczym akta sprawy udostępnia się jak w postępowaniu karnym w stadium sądowym zgodnie z art. 156 § 1 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w. Na podstawie regulacji karnoprocesowej decyduje się również o możliwości sporządzenia z nich odpisów i kopii, zgodnie z art. 156 § 5 k.p.k. Dostęp do akt sprawy stanowi przejaw zasady jawności wewnętrznej, dlatego też w stadium sądowym nie jest ograniczany dla stron, obrońców, pełnomocników, przedstawicieli ustawowych; wydawane na ich wniosek kopie są odpłatne. Wysokość opłat za sporządzenie kopii określa wydane na podstawie delegacji udzielonej w art. 156 § 6 k.p.k. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 25.09.2015 r. w sprawie wysokości opłaty za wydanie kopii dokumentów oraz uwierzytelnionych odpisów z akt sprawy (Dz.U. poz. 1566). Zgodnie z § 2 rozporządzenia za wydanie kopii dokumentów z akt sprawy pobiera się opłatę w wysokości 1 zł za każdą stronę kopii, a w wypadku wydania kopii na informatycznym nośniku danych opłatę tę powiększa się o 6 zł za każdy wydany nośnik. Za wydanie dokumentów elektronicznych na informatycznym nośniku danych opłatę tę powiększa się o 6 zł za każdy wydany nośnik (§ 3), z kolei za wydanie uwierzytelnionego odpisu z akt sprawy pobiera się opłatę w wysokości 6 zł za każdą stronę uwierzytelnionego odpisu (§ 4). Strony i inne osoby nie mogą zostać zwolnione z obowiązku uiszczenia opłaty za wydanie kserokopii lub uwierzytelnionych odpisów z akt sprawy, gdyż nie stanowią one kosztów sądowych w rozumieniu art. 616 § 2 pkt 1 k.p.k. (Z. Pachowicz [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka..., s. 352; uchwała SN z 15.12.2005 r., I KZP 41/05, OSNKW 2006/1 poz. 3; postanowienie SA we Wrocławiu z 20.04.2005 r., II Akzw 318/05, OSA 2005/10, poz. 74). Strony oraz osoby, których orzeczenie dotyczy, mają jednak prawo na swój wniosek uzyskać nieodpłatnie jeden uwierzytelniony odpis każdego orzeczenia, łącznie z uzasadnieniem, jeżeli zostało sporządzone (art. 157 § 1 k.p.k.). Warto jednak podkreślić, że strony, zapoznając się z aktami, mogą

sporządzać bezpłatnie odręczne (nieformalne) odpisy oraz skanować lub fotografować akta w udostępnionym im zakresie (informacje niejawne, zastrzeżone klauzulą tajności „tajne” lub „ściśle tajne” nie mogą być udostępnione przy dostępie do akt sprawy – zob. ustawa z 5.08.2010 r. o ochronie informacji niejawnych, Dz.U. z 2019 r. poz. 742 ze zm.);

8) określenie terminów do dokonania czynności procesowej – w postępowaniu wykonawczym stosuje się odpowiednio przepisy o terminach zawarte w art. 122–127 k.p.k.

61. Kodeks karny wykonawczy nie reguluje kwestii dopuszczania i przeprowadzania dowodów w postępowaniu wykonawczym, stąd zgodnie z art. 1 § 2 k.k.w. odpowiednie zastosowanie mają reguły określone w Kodeksie postępowania karnego. Dowody w tym stadium postępowania mogą być przeprowadzane z urzędu oraz na wnioski stron (art. 167 k.p.k.). Cel postępowania wykonawczego, jaki stanowi wykonanie orzeczonych kar i środków, a w rezultacie skoncentrowanie go przede wszystkim wokół skazanego i ochrony interesów prawnych podmiotów, których wykonywane orzeczenie dotyczy, nie modyfikuje formy przeprowadzania poszczególnych dowodów, w pełni realizowane są zatem reguły postępowania dowodowego wyznaczone w Kodeksie postępowania karnego. Warto też podkreślić, że postępowanie dowodowe nie powinno być nadmiernie odformalizowane mimo procedowania w formie posiedzenia, w trakcie którego zgodnie z art. 97 k.p.k. preferowane jest dowodzenie swobodne. W postępowaniu wykonawczym odpowiednio stosuje się bowiem np. art. 174 k.p.k. wyrażający zakaz zastępowania dowodu z wyjaśnień skazanego, zeznań świadka treścią pism, zapisków lub notatek urzędowych. W komentarzach podkreśla się też obowiązek pouczenia świadka o przysługujących mu uprawnieniach oraz ciążących obowiązkach, np. o prawie odmowy złożenia zeznań przez osobę najbliższą dla skazanego (art. 182 § 1 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.), o możliwości zwolnienia od obowiązku zeznawania lub odpowiedzi na pytanie osoby pozostającej ze skazanym w szczególnie bliskim stosunku osobistym, jeżeliłoży stosowny wniosek (art. 185 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.; por. K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy...*, LEX 2017, art. 1 § 2, nt 38; postanowienie SN z 14.05.2001 r., III KKN 614/98, LEX nr 52023).

Wśród dowodów przeprowadzanych w postępowaniu wykonawczym szczególne znaczenie mają te, które pozwalają gromadzić dane osobopoznawcze o skazanym i jego zachowaniu (wywiad środowiskowy – art. 14 § 1 i 2 k.k.w. w zw. z art. 214 § 9 k.p.k., rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 26.08.2003 r. w sprawie określenia innych niż kurator sądowy organów powołanych do przeprowadzenia wywiadu środowiskowego, jego zakresu oraz trybu przeprowadzenia, Dz.U. Nr 152, poz. 1495 oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 11.06.2003 r. w sprawie regulaminu czynności w zakresie przeprowadzenia wywiadu środowiskowego oraz wzoru kwestionariusza tego wywiadu, Dz.U. Nr 108, poz. 1018), a także monitorować stan zdrowia skazanego (opinia psychiatryczna – art. 202 k.p.k.).

Na gruncie Kodeksu karnego wykonawczego konieczność sporządzenia psychiatryczno-psychologicznej opinii sądowej przez zespół biegłych pojawia się w związku

z wykonywaniem środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym (art. 204 § 1 k.k.w.) oraz w postępowaniu o orzeczenie, zmianę lub uchylenie środka zabezpieczającego (art. 199b § 2 k.k.w.). Należy jednak pamiętać, że obowiązek prawny zasięgnięcia opinii biegłego (art. 193 § 1 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.) *a contrario* stanowi zakaz zasięgnięcia opinii biegłego wówczas, gdy dla ustalenia określonej okoliczności nie są niezbędne wiadomości specjalne (L.K. Paprzycki, *Prawna problematyka opiniowania psychiatryczno-psychologicznego w postępowaniu karnym oraz w zakresie ochrony zdrowia psychicznego*, Kraków 2006, s. 170).

W postępowaniu wykonawczym nie mają natomiast zastosowania przepisy dotyczące badania psychologicznego, o jakim mowa w art. 215 k.p.k., ponieważ w art. 83 § 1 k.k.w. określona została możliwość przeprowadzenia badania psychologicznego, psychiatrycznego i seksuologicznego skazanego, które nie wymagają sporządzenia opinii (K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy...*, LEX 2017, art. 1 § 2, nt 22; postanowienie SA w Krakowie z 28.01.1999 r., II AKz 1/99, LEX nr 36647). W tym wypadku dla przeprowadzenia badania wystarczający jest udział jednego lekarza psychiatry i psychologa, a samo badanie może być przeprowadzone także na terenie zakładu karnego na takich zasadach jak w wypadku innych świadczeń medycznych (L.K. Paprzycki, *Prawna problematyka...*, s. 21). Badania takie powinny być jednak przeprowadzane w ośrodkach diagnostycznych, w trybie i warunkach określonych w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 14.03.2000 r. w sprawie zasad organizacji i warunków przeprowadzania badań psychologicznych i psychiatrycznych w ośrodkach diagnostycznych (Dz.U. Nr 29, poz. 369).

Kwestie psychiatryczne w Kodeksie karnym wykonawczym znajdują nadto unormowanie w następujących wypadkach:

- 1) ustalenia wątpliwości co do poczytalności skazanego (art. 8 § 2 pkt 2 k.k.w.);
- 2) ustalenia choroby psychicznej skazanego jako podstawy zawieszenia postępowania wykonawczego (art. 15 § 2), odroczenia albo przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności (art. 150 § 1 i art. 153 § 1 k.k.w.);
- 3) decydowania o klasyfikacji skazanych (art. 82 § 2 pkt 6 k.k.w.);
- 4) wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym (art. 96 i 97 k.k.w.);
- 5) opiniowania w związku ze stosowaniem i wykonywaniem najsurowszych kar dyscyplinarnych (art. 145 i 148 k.k.w.).

62. W postępowaniu wykonawczym odpowiednio stosuje się również przepisy o badaniu psychiatrycznym skazanego połączonym z obserwacją w zakładzie leczniczym w razie zgłoszenia przez biegłych psychiatrów takiej konieczności (art. 203 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.), np. w związku z rozpoznawaniem wniosku o odroczenie wykonania kary pozbawienia wolności z powodu choroby psychicznej. Jest to decyzja zaskarżalna, jednak z uwagi na fakt, że Kodeks karny wykonawczy zawiera przepisy określające rodzaje decyzji organów wykonawczych podlegające zaskarżeniu w drodze zażalenia, do rozpoznania

zażalenia na wydane w postępowaniu wykonawczym postanowienie sądu o obserwacji skazanego w zakładzie leczniczym właściwy jest tryb określony w art. 20 § 2 i 3 k.k.w. (Z. Hołda, K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy...*, s. 13; uchwała SN z 10.06.1977 r., VII KZP 17/77, OSNKW 1977/7–8, poz. 73).

63. W postępowaniu wykonawczym nie obowiązuje już domniemanie niewinności, ponieważ zostało przełamane prawomocnym wyrokiem, który w ramach tego postępowania jest wykonywany. Na tym etapie postępowania nadal obowiązuje jednak reguła *in dubio pro reo* (art. 5 § 2 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.).
64. Postępowanie wykonawcze w szerokim ujęciu stanowi jedno ze stadiów procesu karnego, w związku z czym podlega jego modelowym założeniom, w tym także strukturze postępowania odwoławczego. W postępowaniu wykonawczym z uwagi na wyrażoną w art. 1 § 2 k.k.w. dyrektywę odpowiednio stosowane są przepisy ogólne Kodeksu postępowania karnego o postępowaniu odwoławczym (rozdział 48 k.p.k.) oraz zażaleniu i sprzeciwie (rozdział 50), z wyłączeniem tych rozwiązań, które odrębnie zostały uregulowane w Kodeksie karnym wykonawczym, oraz dotyczących postępowania przygotowawczego (art. 465 k.p.k.). Rodzaje postanowień i zarządzeń, które mogą zostać zaskarżone zażaleniem, zostały określone w Kodeksie karnym wykonawczym (np. art. 15 § 2a k.k.w.); w postępowaniu wykonawczym nie ma zastosowania art. 459 k.p.k. wskazujący w ujęciu generalnym rodzaje postanowień podlegających zaskarżeniu. W art. 6 § 1 k.k.w. wyrażone zostało natomiast ogólne uprawnienie skazanego na wnoszenie zażaleń na postanowienia sądu w postępowaniu wykonawczym, o ile ustawa nie stanowi inaczej.

W postępowaniu wykonawczym strony uprawnione są do zaskarżania postanowień i zarządzeń wydawanych przez referendarza sądowego zażaleniem (art. 20a § 1 k.k.w.).

W postępowaniu wykonawczym nie stosuje się również określonych w Kodeksie postępowania karnego przepisów dotyczących właściwości i składu sądu odwoławczego uprawnionego do rozpoznania zażalenia, ponieważ kwestię tę reguluje art. 20 § 2 i 3 k.k.w. (K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy...*, LEX 2017, art. 1 § 2, nt 23; postanowienie SA we Wrocławiu z 26.03.2004 r., II AKz 119/04, OSA 2004/9, poz. 72; K. Postulski, *Właściwość i skład sądu odwoławczego w postępowaniu karnym wykonawczym*, NP 1988/10–12, s. 105).

W art. 22 k.k.w. uregulowana została kwestia udziału w posiedzeniu sądu skazanego i innych uczestników postępowania wykonawczego, wobec czego w tym postępowaniu nie stosuje się art. 464 k.p.k., który określa zasady udziału stron w posiedzeniu sądu odwoławczego.

65. W postępowaniu wykonawczym katalog środków odwoławczych nie jest rozszerzony. Do katalogu środków odwoławczych w postępowaniu wykonawczym nie jest zaliczana skarga, którą skazany może składać do sądu na podstawie art. 7 § 1 k.k.w. na niezgodne

z prawem decyzje organów wykonujących orzeczenie, czyli: prezesa sądu lub upoważnionego sędziego, sędziego penitencjarnego, dyrektora zakładu karnego, aresztu śledczego, a także dyrektora okręgowego i Dyrektora Generalnego Służby Więziennej albo osobę kierującą innym zakładem przewidzianym w przepisach prawa karnego wykonawczego oraz komisję penitencjarną, sądowego kuratora zawodowego, sądowy lub administracyjny organ egzekucyjny, naczelnika urzędu skarbowego, odpowiedni terenowy organ administracji rządowej lub samorządu terytorialnego oraz inny organ uprawniony przez ustawę do wykonywania orzeczeń (art. 2 pkt 3–6 i 10 k.k.w.), o ile ustawa nie stanowi inaczej. Kwestia określenia właściwości wymienionych organów możliwa jest dopiero przy rozpatrywaniu skargi (zob. T. Kalisz, *Skarga skazanego w kodeksie karnym wykonawczym*, Prok. i Pr. 2013/5, s. 91).

Składaną w tym trybie skargę należy kwalifikować jako oryginalny środek zaskarżenia będący czynnikiem realizacji zasady kontroli w stosunku do wydawanych w postępowaniu wykonawczym decyzji przez inny organ niż sąd, oparty na jednej przyczynie odwoławczej, jaką stanowi niezgodność z prawem wspomnianych decyzji (zob. też postanowienie SA w Lublinie z 13.04.2005 r., II AKz w 179/05, OSA 2007/9, poz. 42; postanowienie SN z 25.06.2020 r., I KZP 3/20, OSNKW 2020/7, poz. 25).

66. Zakres wykorzystania pozainstancyjnych środków odwoławczych w postępowaniu wykonawczym jest podmiotowo ograniczony, ponieważ strony nie mogą wnosić kasacji od prawomocnych postanowień kończących postępowanie w sprawie, mają uprawnienie do zaskarżenia prawomocnego wyroku kończącego postępowanie w sprawie oraz postanowienia sądu odwoławczego o umorzeniu postępowania i zastosowaniu środka zabezpieczającego określonego w art. 93a k.k. (art. 519 w zw. z art. 520 § 1 k.p.k.). W rezultacie kasacja w postępowaniu wykonawczym może zostać wniesiona jedynie w trybie art. 521 § 1 k.p.k. przez Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich od każdego prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie. Uprawnienie to ma również Rzecznik Praw Dziecka, jeżeli przez wydanie orzeczenia doszło do naruszenia praw dziecka (§ 2). Warto podkreślić, że wskazane podmioty nie są ograniczone terminem do wniesienia kasacji, jedynie po upływie roku od daty uprawomocnienia się orzeczenia nie jest dopuszczalne uwzględnienie kasacji na niekorzyść oskarżonego (art. 524 § 2 i 3 k.p.k.).
67. W postępowaniu wykonawczym możliwe jest wznowienie prawomocnie zakończonego postępowania, jeżeli w związku z postępowaniem dopuszczono się przestępstwa, a istnienie uzasadniona podstawa do przyjęcia, że mogło to mieć wpływ na treść orzeczenia (*propter falsa*, art. 540 § 1 pkt 1 k.p.k.). Postępowanie wykonawcze może zostać też wznowione na korzyść skazanego, jeżeli Trybunał Konstytucyjny orzeknie o niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą przepisu prawnego, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie (art. 540 § 2 k.p.k.). Wskazuje się jednak, że wówczas wznowienie postępowania jest dopuszczalne dopiero po utracie mocy obowiązującej zakwestionowanego przepisu, co ma szczególne znaczenie, jeżeli Trybunał

Konstytucyjny odroczy utratę mocy obowiązującej (L. Osieński [w:] *Kodeks karny wykonawczy...*, red. J. Lachowski, 2016, s. 11; postanowienie SA w Katowicach z 11.12.2013 r., II Akz 739/13, LEX nr 1422436).

W postępowaniu wykonawczym nie ma zastosowania w przedmiocie wznowienia prawomocnie zakończonego postępowania określona w art. 540 § 1 pkt 2 k.p.k. podstawa związana z ujawnieniem nowych faktów lub dowodów (*propter nova*) kwestionujących sprawstwo skazanego albo modyfikujących kwalifikację prawną przypisanego skazanemu czynu bądź też wskazujących na konieczność weryfikacji rozstrzygnięcia o karze, ponieważ dotyczy ona rozstrzyganej w postępowaniu karnym kwestii odpowiedzialności oskarżonego z tytułu popełnienia przestępstwa, która nie stanowi przedmiotu postępowania wykonawczego. Trzeba jednak podkreślić, że jeżeli w postępowaniu wykonawczym ujawnią się nowe lub poprzednio nieznane okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia, sąd może w każdym czasie zmienić lub uchylić poprzednie postanowienie (art. 24 § 1 k.k.w.), niedopuszczalna jest jednak zmiana lub uchylenie postanowienia na niekorzyść skazanego po upływie 6 miesięcy od uprawomocnienia się postanowienia (art. 24 § 2 k.k.w.).

68. Orzekając o kosztach sądowych, na które w postępowaniu wykonawczym zgodnie z art. 616 § 2 k.p.k. składają się opłaty i wydatki poniesione przez Skarb Państwa, sąd stosuje art. 626 § 2 k.p.k. Z treści tego przepisu wynika, że rozstrzygnięcie może dotyczyć nie tylko kosztów postępowania wykonawczego, ale również rozstrzygnięcia o kosztach procesu, gdy w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie nie zamieszczono rozstrzygnięcia o kosztach bądź zaszła konieczność dodatkowego ustalenia ich wysokości. Rozwiązanie to poniekąd uzupełnia zakres przesłanek pozwalających na uruchomienie w stosunku do wyroku postępowania uzupełniającego w okolicznościach wskazanych w art. 420 § 1 k.p.k., słusznie zatem, próbując równocześnie stanowisko Sądu Najwyższego, podkreśla K. Postulski, że w takich wypadkach sąd orzeka w trybie przepisów Kodeksu postępowania karnego, mimo że decyzja ta jest podejmowana w postępowaniu wykonawczym, a możliwość jej wydania istnieje do czasu upływu okresu przedawnienia orzekania w tym przedmiocie (zob. K. Postulski, *Orzekanie o kosztach sądowych w postępowaniu karnym wykonawczym*, Prok. i Pr. 2013/10, s. 101 oraz postanowienie SN z 6.11.1976 r., VI KRn 156/76, OSNKW 1977/4–5, poz. 45).

Zgodnie z art. 618 § 1 pkt 6 k.p.k. wydatki Skarbu Państwa w postępowaniu wykonawczym obejmują w szczególności wypłaty dokonane z tytułu wykonania orzeczenia, w tym również o zabezpieczeniu groźących kar majątkowych, jeżeli kary te zostały orzeczone, z wyłączeniem kosztów utrzymania w zakładzie karnym i kosztów pobytu w zakładach leczniczych na obserwacji psychiatrycznej.

W postępowaniu wykonawczym odpowiednie zastosowanie mają też przewidziane w Kodeksie postępowania karnego reguły dotyczące zwolnienia od wyłożenia opłaty (art. 623 k.p.k.) oraz zwolnienia od zapłaty kosztów (art. 624 § 1 k.p.k.).

ROZDZIAŁ II

Organy postępowania wykonawczego

Literatura: Bogunia L., *Organy sądowe orzekające w postępowaniu wykonawczym* [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. IV, red. L. Bogunia, Wrocław 2000; Daszkiewicz W., *Proces karny. Część ogólna*, Poznań 1995; Dąbkiewicz K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, LEX 2020; Hołda Z., *Prawo karne wykonawcze*, Warszawa 2006; Hołda Z., Postulski K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Gdańsk 1998; Jedynak T., *Ustawa o kuratorach sądowych – „konstytucja” kuratorskiej służby sądowej* [w:] *Zarys metodyki pracy kuratora sądowego*, Warszawa 2008; Lelental S., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2020; Paweła S., *Glosa do uchwały SN z 29.10.2002 r., I KZP 29/02, OSP 2003/5*; Paweła S., *Prawo karne wykonawcze. Zarys wykładu*, Warszawa 2007; Postulski K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, LEX 2017; Postulski K., *Właściwość sądu w postępowaniu karnym wykonawczym*, Prok. i Pr. 2010/5; Świda Z., *Sądownictwo penitencjarne jako instytucja procesowa*, Warszawa 1974

Art. 2. [Katalog organów postępowania wykonawczego]

Organami postępowania wykonawczego są:

- 1) sąd pierwszej instancji lub inny sąd równorzędny;
- 2) sąd penitencjarny;
- 2a) referendarz sądowy;
- 3) prezes sądu lub upoważniony sędzia;
- 4) sędzia penitencjarny;
- 5) dyrektor zakładu karnego, aresztu śledczego, a także dyrektor okręgowy i Dyrektor Generalny Służby Więziennej albo osoba kierująca innym zakładem przewidzianym w przepisach prawa karnego wykonawczego oraz komisja penitencjarna;
- 6) sądowy kurator zawodowy oraz kierownik zespołu kuratorskiej służby sądowej;
- 7) sądowy lub administracyjny organ egzekucyjny;
- 8) naczelnik urzędu skarbowego;
- 9) odpowiedni terenowy organ administracji rządowej lub samorządu terytorialnego;
- 10) inny organ uprawniony przez ustawę do wykonywania orzeczeń.

1. Za organ postępowania wykonawczego należy uznać organ państwowy lub inny organ publiczny bądź niepubliczny, któremu z mocy obowiązujących przepisów powierzono występowanie w postępowaniu karnym wykonawczym w oznaczonej roli.
2. Prezentacja organów postępowania wykonawczego w art. 2 k.k.w. ma zwięzły charakter, gdyż nie obejmuje definicji wymienionych organów ani też nie wskazuje ich kompetencji w postępowaniu karnym wykonawczym. W literaturze zaproponowano różne koncepcje podziału wymienionych w omawianym przepisie organów, wykorzystując przede wszystkim kryterium osadzenia organizacyjno-ustrojowego. Najczęściej przywoływany jest podział opracowany przez Z. Świdę (Z. Świda, *Sądownictwo penitencjarne jako instytucja procesowa*, Warszawa 1974, s. 19) aprobowany np. przez S. Leleńtala (S. Leleńtal, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 14), L. Bogunię (L. Bogunia, *Organy sądowe orzekające w postępowaniu wykonawczym* [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. IV, red. L. Bogunia, Wrocław 2000, s. 163), w którym wyodrębniono cztery grupy organów:
 - 1) organy sądowe orzekające w postępowaniach incydentalnych w toku wykonywania kary;
 - 2) organy nadzorujące wykonywanie kary;
 - 3) organy pozasądowe i sądowe wykonujące bezpośrednio orzeczenie;
 - 4) organy pozasądowe współdziałające w wykonywaniu orzeczenia, mające odrębny zakres pracy.

Komentatorzy przywołują również klasyfikację proponowaną przez S. Pawełę (S. Paweła, *Prawo karne wykonawcze. Zarys wykładu*, Warszawa 2007, s. 74), w której wyodrębniono trzy grupy organów postępowania wykonawczego, tj. organy orzekające w sądowym postępowaniu wykonawczym, sądowe organy uczestniczące w procesie wykonywania orzeczeń i organy pozasądowe. Najbardziej rozbudowany podział przedstawił Z. Hołda (Z. Hołda, *Prawo karne wykonawcze*, Warszawa 2006, s. 77), wskazując pięć kategorii organów: organy sądowe, organy organizacyjnie związane z sądem, organy pozasądowe powołane specjalnie do wykonywania orzeczeń, organy pozasądowe obarczone wykonywaniem orzeczeń jako zadaniem dodatkowym, inne organy niepubliczne (por. K. Dąbkiewicz, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, LEX 2020, art. 2, nt 2).

Przepis art. 2 k.k.w. nie wymienia organów postępowania wykonawczego w sposób przypadkowy, ale dokonuje ich hierarchizacji. Pierwszoplanową pozycję zajmuje sąd, który ma najszersze kompetencje w postępowaniu wykonawczym.

Uznając zatem sąd za centralny organ postępowania wykonawczego oraz uwzględniając jego relacje z innymi organami tego postępowania, można zaproponować podział organów postępowania na trzy grupy funkcyjne:

- 1) sądowe organy postępowania wykonawczego;
- 2) organy postępowania wykonawczego funkcyjnie związane z sądem;
- 3) pozasądowe organy postępowania wykonawczego.

Proponowana klasyfikacja jest spójna z zapisami konstytucyjnymi przyznającymi sądom w polskim systemie wymiaru sprawiedliwości kluczową pozycję opartą przede wszystkim na atrybucie niezależności sądów (art. 173 Konstytucji RP) oraz niezawisłości orzekających w nim sędziów, którzy w zakresie sprawowania urzędu podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom (art. 178 ust. 1 Konstytucji RP).

3. Wśród wymienionych w art. 2 k.k.w. organów postępowania wykonawczego do grupy organów sądowych zaliczyć należy:

- 1) sąd pierwszej instancji lub inny sąd równorzędny (sąd rejonowy lub sąd okręgowy);
- 2) sąd penitencjarny (sąd okręgowy);
- 3) prezesa sądu lub upoważnionego sędziego;
- 4) sędziego penitencjarnego;
- 5) referendarza sądowego.

Sądy w postępowaniu karnym wykonawczym (sąd pierwszej instancji, sąd równorzędny, sąd penitencjarny) jako organy wykonujące orzeczenie rozstrzygają w kwestiach dotyczących wykonania kary i innych środków, rozpoznają wnoszone w postępowaniu wykonawczym środki zaskarżenia, prowadzą postępowania incydentalne, w wypadkach określonych w ustawie wydają decyzje i podejmują czynności o charakterze administracyjno-organizacyjnym niezbędne z punktu widzenia wykonania orzeczenia. Sądem pierwszej instancji może być sąd rejonowy i sąd okręgowy, a w sprawach podlegających właściwości sądów wojskowych – wojskowy sąd garnizonowy i wojskowy sąd okręgowy (art. 652–654 k.p.k.). Sądy wojskowe sprawują w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych w zakresie przewidzianym w ustawach oraz orzekają w innych sprawach, jeżeli zostały one przekazane do ich właściwości odrębnymi ustawami. W określonych ustawą wypadkach sprawują także wymiar sprawiedliwości w stosunku do osób nienależących do Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (art. 1 § 1 i 2 ustawy z 21.08.1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych, Dz.U. z 2022 r. poz. 2250).

4. Szczególną pozycję zajmują sądy penitencjarne, których właściwość funkcyjna koncentruje się wokół skazanych odbywających kary izolacyjne. Sądem penitencjarnym jest sąd okręgowy; art. 16 § 1 p.u.s.p. w aktualnym brzmieniu nie wymienia wydziału penitencjarnego jako obowiązkowego w strukturze sądu okręgowego, utworzenie takiego wydziału jest jednak obecnie możliwe na podstawie art. 18a p.u.s.p., który pozwala na tworzenie w sądach okręgowych innych wydziałów niż wymienione w art. 16 § 1 tej. Jeżeli w sądzie okręgowym nie zostanie wyodrębniony wydział penitencjarny, sprawy związane z wykonywaniem orzeczonych kar i środków są rozpatrywane przez wydział karny. Zgodnie z art. 19 § 1 p.u.s.p. to Minister Sprawiedliwości tworzy i znosi wydziały w drodze zarządzenia, mając na względzie potrzebę zapewnienia racjonalnej organizacji sądownictwa.

W stosunku do skazanych przez sąd wojskowy w sprawach określonych w art. 3 § 2 k.k.w. orzeka wojskowy sąd garnizonowy.

5. Przepisy Kodeksu karnego wykonawczego pozwalają ustalić zakres kompetencji organów postępowania wykonawczego. Zdaniem S. Lelentała szczegółowe wyliczenie czynności sądu w postępowaniu wykonawczym ułatwia nie tylko ukształtowanie opinii o procesowych aspektach prawa karnego wykonawczego, ale przyczynia się również do uporządkowania w tym zakresie wiedzy, zwłaszcza przez studentów (S. Lelentał, *Kodeks karny wykonawczy...*, s. 16–20). Nawiązując do przygotowanego przez S. Lelentała zestawienia oraz przy uwzględnieniu dwóch kryteriów: po pierwsze, rodzaju podejmowanych czynności procesowych i po drugie, przyjętej w Kodeksie karnym wykonawczym systematyki, można ustalić, że zakres ten obejmuje odpowiednio:

1) w stosunku do sądu pierwszej instancji lub sądu równorzędnego:

a) w związku ze wszczęciem i zakończeniem postępowania wykonawczego:

- rozpoznanie skarg złożonych przez skazanych nieodbywających kary pozbawienia wolności na niezgodne z prawem decyzje organów wykonawczych wraz z możliwością wstrzymania wykonalności zaskarżonej decyzji, a w razie odmowy wstrzymania wykonania zaskarżonej decyzji bez obowiązku uzasadniania (art. 7 § 1 i § 4–5 k.k.w.),
- skierowanie orzeczenia do wykonania (art. 11 § 1–2, § 4 k.k.w.),
- umorzenie postępowania wykonawczego w razie przedawnienia wykonania kary, śmierci skazanego lub innej przyczyny wyłączającej to postępowanie (art. 15 § 1 k.k.w.),
- zawieszenie postępowania wykonawczego w wypadku pojawienia się długotrwałej przeszkody uniemożliwiającej postępowanie wykonawcze, w szczególności gdy nie można ująć skazanego albo nie można wobec niego wykonać orzeczenia z powodu choroby psychicznej lub innej przewlekłej ciężkiej choroby (art. 15 § 2 k.k.w.) oraz w sytuacji określonej w art. 17a § 2 k.k.w. dotyczącej zawieszenia postępowania w przedmiocie wykonania kary ograniczenia wolności i zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności,
- zawiadomienie sądu opiekuńczego, jeżeli zachodzi potrzeba opieki nad dziećmi skazanego, lub innego właściwego organu, gdy potrzebna jest opieka nad osobą niedołązną lub chorą, którą opiekował się skazany, albo konieczne jest podjęcie niezbędnych czynności do ochrony mienia lub mieszkania skazanego w wypadku skierowania do wykonania orzeczenia o pozbawieniu wolności (art. 17 § 1 i 2 k.k.w.),
- orzeczenie w przedmiocie zatarcia skazania, jeżeli nie nastąpiło z mocy prawa (art. 37 § 1 k.k.w.),
- decydowanie w toku posiedzenia sądu o dopuszczeniu do udziału w postępowaniu wykonawczym osoby godnej zaufania jako przedstawiciela skazanego (art. 42 § 3 k.k.w.),
- ustanowienie obrońcy w warunkach obrony obligatoryjnej (art. 8 § 2 k.k.w.),
- orzekanie w sprawach związanych z wykonaniem orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania karnego (art. 177 § 1 k.k.w.);